

OBNOVA PŘÍRODY

STÍNOVÝ PLÁN NA OBNOVU PŘÍRODY

KATALOG 40 KLÍČOVÝCH OPATŘENÍ,

KTERÉ MOHOU PŘINÉST STÍN A VLÁHU

DO ČESKÉHO NÁRODNÍHO PLÁNU NA OBNOVU PŘÍRODY

ZELENÝ KRUH
Hnutí DUHA
WWF
ČSO
beleco
Ametyst
STUŽ
PRAŽSKÁ PASTVINA
ARNIKA

Obsah

slovo úvodem od profesora Karla Pracha: *Šance k obnově* 4

Marcela Klemensová a Luboš Pavlovič: *Prázdné sliby už nikoho nebaví* 5

Shrnutí pro rozhodovače 6

Summary for Policymakers 8

Eva Volfová: *Příroda potřebuje prostor a důvěru* 10

Stanoviště 11

01 Obnova 100 000 hektarů přírodního území 12

02 Obnova znovuvytvářením přírodních stanovišť 14

03 Obnova dobrého stavu mokřadů 16

04 Obnova „nárazníkových zón" přírody 18

05 Obnova lesa přírodními procesy 20

Klára a Jiří Řehounkovi: *Využijme těžební prostory* 96

Město 23

06 Obnova právní ochrany dřevin 25

07 Obnova metodické ochrany stromů 26

08 Obnova ve světle vyhodnocení dopadů 28

09 Obnova zeleně ve výsadbových pásech 30

10 Obnova součinnosti proti neřádnému kácení 32

Klára Salzmann a Petr Petřík: *Politika krajiny — a její obnova* 34

Voda 35

11 Obnova pramenišť a pramenných oblastí 36

12 Obnova niv renaturalizací i rozlivem 38

13 Obnova řek legislativou a majetkově 40

14 Obnova volných řek odstraněním překážek 42

15 Obnova institutem ekologický průtok 44

Martina Skohoutilová a David Číp: *Obnova přírody nekončí dokončením projektu* 46

Opylovači 47

16 Obnova otevřených a přechodových stanovišť v lesích a podél vod 48

17 Obnova procesů a stanovišť velkými herbivory 50

18 Obnova pestrých stanovišť pro opylovače 52

19 Obnova stanovišť a konektivity u liniové infrastruktury 54

20 Obnova míst pro opylovače ve městech 56

Alžběta Procházková a Martin Rexa: *K obnově odolné zemědělské krajiny* 58

Zemědělství 59

21 Obnova pestrosti v zemědělské krajině 60

22 Obnova zdraví zemědělské půdy 62

23 Obnova ploch pro polní biodiverzitu 64

24 Obnova populací polních ptáků 66

25 Obnova šetrného hospodaření 68

Petr Petřík a Jaromír Bláha: *Les, který není jen sklad prken* 70

Lesy 71

26 Obnova lesních půd 72

27 Obnova života lesa díky dřevu k zetlení 74

28 Obnova lesů - přirozeně 76

29 Obnova světlých lesů a tradičních forem lesního hospodaření 78

30 Obnova ekotonů na okrajích lesů 80

Karel Prach: *Součástí obnovy je omezování invazních druhů* 82

Průřezová opatření 83

31 Obnova omezením tlaku spárkatou zvěří 84

32 Obnova funkcí krajiny omezením chemizace 86

33 Obnova průchodnosti přístupem k vodě 88

34 Obnova říční páteře zelené infrastruktury 90

35 Obnova toků a niv systémovým financováním 92

Viktor Bečvář: *Ptáci a opatření pro ně v kontextu nařízení na obnovu přírody* 94

Systémový přístup 97

36 Obnova přísnou ochranou na 10 % území 98

37 Obnova drah odtoku a nárazníkových pásů 100

38 Obnova uhlíku férovou platbou za služby 102

39 Obnova trhu bez škodlivých dotací 104

40 Obnova spolupráce s občanskou sférou 106

slovo úvodem od profesora Karla Pracha

Šance k obnově

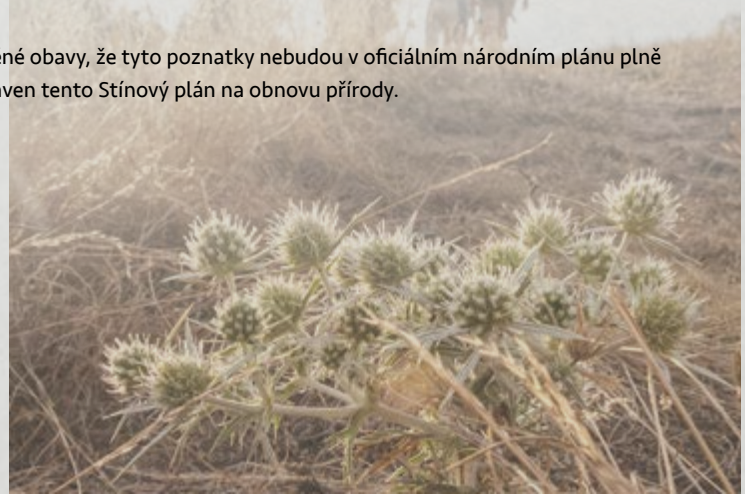
Více než 80 % evropských ekosystémů je ve špatném stavu, přijaté **Nařízení o obnově přírody** proto cílí obnovit alespoň 30 % narušených stanovišť do roku 2030 a 90 % do roku 2050. Nejprve se mají obnovovat evropsky významné lokality. Ne že by obnovu hodně z nich nepotřebovalo, ale akutní je i obnova běžné zemědělské krajiny.

Od převratu v roce 1989 se u nás podařilo zlepšit kvalitu ovzduší, tekoucích vod, leckde se zlepšilo městské prostředí a někde se začíná lepšit i kvalita lesů. Co se ale naopak neustále zhoršuje, je právě kvalita běžné zemědělské krajiny, její ekologické funkce a služby. Snížila se její schopnost zadržovat vodu, zvyšuje riziko povodní a nedostatku vody v obdobích sucha. A nejen to: snižuje se úrodnost půd, zvyšuje se vodní i větrná eroze, zvyšuje se zamoření splachy nadměrně užívaných hnojiv a pesticidů a tak snad ani není divu, že klesá biodiverzita. Netřeba připomínat, že to všechno má dopad i na lidské zdraví.

Dostáváme příležitost toto zvrátit, tedy obnovit přírodu a spolu s ní i její funkce. Projekty ekologické obnovy by přitom mohly nabídnout i řadu pracovních příležitostí. Můžeme se ale obávat, že národní plán neohlídá, aby za ekologickou obnovu mohlo být vydávané ledacos: včetně například opětovných výsadeb smrkových monokultur a nepůvodních dřevin nebo různých technických rekultivací.

Úspěšná ekologická obnova jako praktická činnost musí bezpodmínečně vycházet z nejnovějších vědeckých poznatků oboru ekologie obnovy. Ve vědecké úrovni této disciplíny přitom držíme krok se světem. Ve znalostech, jak využít přirozené přírodní procesy při ekologické obnově, třeba různě usměrňované ba i brzděné, jsme dokonce na špičce.

Existují nicméně oprávněné obavy, že tyto poznatky nebudou v oficiálním národním plánu plně využité. I proto byl připraven tento Stínový plán na obnovu přírody.

Marcela Klemensová a Luboš Pavlovič

Prázdné sliby už nikoho nebaví

Národní plán na obnovu přírody představuje v perspektivě posledních dvaceti let jedinečnou příležitost k tomu, aby naše země mohla čelit suchu a nerozpadala se nám pod rukama. Je to příležitost, kterou si nemůžeme nechat projít mezi prsty.

Přece se zatím zdá, že to promarněná příležitost bude: i přes roky odborné přípravy byl v poslední fázi plán netransparentně proškrtaný a na místo reálného zlepšení pro všechny tak konzervuje to, co se ukázalo nefunkční už v minulosti. Chybí mu závazné indikátory, měřitelné cíle i jasné termíny. To podstatné v něm prostě není.

Proto skupina na státu nezávislých odborníků spolu s předními vědci předkládají tento **Stínový plán na obnovu přírody**. Je složený z 40 klíčových a konkrétních kroků vracejících do hry fakta i odvahu přírodu obnovit. Ukazujeme přesně to, co vládní verze škrtla: tedy jak odstranit nefunkční meliorace, ochránit staré lesy, vrátit život řekám, opylovačům i městské zeleni.

Nejde o fráze. Jde o vodu, kterou pijeme. O půdu, která nás živí. O města, ve kterých se dá žít i v létě. Česko čelí vlnám veder, vysychání i bleskovým povodním jako nikdy předtím a naše krajina vyčerpaná intenzivním zemědělstvím a monokulturami přitom ztrácí schopnost zadržet vodu a ochladit se.

Obnova přírody je proto ta nejlevnější a nejúčinnější investice do naší vlastní bezpečnosti, ekonomiky i neupoceného života. Bez ambicí, které Stínový plán na obnovu přírody ukazuje, si od sucha a povodní nepomůžeme. Plané sliby a greenwashing totiž tu moc nemají.

Shrnutí pro rozhodovače

Nikdo si nepřeje sucho ani vedro.
Národní plán na obnovu přírody by jim mohl a měl účinně čelit.

Podle hodnotících kritérií Evropské komise pro Národní plány obnovy přírody, kterými jsou úplnost, přesnost, relevance a konzistence, efektivita a implementace i dle pěti klíčových témat hodnocení (vědecký základ, ambice, inkluzivita, politická podpora s financováním, opatření) však český plán jednoduše selhává.

Chybí mu podložení nejnovějšími vědeckými poznatky, dlouhodobá vize přesahující minimum, transparentní a účinné zapojení veřejnosti až do finální podoby dokumentu a politická podpora. Především mu ale chybí zajištěné financování pro konkrétní, měřitelná a účinná opatření, která by vedla ke splnění závazných cílů. Takto vláhu a stín do naší krajiny nevrátíme.

Právě proto vznikl Stínový plán na obnovu přírody, tedy dokument, který tato kritéria naplňuje: staví na vědeckých datech, nabízí ambiciózní a ucelenou vizi, vzniká za účasti odborníků i organizací a navrhuje konkrétní, realizovatelná opatření podložená praxí a zkušenostmi z terénu.

Abychom ale ambice Nařízení o obnově přírody skutečně naplnili, nestačí jen národní plán „opravit“ na papíře, potřebujeme z naučených rámců vystoupit. Musíme umět současně snižovat odlesňování Amazonie i spotřebu masa u nás, dostat do krajiny obnovitelné zdroje energie a zároveň v ní ukládat uhlík. To vyžaduje propojený a svěží pohled.

Snažíme se o něj. Rozpracovali jsme do detailu 40 konkrétních a klíčových opatření. Několik set dalších kroků by je mělo následovat, jakmile se rozeběhnou tyto.

Co tedy mezi prvními čtyřiceti vlaštovkami najdete?

Plocha obnovy: 100 000 ha obnovené přírody do roku 2050; milník 10 000 ha ve 30 lokalitách už do roku 2030.

Financování obnovy: program na obnovu přírody roste z 35 mld. Kč/rok (2030) na 75 mld. Kč/rok (2050).

Města: nová ČSN norma pro výsadbové pásy, cíl 90 % nových prostranství podle normy do roku 2040; posílená právní ochrana stromů ve stavebním zákoně.

Krajina: 2 000 km zatravněných odtokových drah a nárazníkových pásů do roku 2030; obnova stanovišť pro opylovače u toků a v lesích.

Lesy: přeměna postižených porostů na min. 30 % listnatých dřevin místo plošného vápnění a hnojení.

Přísná ochrana: nárůst na 6 % území do roku 2030 a 10 % do roku 2050, plus nová velkoplošná chráněná území.

Ekosystémové služby: platby za uhlík a zadržování vody rostou z 4 na 12 mld. Kč/rok, kryté mj. škrtem škodlivých dotací.

Voda: revitalizace toků a niv podle německého vzoru (1,5 mld. Kč/rok), předprojektový nástroj od roku 2027; dotační schéma pro biodiverzitu rybníků.

Zemědělství: obnova pestrosti krajiny a populací polních ptáků jako měřítko úspěchu.

Řízení a kontrola: 14 regionálních a 2 celostátní koordinátoři, revize plánu v letech 2032 a 2042.

PS: Jedna vlaštovka jaro nedělá.

Summary for Policymakers

Nobody wants drought or heat. The National Plan for Nature Restoration could and should effectively counter them.

According to the European Commission's evaluation criteria for National Nature Restoration Plans – completeness, accuracy, relevance and consistency, effectiveness, and implementation – as well as the five key evaluation themes (scientific basis, ambition, inclusiveness, political support with financing, and measures), the Czech plan simply fails.

It lacks a foundation on the latest scientific evidence, a long-term vision that goes beyond the minimum, transparent and effective public involvement related to the final document and political support. Above all, it lacks secured financing for concrete, measurable, and effective measures that would lead to meeting binding targets.
This is not how we will bring moisture and shade back to our landscape.

That is precisely why the Shadow Plan for Nature Restoration (SPOP) was created – an initiative that fulfills these criteria: it builds on scientific data, offers an ambitious and coherent vision, is being developed with the participation of experts and organizations, and proposes concrete, feasible measures grounded in practice and field experience.

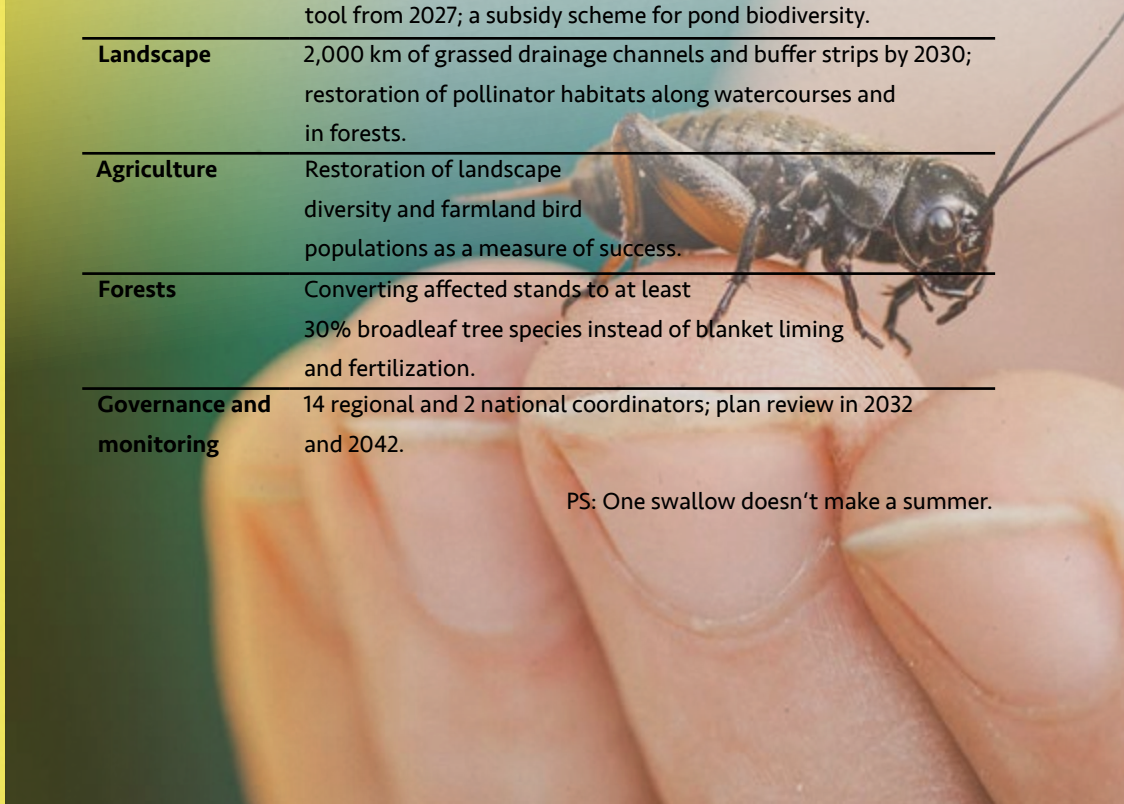
However, to truly fulfill the ambitions of the Nature Restoration Regulation, it is not enough to just „fix" the national plan on paper – we need to step outside familiar frameworks. We must be able to simultaneously reduce deforestation in the Amazon and meat consumption at home, bring renewable energy sources into the landscape while also storing carbon in it. This requires a connected and fresh perspective across topics.

We are trying to achieve this. We have worked out 40 concrete and most critical measures in detail. Several hundred additional steps should follow once these get underway.

So what will you find among the first forty swallows?

Restoration area	100,000 ha of restored nature by 2050; milestone of 10,000 ha across 30 locations already by 2030.
Strict protection	Increase to 6% of territory by 2030 and 10% by 2050, plus new large-scale protected areas.
Restoration financing	The nature restoration program grows from CZK 35 billion/year (2030) to CZK 75 billion/year (2050).
Ecosystem services	Payments for carbon storage and water retention grow from CZK 4 to 12 billion/year, partly covered by cutting harmful subsidies.
Cities	A new Czech technical standard (ČSN) for planting strips, with a goal of 90% of new public spaces meeting the standard by 2040; strengthened legal protection of trees within the Building Act.
Water	Revitalization of watercourses and floodplains following the German model (CZK 1.5 billion/year), a pre-project design tool from 2027; a subsidy scheme for pond biodiversity.
Landscape	2,000 km of grassed drainage channels and buffer strips by 2030; restoration of pollinator habitats along watercourses and in forests.
Agriculture	Restoration of landscape diversity and farmland bird populations as a measure of success.
Forests	Converting affected stands to at least 30% broadleaf tree species instead of blanket liming and fertilization.
Governance and monitoring	14 regional and 2 national coordinators; plan review in 2032 and 2042.

PS: One swallow doesn't make a summer.

Eva Volfová

Příroda potřebuje prostor a důvěru

Katalog stínových opatření pro Národní plán na obnovu přírody vychází z důvěry ve schopnost přírody samovolně se obnovovat a z potřeby poskytnout jí k tomu dostatek prostoru. Malé izolované plochy nedokážou dlouhodobě udržet přírodní dynamiku ani umožnit druhům reagovat na změnu klimatu. Potřebujeme větší, propojená území, kde se může obnovit vodní režim, probíhat sukcese, působit disturbance a vznikat nová stanoviště.

Cílem není jen dosažení určité výměry nebo řada maloplošných zásahů. Potřebujeme obnovit ekologické procesy a vytvářet pestrou mozaiku sukcesních stádií, otevřených ploch, křovin, stromů a mokřadů. Pastva kopytníků může být jedním z motorů této dynamiky: okusem, sešlapem a narušováním drnu omezuje dominantní vegetaci, otevírá půdu a vytváří nové sukcesní plošky.

Součástí obnovy musí být zastavení činností, které přírodní funkce degradují. Jde zejména o odvodňování, eutrofizaci, nadměrné používání pesticidů, technickou stabilizaci toků, technické rekultivace, obnovování meliorací nebo nevhodné zalesňování cenného bezlesí. Bez omezení těchto tlaků budou i dobře navržená opatření jenom dočasná.

Jednotlivá opatření NPOP je třeba propojit. Obnova stanovišť podle článku 4 musí navazovat na obnovu toků a niv, mokřadů, zemědělské krajiny, lesních ekosystémů, konektivity i městské zeleně. Opatření přitom mají být hodnocena podle jejich skutečné ekologické funkce, nikoli jen podle výměry, počtu zásahů či objemu prostředků.

Národní plán na obnovu přírody musí být provázán s Politikou krajiny a krajinným plánováním. To pomůže určit, kde ponechat prostor přírodním procesům, kde je nutná aktivní obnova a jak opatření propojit s územním plánováním, pozemkovými úpravami, ÚSES a sektorovými politikami. Obnova se může stát skutečnou obrodou fungování české krajiny, ne jenom souborem dílčích opatření.

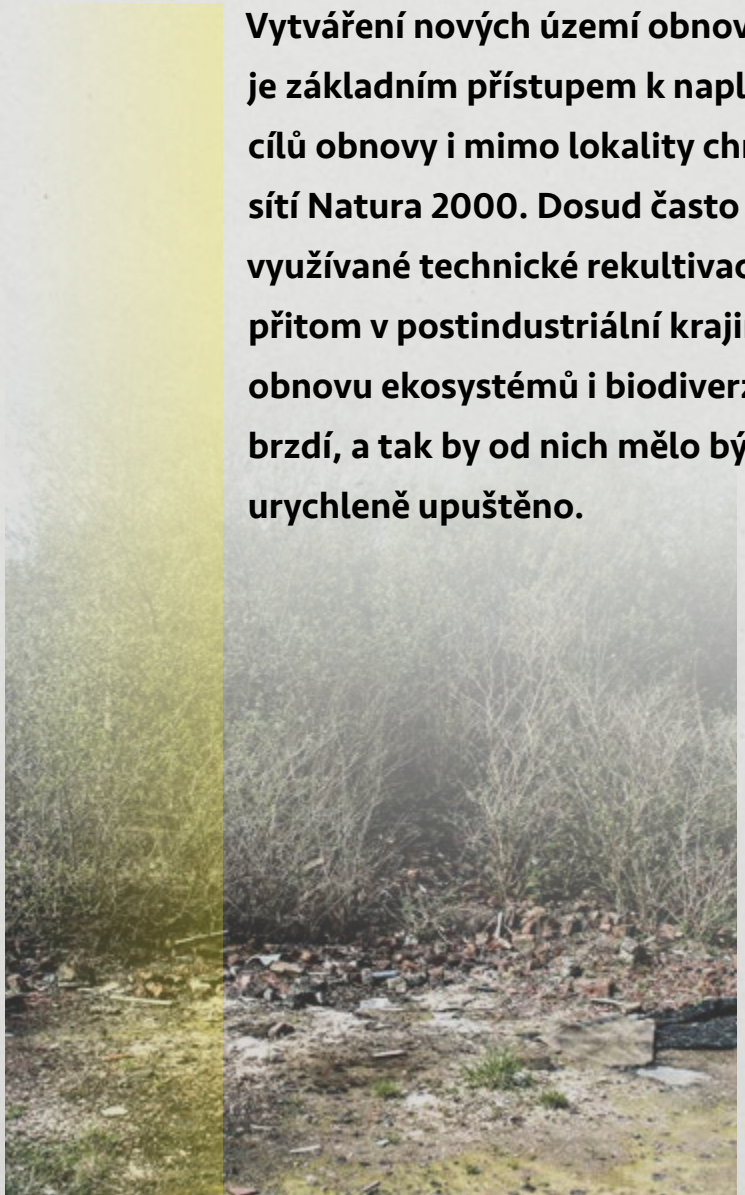
(4) STANOVIŠTĚ

Jdeme na věc velkoplošně: cílem je obnovit 100 000 hektarů krajiny po těžbě, na brownfieldech i v nivách, a to sukcesí a přirozenou dynamikou místo technických rekultivací a úprav. Slaniska čeká demolice melioračních kanálů a návrat pastvy krav, koní i hus, rybníky se dočkají zbrusu nového dotačního schématu za skutečnou podporu biodiverzity místo přikrmování kaprů. Kolem nejcennějších míst vzniknou nárazníkové zóny tlumící přísun hnojiv a pesticidů z okolních polí, státní lesy se rozdělí na přísně chráněné, víceúčelové a produkční s prostorem pro mrtvé dřevo a bezzásahové ostrovy. Pět klíčových opatření společně posiluje sukcesní a hydrologickou dynamiku, prostorovou heterogenitu a dlouhodobou schopnost krajiny udržovat rozmanitá stanoviště.

01 Obnova 100 000 hektarů přírodního území

Vytváření nových území obnovy je základním přístupem k naplnění cílů obnovy i mimo lokality chráněné sítí Natura 2000. Dosud často využívané technické rekultivace přitom v postindustriální krajině obnovu ekosystémů i biodiverzity brzdí, a tak by od nich mělo být urychleně upuštěno.

lokalizace
celá ČR; prioritně identifikované typy krajiny

zdroje
rekultivační rezervy, dobrovolné nástroje, zdroje ČR a EU

opatření

Na základě analýzy krajiny po těžbě, brownfieldů, vojenských újezdů a říčních niv je třeba vymezit prioritní území pro obnovu přírody. Technické rekultivace musí být nahrazeny usměrněnou sukcesí, obnovou hydrologických procesů a přirozenou dynamikou přírody. Musí vzniknout i metodický a finanční rámec pro dlouhodobou správu této obnovy, který zahrne způsoby plánování, nastavení monitoringu výsledků a podpory vlastníkům i správcům území. Nová území pro obnovu přírody se vymezí v návaznosti na krajinné plánování a cíle Nařízení o obnově přírody.

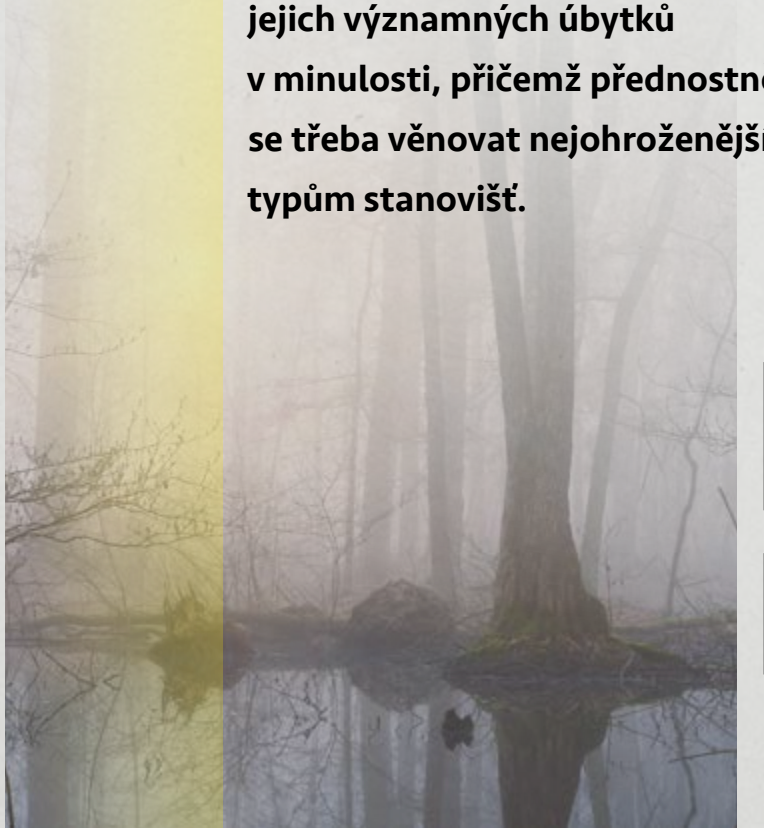
2030 Zpracována metodika a síť území pro obnovu přírody včetně cílových indikátorů. Obnova zahájená na 10 000 hektarech a 30 prioritních lokalitách.

2040 Vymezeno 5 až 10 území pro obnovu v každém kraji. Obnova probíhá nejméně na 50 000 hektarech.

2050 Ekologicky funkční síť území pro obnovu pokrývá prioritní oblasti. Obnoveno je přes 100 000 hektarů.

02 Obnova znovuvytvářením přírodních stanovišť

Do krajiny patří slaniska, písčiny i další stanoviště. Hodnota „příznivého referenčního areálu“ pro znovuvytvářená stanoviště stanovená v ČR je velmi nízká a musí být revidovaná se zohledněním jejich významných úbytků v minulosti, přičemž přednostně je se třeba věnovat nejohroženějším typům stanovišť.

lokalizace
zvlášť v nížinách; historická slaniska, písčiny a lomy

zdroje
dobrovolné nástroje, zdroje ČR a EU

opatření

Je třeba výrazně rozšířit soubor stanovišť, které se mají znovuvytvářet a to dle aktuálních metodik EK a vědeckých poznatků. Například návrat slanisek zajistí tato souslednost kroků: odstraňování kanálů, návrat vodního režimu s otevřením břehů a úprav reliéfu pro vzdušné proudění. Podstatná je tvorba ochranných zón proti polutantům. Budou obnovena raně sukcesní stadia a zavedena extenzivní pastva, například krav, buvolů, koní, prasat nebo hus. Slaniska podpoří například kosení, oheň či opatření proti vstupu ryb do vzniklých rozlivů. Obdobně budou zvoleny i postupy pro znovuvytváření dalších typů stanovišť.

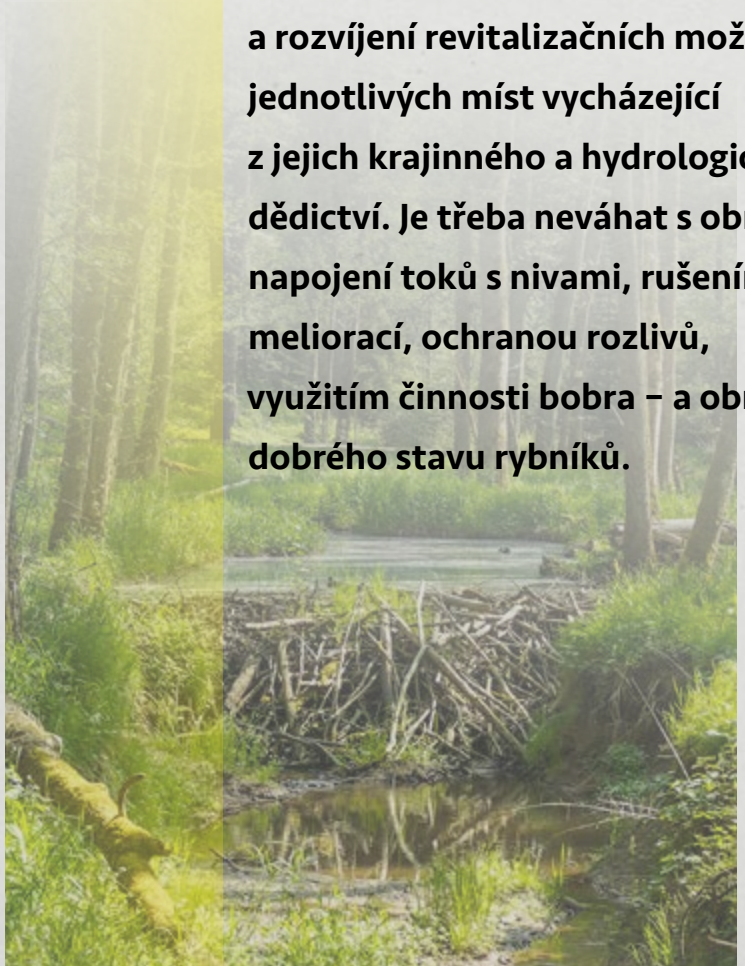
2030 Obnoveno 30 % dostatečné rozlohy u každé skupiny typů stanovišť. Indikováno je i zlepšení populací vybraných druhů či společenstev.

2040 Obnoveno 60 % dostatečné rozlohy u každé skupiny typů stanovišť včetně ekologických procesů.

2050 Obnoveno 100 % dostatečné rozlohy u každé skupiny typů stanovišť. 80 % je procesně, strukturálně a biologicky v dobrém stavu .

03 Obnova dobrého stavu mokřadů

Výstavba tůní a nádrží sama o sobě k obnově vodního režimu nepřispívá. Klíčová je naopak obnova ekologických procesů a rozvíjení revitalizačních možností jednotlivých míst vycházející z jejich krajinného a hydrologického dědictví. Je třeba neváhat s obnovou napojení toků s nivami, rušením meliorací, ochranou rozlivů, využitím činnosti bobra – a obnovou dobrého stavu rybníků.

lokalizace
primárně biologicky cenné rybníky

zdroje
Nové kompenzační schéma bude navrženo pro financování z EU.

opatření

Pozornost si mezi prvními zaslouží silně nevyhovující ekologický stav rybníků. Reálné přírodě blízké hospodaření se dosud na rybnících prakticky neděje, přestože jsou vypláceny dotace za mimoprodukční funkce rybníků. Je proto třeba vytvořit zcela nové dotační schéma: podpora bude podmíněna dosažením měřitelných ekologických parametrů, zejména omezením přikrmování a hnojení, přiměřenou rybí obsádkou, rozvojem litorálu, periodickým obnažováním dna tam, kde je ekologicky odůvodněné, a zlepšením průhlednosti či trofického stavu vody. V pásmu mezi souší a vodou je zásadní udržení otevřené krajiny prostřednictvím pastvy, seče či ohně.

2030 Nového dotačního schéma na skutečnou podporu biodiverzity rybníků zavedeno a využito nejméně na 100 rybnících nebo na 2 000 hektarech.

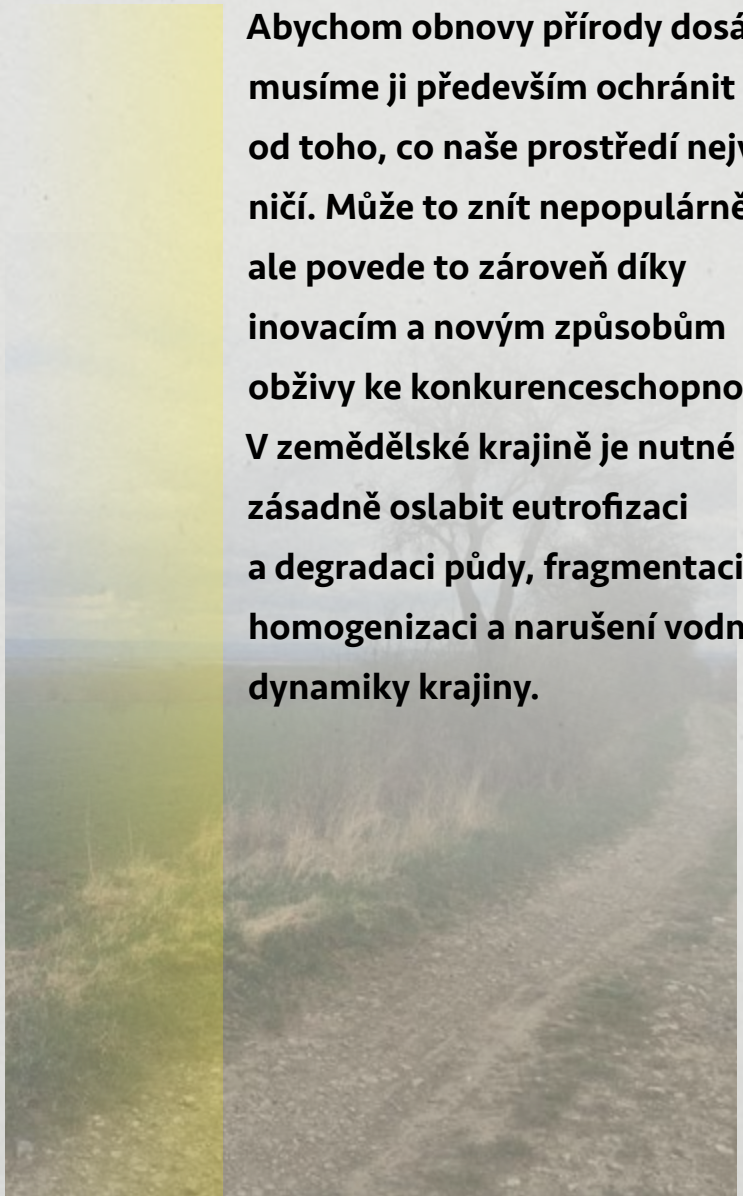
2040 Schéma je užíváno pro 5 % rybníků a jejich okolí.

2050 Schéma je užíváno pro 20 % rybníků a jejich okolí; 80 % těchto lokalit má stabilní přírodě blízký režim.

04 Obnova „nárazníkových zón“ přírody

Řešení příčin degradace krajiny

Abychom obnovy přírody dosáhli, musíme ji především ochránit od toho, co naše prostředí nejvíce ničí. Může to znít nepopulárně, ale povede to zároveň díky inovacím a novým způsobům obživy ke konkurenceschopnosti. V zemědělské krajině je nutné zásadně oslabit eutrofizaci a degradaci půdy, fragmentaci, homogenizaci a narušení vodní dynamiky krajiny.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití zdrojů a metodik MŽP, MZe, LČR, AOPK, krajů, obcí, správ povodí

opatření

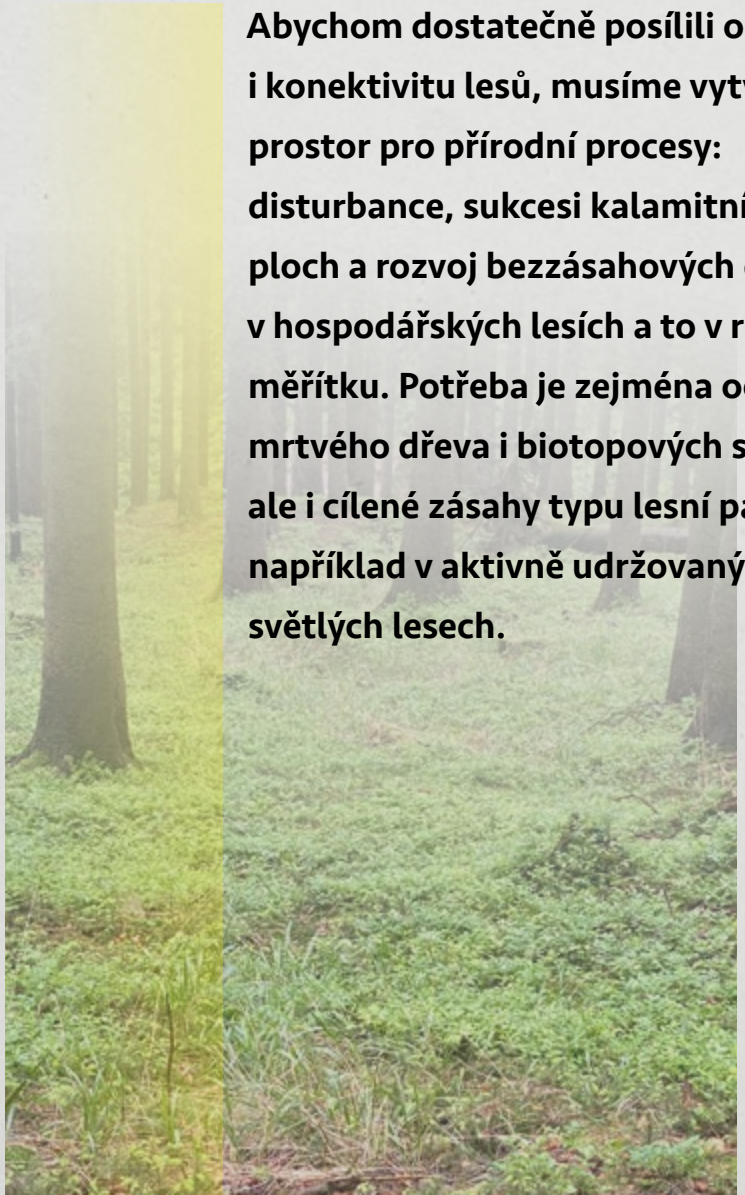
Okolo cenných přírodních míst a kolem vodních ploch se budou vytvářet přechodové zóny s šetrnějším hospodařením nebo ochranné zóny s vegetací vždy odpovídající charakteru lokality. Půjde v podstatě o ekotony či přechodové biotopy: tedy ne o jednolitý zatravněný pás, ale i o křoviny, úhory či disturbované plochy. Do nejhodnotnějších míst se tím omezí přísun živin či pesticidů z příliš intenzivně využívané krajiny. Tyto „nárazníkové zóny“ zároveň podpoří propojenost krajiny a zvýší její odolnost vůči změně klimatu. Mezi přírodně hodnotnými místy je zároveň nutné vytvářet průběžnou pestřejší krajinu s mezemi a úhory, které rozčlení největší stejnorodé produkční plochy.

2030 30 % prioritních lokalit a MZCHÚ má ochranné zóny, eutrofizace řešena u 30 % prioritních mokřadů

2040 Podíl prioritních lokalit a MZCHÚ s ochrannými zónami a mokřadů s řešením eutrofizace vzrostl na 50 %.

2050 Podíl zmíněných lokalit vzrostl na 90 %.

05 Obnova lesa přírodními procesy

Abychom dostatečně posílili odolnost i konektivitu lesů, musíme vytvářet prostor pro přírodní procesy: disturbance, sukcesi kalamitních ploch a rozvoj bezzásahových ostrovů v hospodářských lesích a to v různém měřítku. Potřeba je zejména ochrana mrtvého dřeva i biotopových stromů, ale i cílené zásahy typu lesní pastvy například v aktivně udržovaných světlých lesech.

lokalizace
státní lesy a prioritní oblasti soukromých lesů

zdroje
využití zdrojů MŽP, MZe, LČR, AOPK, krajů a obcí

opatření

Hospodaření ve státních lesích bude rozděleno do režimů přísné ochrany, procesní ochrany s aktivními disturbancemi, víceúčelového a produkčního hospodaření. V přísně chráněných a cenných lesích budou zachovány staré porosty, samovolný vývoj v souvislých celcích až v řádu tisíců hektarů a vysoký objem mrtvého dřeva. Lesy s přítomností aktivních disturbancí umožní za pomoci sukcese podporované pastvou či pařezinovým hospodařením obnovu světlých lesů. Ve víceúčelových lesích se zvýší podíl původních dřevin, omezí plocha holoseče, ponechá vyšší množství tlejícího dřeva a ostrovy přírodě cenných lesů. Plochy produkčního lesa soustředí těžbu a sníží tlak na ostatní porosty.

2030 Zpracována analýza vhodnosti státních a strategických nestátních lesních ploch pro všechny režimy hospodaření.

2040 Minimálně 70 % ploch doporučených analýzou má zavedený odpovídající režim ochrany.

2050 Minimálně 90 % ploch doporučených analýzou má dlouhodobě zajištěný odpovídající režim.

Klára a Jiří Řehounkovi

Využijme těžební prostory

Musíme zopakovat, že Národní plán na obnovu přírody je velkou příležitostí ke zlepšení stavu naší krajiny. Záleží však na tom, jak jeho naplnění pojmeme, neboť konkrétní znění nám Evropská unie nediktuje. Za klíčové kromě jiného považujeme i využití těžebních a jiných postindustriálních prostorů, protože jde o plošně rozsáhlá, narušená nebo dokonce zcela zničená území. V těžebnách přitom vznikají vzácná, živinami chudá a různorodá stanoviště, která hostí vzácná společenstva i ohrožené druhy, jež z intenzivně obhospodařované krajiny rychle mizí.

Při obnově těžeben kombinujeme spontánní sukcesi, tedy ponechání území samovolnému vývoji, s asistovanou obnovou, kdy vývoj společenstev aktivně ovlivňujeme, brzdíme nebo dokonce vracíme na samý začátek. Využíváme k tomu třeba přenos biomasy či zeleného sena, vysévání cílových druhů nebo potlačení druhů invazních.

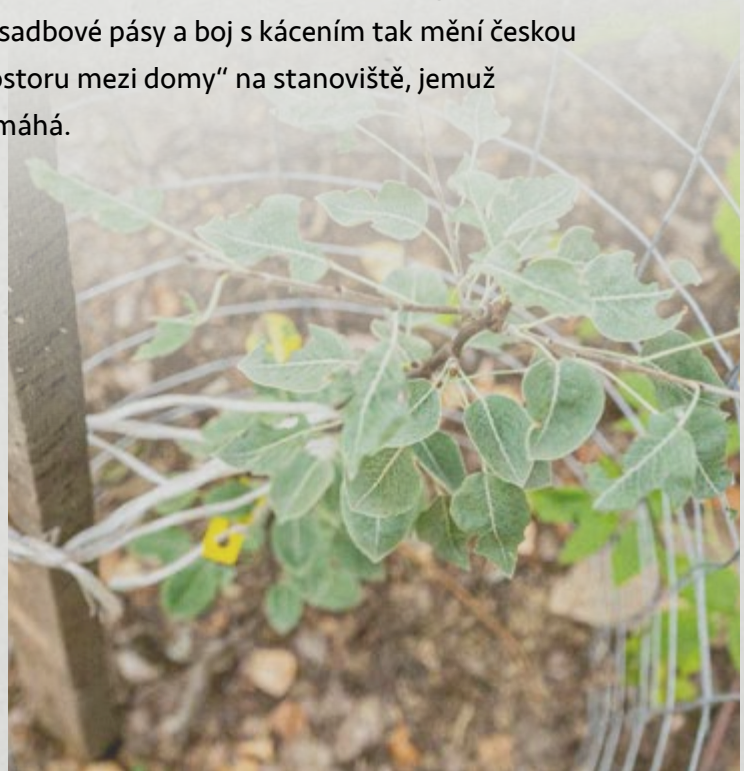
V projektech přírodě blízké obnovy bychom měli ve všech pádech skloňovat slova disturbance a mozaika. Zdrojem disturbancí mohou být svahové pochody, eroze, strhávání drnu, pastva, ale i pojezdy vojenské techniky či offroadů nebo extenzivní rekreace. Díky disturbancím pak vzniká mozaika různých stanovišť. Na stržených ploškách lépe prospívají konkurenčně slabé a specializované druhy rostlin. V kolmých stěnách hnízdí břehule, vlhy či samotářské včely. V tůních se rozmnožují obojživelníci nebo vážky a na hromadách kamení se sluní ještěrky.

Přestaňme prostě brát těžební prostory jen jako zničené jizvy v krajině a při obnově přírody je berme jako příležitost. Jako útočiště ohrožených druhů i místa pro poznávání přírody a trávení volného času. Jako budoucí přírodní oázy, propojující chráněné plochy s naší fragmentovanou krajinou. Krajinou, která se bude líbit nejen rosnatkám, rosničkám a otakárkům, ale i nám samotným.

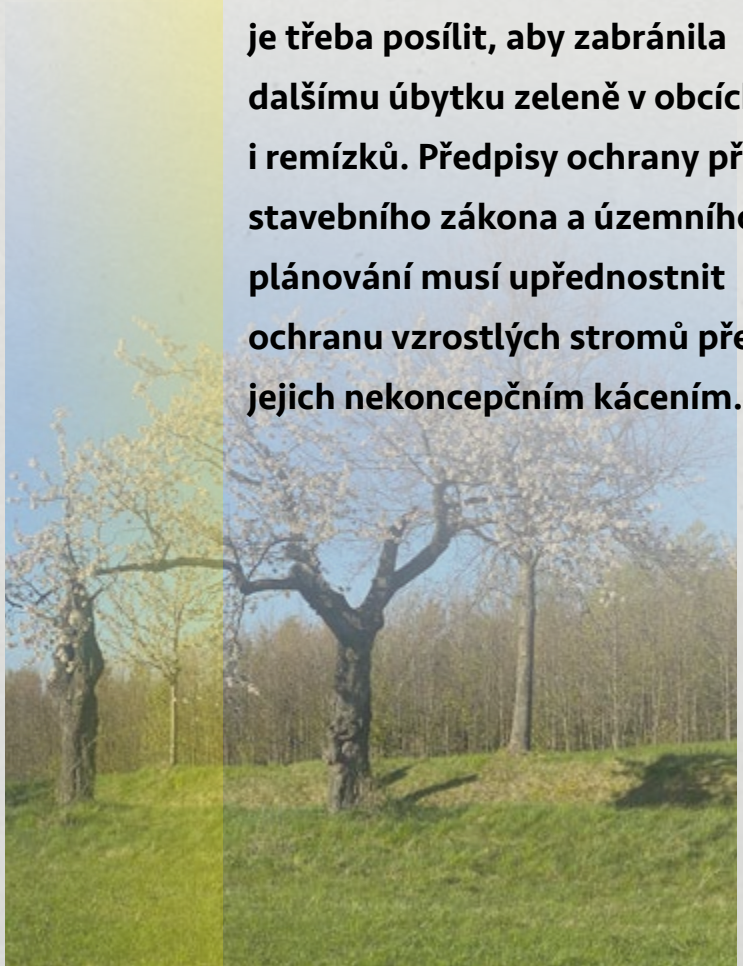
(8) MĚSTO

Město bez stromů znamená už předem prohraný souboj s klimatem a my to musíme vzít vážně. Stavební zákon dostane povinnost nesnižovat podíl sídelní zeleně a řešit náhradní výsadbu, obce získají jednotné odborné metodiky, aby úředník nemusel plánovat obnovu podle instinktu. Dopadové studie ukážou, že zeleň šetří peníze za chlazení a povodně, nová norma „ČSN Výsadbové pásy“ konečně usadí uliční strom vedle podzemních sítí jako rovnocenného partnera a MŽP dostane páky, jak zrušit správní akty, které neřádné kácení posvětily. Pět klíčových opatření, tedy právní ochrana dřevin, metodická ochrana stromů, vyhodnocení dopadů, výsadbové pásy a boj s kácením tak mění českou obec z „prostoru mezi domy“ na stanoviště, jemuž příroda pomáhá.

06 Obnova právní ochrany dřevin

Slabá ochrana stromů v krajině a v sídlech je přímým ohrožením naší schopnosti čelit klimatické změně. Právní ochranu dřevin je třeba posílit, aby zabránila dalšímu úbytku zeleně v obcích, alejí i remízků. Předpisy ochrany přírody, stavebního zákona a územního plánování musí upřednostnit ochranu vzrostlých stromů před jejich nekoncepčním kácením.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití zdrojů MŽP

opatření

Stavební zákon se upraví včetně prováděcích předpisů tak, aby v rámci územního plánování a povolování staveb zajistil plnou implementaci Politiky krajiny i Nařízení o obnově přírody. Přitom je třeba zavést povinnost nesnížení podílu sídelní zeleně při tvorbě a úpravách územních plánů. V zákoně o ochraně přírody a krajiny je nezbytné posílit ochranu dřevin a zavést povinnost náhradní výsadby při výstavbě i odvody za kácení, což motivuje stavebníky k minimalizaci dopadů na zeleň a vzrostlé stromy. Obcím se tím zajistí zdroje pro výsadbu a péči o stromy pro případy, kdy náhradní výsadba stavebníkem není možná.

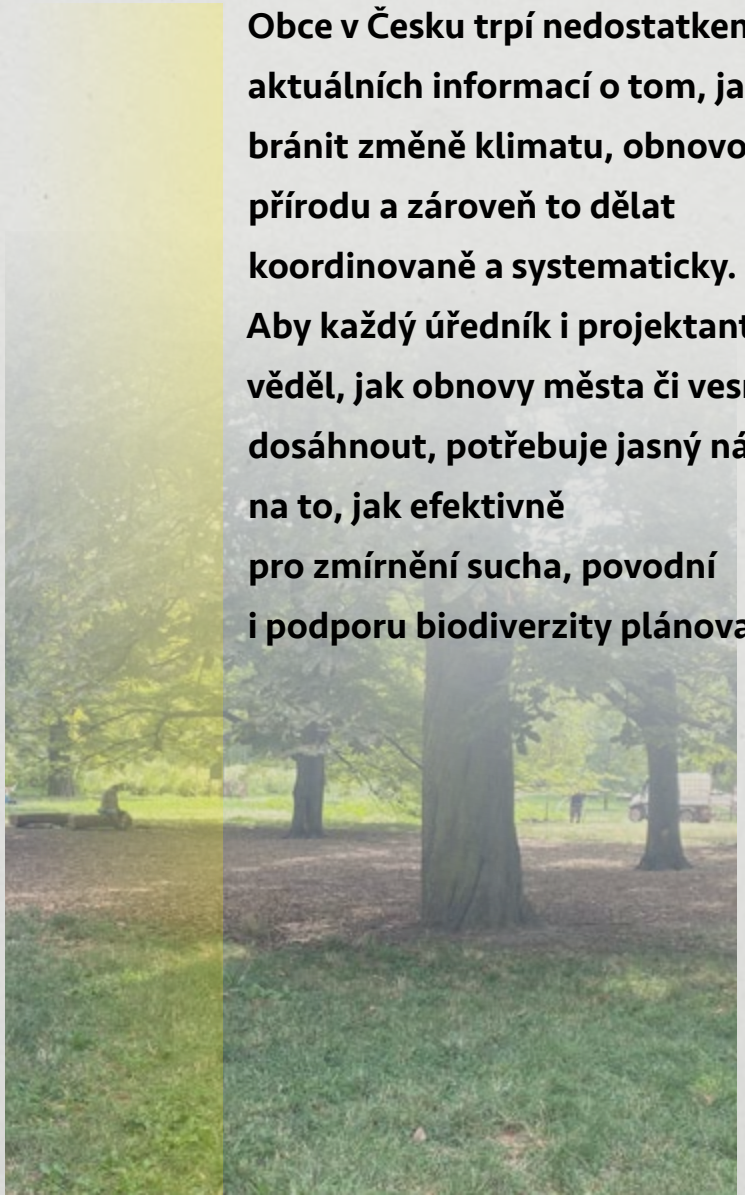
2030 Novely stavební legislativy a zákona o ochraně přírody a krajiny jsou platné.

2040 Obce využívají finanční odvody za kácení prioritně ke zlepšení stavu zeleně.

2050 Indikátory plochy zeleně a korunového zápoje podle čl. 8 jsou naplňované a zmírňuje se efekt tepelného ostrova.

07 Obnova metodické ochrany stromů

Obce v Česku trpí nedostatkem aktuálních informací o tom, jak se bránit změně klimatu, obnovovat přírodu a zároveň to dělat koordinovaně a systematicky. Aby každý úředník i projektant věděl, jak obnovy města či vesnice dosáhnout, potřebuje jasný návod na to, jak efektivně pro zmírnění sucha, povodní i podporu biodiverzity plánovat.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití zdrojů MŽP

opatření

Do územního plánování a stavebního řízení budou plně integrované nové metodiky pro monitoring ploch sídelní zeleně a pro určení ploch na obnovu přírody v sídlech. Metodiky upřesní potenciál obnovy včetně vhodných kroků pro její zavedení, budou vytvořené ve spolupráci s vědeckými týmy AV ČR, Univerzity Karlovy či MMR a ověřené pilotním testování v různých typech sídel, komplexní procesní simulací či zpětným modelováním na historických datech. Metodické pokyny by zároveň před certifikací pro výkon státní správy a samosprávy měly získat oponenturu od České komory architektů, Asociace pro urbanismus a územní plánování a Svazu měst a obcí ČR.

2030 Metodiky jsou certifikované, jejich účinnost a dostatečnost je vyhodnocena v rámci 1. revize Národního plánu na obnovu přírody.

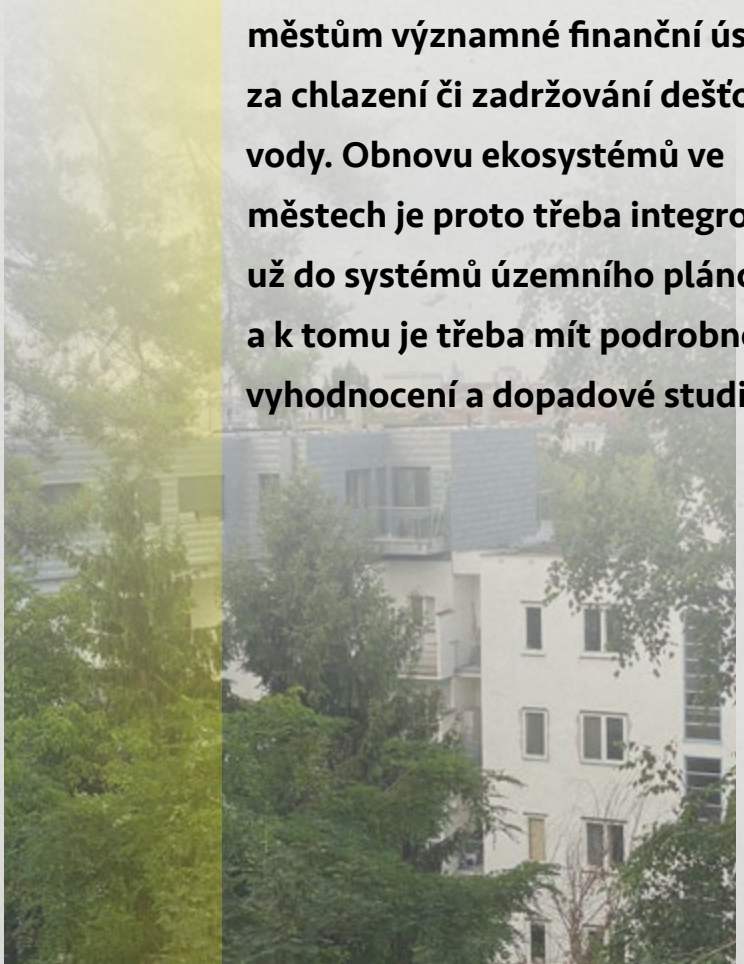
2040 Účinnost metodik včetně nově přijatých opatření je vyhodnocená v rámci 2. revize NPOP.

2050 Příslušné indikátory NPOP i míra implementace metodik do plánování a výstavby jsou hodnoceny jako dostatečné.

08 Obnova ve světle vyhodnocení dopadů

Vyhodnocení dopadů NPOP

Investice do přírody v sídlech znatelně zvyšují kvalitu života a zdraví obyvatel, zhodnocují okolní nemovitosti a přinášejí městům významné finanční úspory za chlazení či zadržování dešťové vody. Obnovu ekosystémů ve městech je proto třeba integrovat už do systémů územního plánování: a k tomu je třeba mít podrobné vyhodnocení a dopadové studie.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití zdrojů MŽP, SFŽP, TAČR, CERV

opatření

Vyhodnocení ekosystémových služeb a socioekonomických přínosů Národního plánu na obnovu přírody poslouží k prokázání, že zvolené strategické a legislativní nástroje jsou účinné a dostatečné pro naplnění závazků České republiky. Dopadová studie opatření Národního plánu na obnovu přírody přispěje k objektivnějšímu vyhodnocení dopadů politiky a nastavení dalších kroků do roku 2050 i po něm. Zjištěné principy je zároveň nutné propisovat do související stavební legislativy, plánovacích procesů a strategických dokumentů jako Plán územního rozvoje ČR či Politika architektury a stavební kultury České republiky.

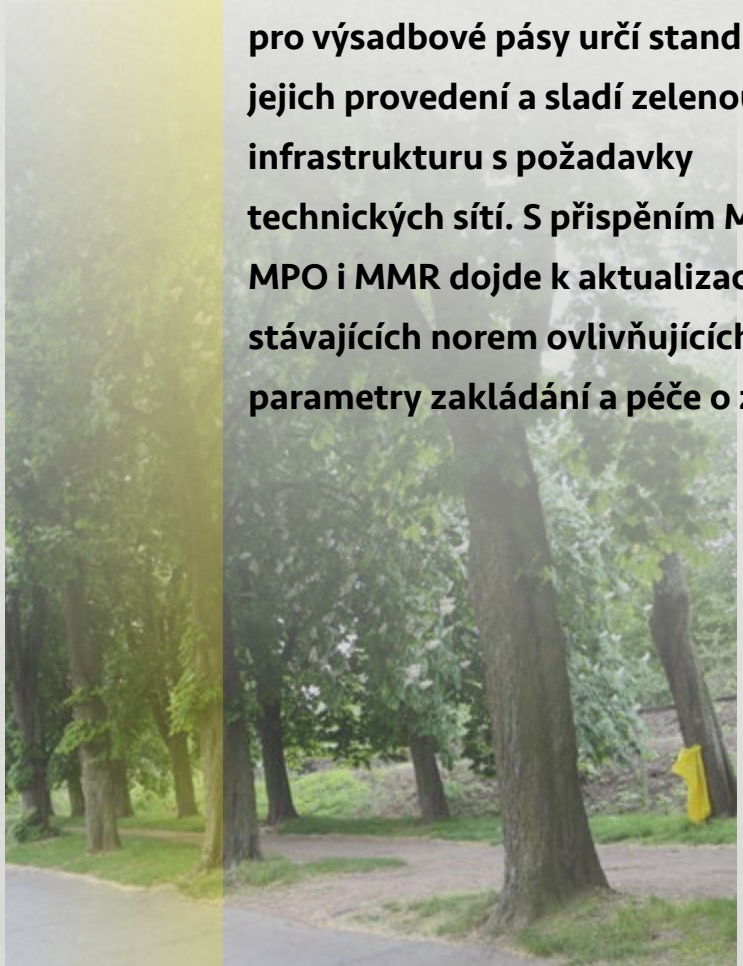
2030 Závěry dopadové studie NPOP jsou implementované do stavební legislativy a strategických dokumentů. Dostatečnost opatření je hodnocena při 1. revizi NPOP.

2040 Účinnost implementace je vyhodnocená a jsou navržená opatření pro 2. revizi NPOP.

2050 Vyhodnocení dopadů a ekosystémových služeb prokáže dostatečnost legislativních změn vůči indikátorům NPOP.

09 Obnova zeleně ve výsadbových pásech

Výsadbové pásy a zelená infrastruktura potřebují upřesnění nad rámec toho, které je ve stavební legislativě. Nová norma pro výsadbové pásy určí standard jejich provedení a sladí zelenou infrastrukturu s požadavky technických sítí. S přispěním MŽP, MPO i MMR dojde k aktualizaci stávajících norem ovlivňujících parametry zakládání a péče o zeleň.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití zdrojů MŽP, MPO a České agentury pro standardizaci

opatření

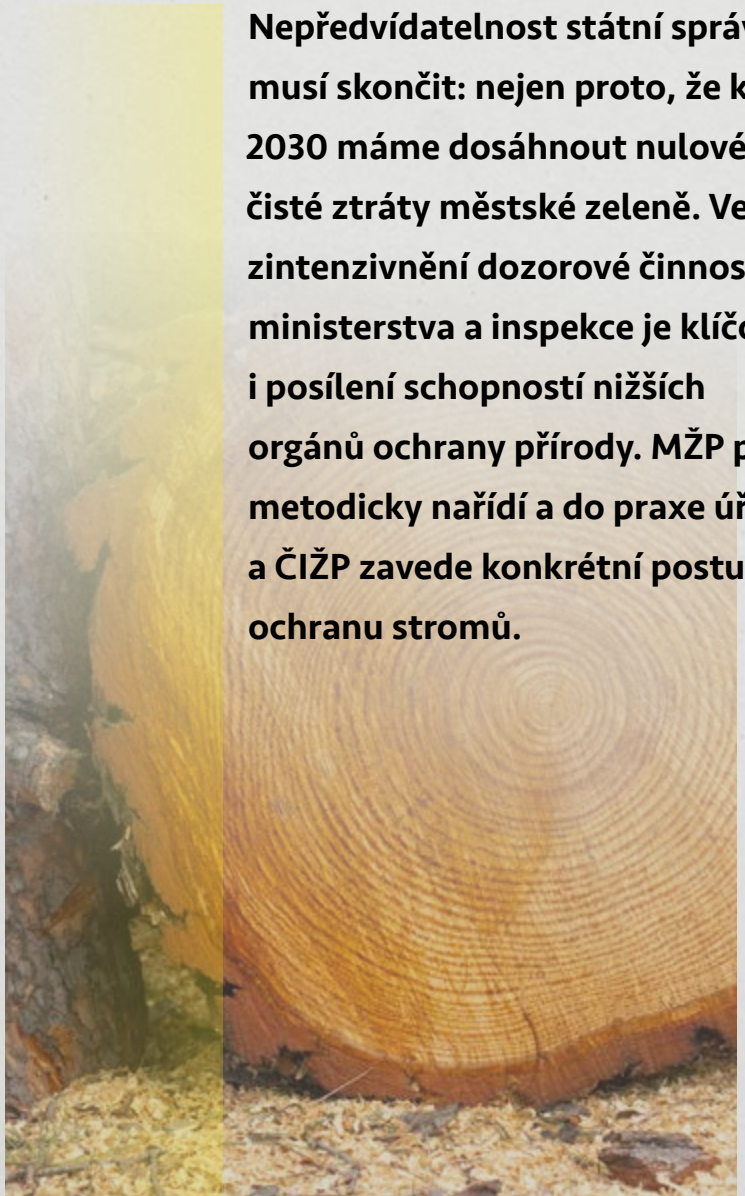
Nová norma „ČSN Výsadbové pásy“ umožní zkoordinovat tvorbu zelené infrastruktury v ulicích a určí technické požadavky pro výsadbový pás. Definuje uliční strom jako legitimní prvek technické infrastruktury města a upraví „ČSN Prostorové uspořádání vedení technického vybavení“, aby podzemní sítě a kořenové systémy vzrostlých stromů mohly bezpečně koexistovat. Norma vstoupí v platnost po veřejném připomínkování k polovině roku 2028 a stane legislativně závaznou s uvedením v příloze novelizované vyhlášky o požadavcích na výstavbu .

2030 Nová norma je zařazena do přílohy č. 14 vyhlášky č. 146/2024 Sb., je ve shodě s normami technické infrastruktury a vychází z ní nově zpracovávaná územně-plánovací dokumentace.

2040 Minimálně 90 % všech nových nebo rekonstruovaných prostranství splňuje parametry nové normy.

2050 Aplikace nové ČSN garantuje klimatickou odolnost sídel, plné rozvinutí ekosystémových služeb stromů a splnění závazků Nařízení o obnově přírody.

10 Obnova součinnosti proti neřádnému kácení

Nepředvídatelnost státní správy musí skončit: nejen proto, že k roku 2030 máme dosáhnout nulové čisté ztráty městské zeleně. Vedle zintenzivnění dozorové činnosti ministerstva a inspekce je klíčové i posílení schopností nižších orgánů ochrany přírody. MŽP proto metodicky nařídí a do praxe úřadů a ČIŽP zavede konkrétní postupy pro ochranu stromů.

lokalizace
celá ČR

zdroje
využití vnitřních zdrojů MŽP

opatření

Dle Celostátního plánu kontrol a prostřednictvím inspekce a krajských úřadů MŽP zavede cílené kontroly vydaných povolení ke kácení. MŽP vydá metodický pokyn pro posuzování funkce mimolesních dřevin i posílení legislativní ochrany dřevin. Jednotné posuzovaní společensko-ekologické funkce dřevin tak bude mít metodickou i legislativní oporu. Ochrana městského klimatu a sídelních ekosystémů je nadřazeným veřejným zájmem, jenž musí být zohledněn v každém stavebním řízení. Pokud nižší úřad vydá správní akt, který je v rozporu s NPOP, MŽP jej v rámci svých přezkumných pravomocí zruší.

2030 Orgány ochrany přírody nevydávají akty, jenž by vedly k čisté ztrátě zeleně a korunového zápoje. Potvrdí to cílené kontroly.

2040 Posouzení společensko-ekologické funkce zeleně je součástí každého stavebního záměru a správního rozhodnutí.

2050 Metodický pokyn pro posuzování funkce dřevin je plně zapojený do správní praxe.

Klára Salzmann a Petr Petřík

Politika krajiny – a její obnova

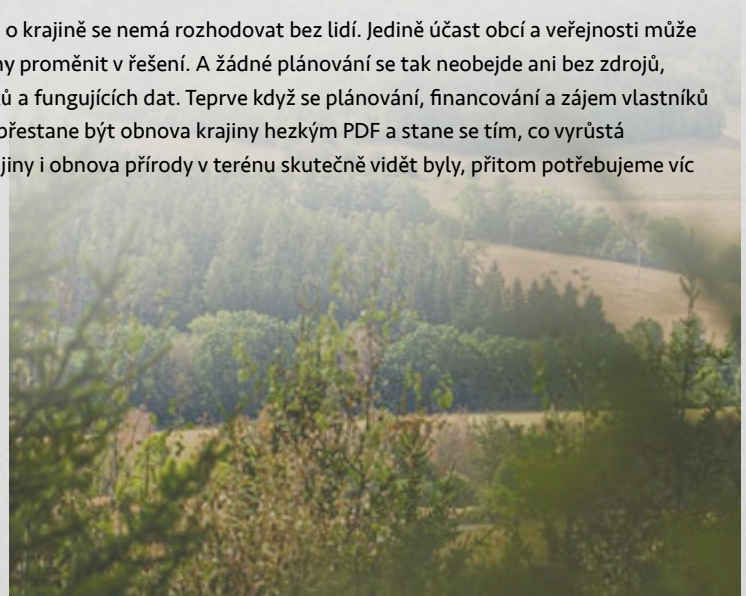
Provázání Národního plánu na obnovu přírody s dokumentem Politiky krajiny není úřední svorkou na dva šanony. Je to kostra, na níž by konečně mohla vyrůst obnova funkční krajiny, která čelí suchu i mnoha dalším problémům.

Politika krajiny míří k roku 2050 a poprvé poctivě pojmenovává diagnózu: scelená zemědělská krajina, erodovaná půda, ochuzená biodiverzita, řeky bez dechu. Jenže mezi diagnózou a receptem zeje mezera – „bude analyzováno“ a „v maximální možné míře“ nikoho k ničemu nezavazují. Politika krajiny přitom sama přiznává, že dobrovolnost a vágnost je pro léčbu této nemoci jako léčit zlomeninu dobrým slovem.

K vizi roku 2050 lze dojít snadno: voda se vsákne dřív, než uplyne, nivy se spojí zpět s koryty, pole prostoupí meze a remízky, příroda dostane prostor být sama sebou a města se nepřehřívají. Bez společného právního rámce ale opatření na cestě k této vizi zůstávají rozptýlená jako listí ve větru: tady suchý poldr, tam remízek, systém ale nikde.

Krajinné plánování založené mimo jiné právě na Politice krajiny by proto mělo propojit územní plánování, pozemkové úpravy, lesní i vodní hospodářství tak, aby nám nezbyly jen všemožné seznamy přání. V praxi to znamená hledat vazby, pojmenovat konflikty a prioritizovat místa, kde má obnova nejvýraznější ekologický i společenský smysl.

Je přitom samo sebou, že o krajině se nemá rozhodovat bez lidí. Jedině účast obcí a veřejnosti může různá očekávání od krajiny proměnit v řešení. A žádné plánování se tak neobejde ani bez zdrojů, namotivovaných vlastníků a fungujících dat. Teprve když se plánování, financování a zájem vlastníků potkají v jednom rytmu, přestane být obnova krajiny hezkým PDF a stane se tím, co vyrůstá v terénu. Aby Politika krajiny i obnova přírody v terénu skutečně vidět byly, přitom potřebujeme víc než dřív.

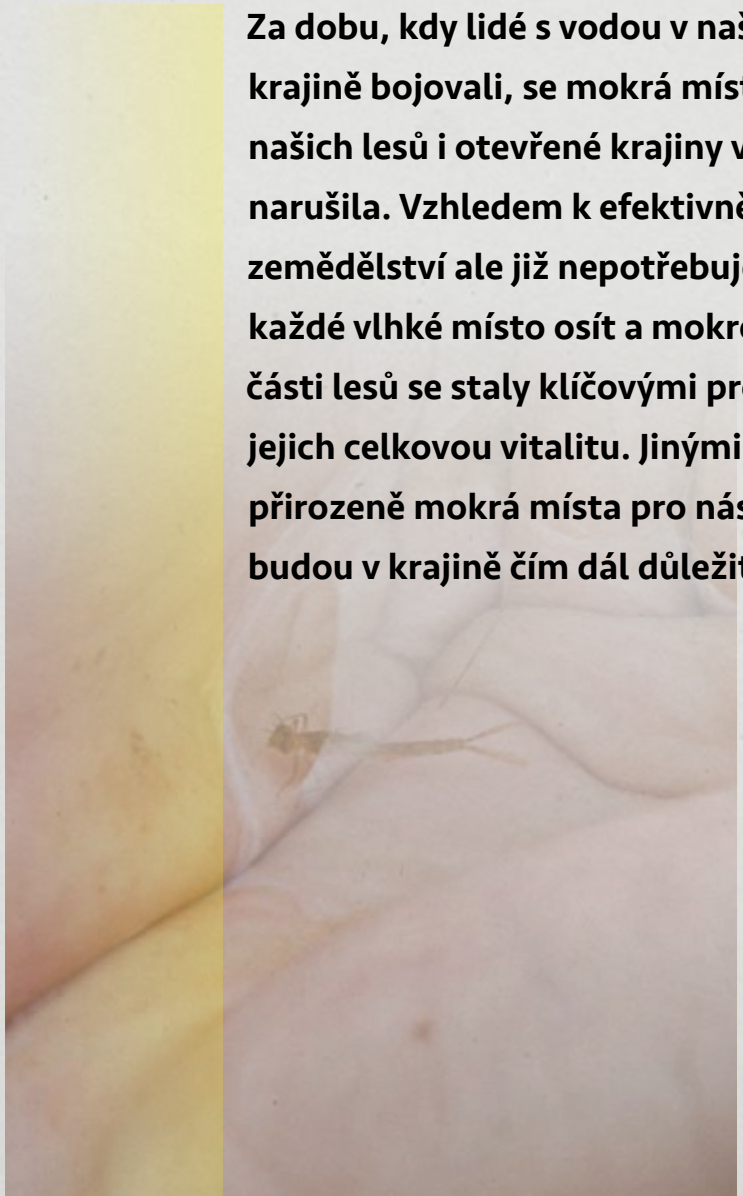
(9) VODA

Voda si nenechá dál diktovat betonem. Do poloviny roku 2027 vznikne mapa narušených pramenišť, o rok později akční plán jejich obnovy, zatímco nivy čeká celostátní mapa revitalizačního potenciálu a návrat oddálených hrází i meandrů. Revitalizace se stanou veřejně prospěšnými stavbami, aby pozemky šly převádět bez zbytečných tahanic. V Česku je dle pasportizace AOPK přes 54 tisíc umělých příčných přepážek a ze 108 vybraných NPOP se jich má odstranit jen dvanáct: to by byl jen směšný příspěvek k cíli 25 tisíc km volně tekoucích řek v EU. Ekologický průtok podle rakouského a německého vzoru pak nahradí zastaralé minimální zůstatkové průtoky sezónně proměnlivými e-flows. Prameniště, nivy, majetkové vztahy, bariéry a průtok: to je pět klíčových opatření pro řeky, které si konečně smí téct po svém.

11 Obnova pramenišť a pramenných oblastí

Za dobu, kdy lidé s vodou v naší krajině bojovali, se mokrá místa našich lesů i otevřené krajiny vážně narušila. Vzhledem k efektivnějšímu zemědělství ale již nepotřebujeme každé vlhké místo osít a mokré části lesů se staly klíčovými pro jejich celkovou vitalitu. Jinými slovy, přirozeně mokrá místa pro nás budou v krajině čím dál důležitější.

lokalizace
celá ČR; prioritně v Natura 2000 a CHKO

zdroje
NPŽP, SZP, národní prostředky; správci toků, AOPK, kraje, obce

opatření

Obnovu pramenišť je třeba založit na mapě narušených pramenišť, kvantitativních cílích a akčním plánu s milníky. Do července 2027 je třeba vytvořit národní mapu narušených pramenišť zahrnující i lokality Natura 2000 a CHKO, zemědělskou a ornou půdu. Do července 2028 pak zpracovat akční plán obnovy pramenišť s prostorovým vymezením prioritních lokalit a indikativním rozpočtem. Přednostně je nezbytné se zaměřit na obnovu poškozených mokřadů a pramenišť, budování přehrážek a tůní na uměle zahloubených drobných tocích a v erozních strží, odstraňování nefunkčních drenáží a meliorač příkopů v pramenných oblastech a úpravy odvodňovacích příkopů podél cestní sítě.

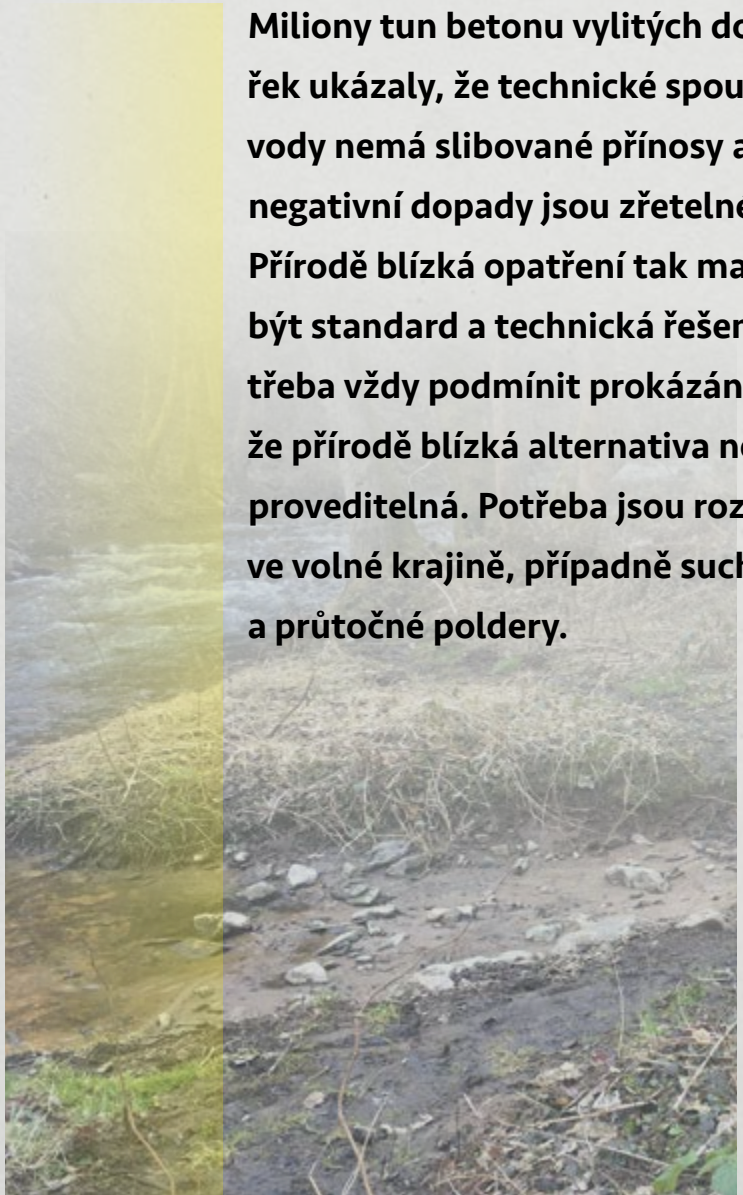
2030 Dle mapy narušených pramenišť a akčního plánu je zahájená obnova pramenišť a indikována i délka drobných toků s obnoveným odtokem.

2040 Většina narušených pramenišť dle prioritizace akčního plánu je obnovena.

2050 Stav dosažený k roku 2040 je průběžně monitorovaný a kvalitativně zlepšovaný.

12 Obnova niv renaturalizací i rozlivem

Miliony tun betonu vylitých do koryt řek ukázaly, že technické spoutání vody nemá slibované přínosy a jeho negativní dopady jsou zřetelné. Přírodě blízká opatření tak mají být standard a technická řešení je třeba vždy podmínit prokázáním, že přírodě blízká alternativa není proveditelná. Potřeba jsou rozlivy ve volné krajině, případně suché a průtočné poldery.

lokalizace
celá ČR; dle krajů a oblasti povodí

zdroje
NPŽP, SZP, národní prostředky; správci toků, AOPK, kraje, obce

opatření

Do začátku roku 2028 je nezbytné vytvořit celostátní mapu úseků toků a niv s revitalizačním potenciálem propojenou s povodňovými mapami, plány povodí a podklady Natura 2000, prioritizační kritéria a akční plán s rozdělením cílů na oblasti povodí a kraje. Mezi typy řešených opatření je třeba doplnit oddálené hráze, obnovu meandrů, napojení odstavených ramen, zpřírodnění břehů a povodňové parky či uznání spontánní renaturace ukončením údržby i po povodních formou nových meandrů, náplav a podemletých břehů.

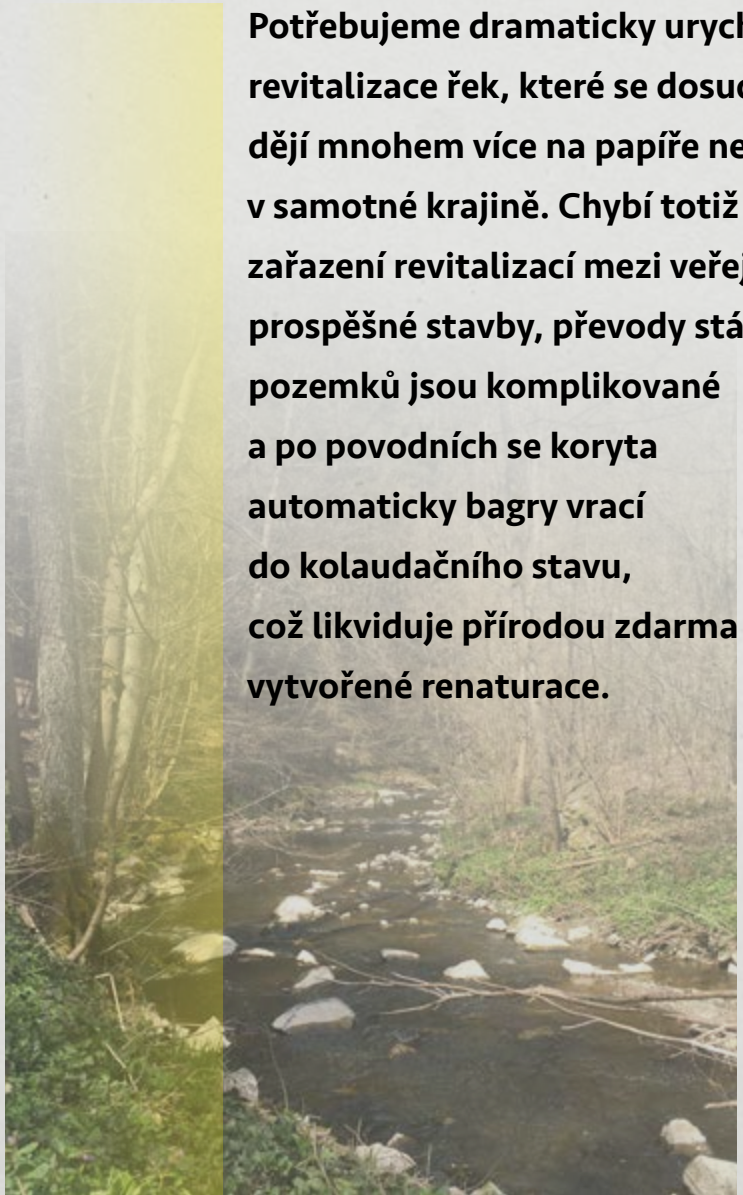
2030 Zveřejněny mapy úseků vodních toků a niv vhodných k revitalizaci, kritéria a akční plán. Naplněn průběžný cíl délky oddálených hrází a plochy niv. Renaturalizace uznána jako přínos.

2040 Naplněny hodnoty 6 funkčních indikátorů.

2050 Stav dosažený k roku 2040 je průběžně monitorovaný a kvalitativně zlepšovaný.

13 Obnova řek legislativou a majetkově

Potřebujeme dramaticky urychlit revitalizace řek, které se dosud dějí mnohem více na papíře než v samotné krajině. Chybí totiž zařazení revitalizací mezi veřejně prospěšné stavby, převody státních pozemků jsou komplikované a po povodních se koryta automaticky bagry vrací do kolaudačního stavu, což likviduje přírodou zdarma vytvořené renaturace.

lokalizace
celá ČR

zdroje
NPŽP, SZP, národní prostředky; správci toků, AOPK, kraje, obce

opatření

Do začátku roku 2028 je třeba zařadit revitalizace a renaturace mezi účely opravňující k bezúplatnému převodu státního majetku a zajistit zrychlený postup převodů mezi SPÚ, LČR, Správami povodí a AOPK i na obce, kraje a NNO. Novelou stavebního zákona a vodního zákona je třeba zařadit revitalizace, oddalování hrází, obnovu meandrů, napojení ramen, obnovu pramenišť, tvorbu mokřadů a přírodě blízká opatření mezi veřejně prospěšné stavby, s krajní možností ve vyvlastňování. Přínosné povodňové renaturace by se měly definovat ve vodním zákoně a správce toku je po povodni má rozlišit od škody na základě posouzení a povinné konzultace s AOPK.

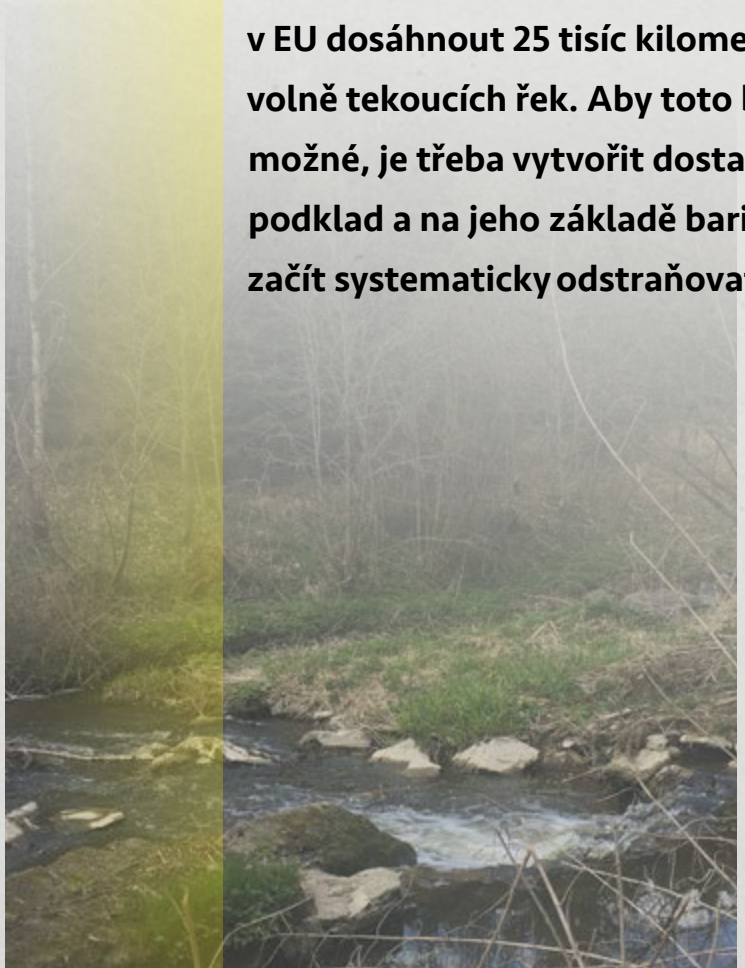
2030 V roce 2028 jsou předloženy návrhy novel majetkového zákona, § 170 stav. z. a § 55a vod. z. s metodickým pokynem. Převody jsou běžné a popovodňové zásahy změněny.

2040 Konektivita obnovených úseků je trvale a bez zhoršování zachována (čl. 9 odst. 4 Nařízení o obnově přírody).

2050 Stav dosažený k roku 2040 je průběžně monitorovaný a kvalitativně zlepšovaný.

14 Obnova volných řek odstraněním překážek

Vláda představila evidenci pouze 108 objektů, z nichž se do roku 2030 má odstranit 12 a u 48 se nic nezmění. Nařízení o obnově přírody přitom má v EU dosáhnout 25 tisíc kilometrů volně tekoucích řek. Aby toto bylo možné, je třeba vytvořit dostatečný podklad a na jeho základě bariéry začít systematicky odstraňovat.

lokalizace
celá ČR;
s prioritizací
dle povodí

zdroje
Modernizační
fond, SFŽP,
národní
prostředky;
podniky Povodí,
LČR, AOPK

opatření

Do června 2027 bude výrazně rozšířen inventář umělých překážek a přijata měřitelná definice zastaralé překážky dle platnosti povolení, technického stavu, evidence v katastru a dostupnosti. Je třeba vyloučit prodlužování životnosti zastaralých bariér jejich přelicencováním či účelovou přeměnou. Dle inventáře a kritérií pro volně tekoucí úseky je třeba dopočítat cíl NPOP do roku 2030 v kilometrech včetně úbytku volně tekoucích řek výstavbou nových překážek. Odstranění je třeba upřednostnit před zprůchodněním úseku řeky. Prioritizované bude nízkonákladové odstranění překážek do 2 metrů, které způsobují většinu fragmentace.

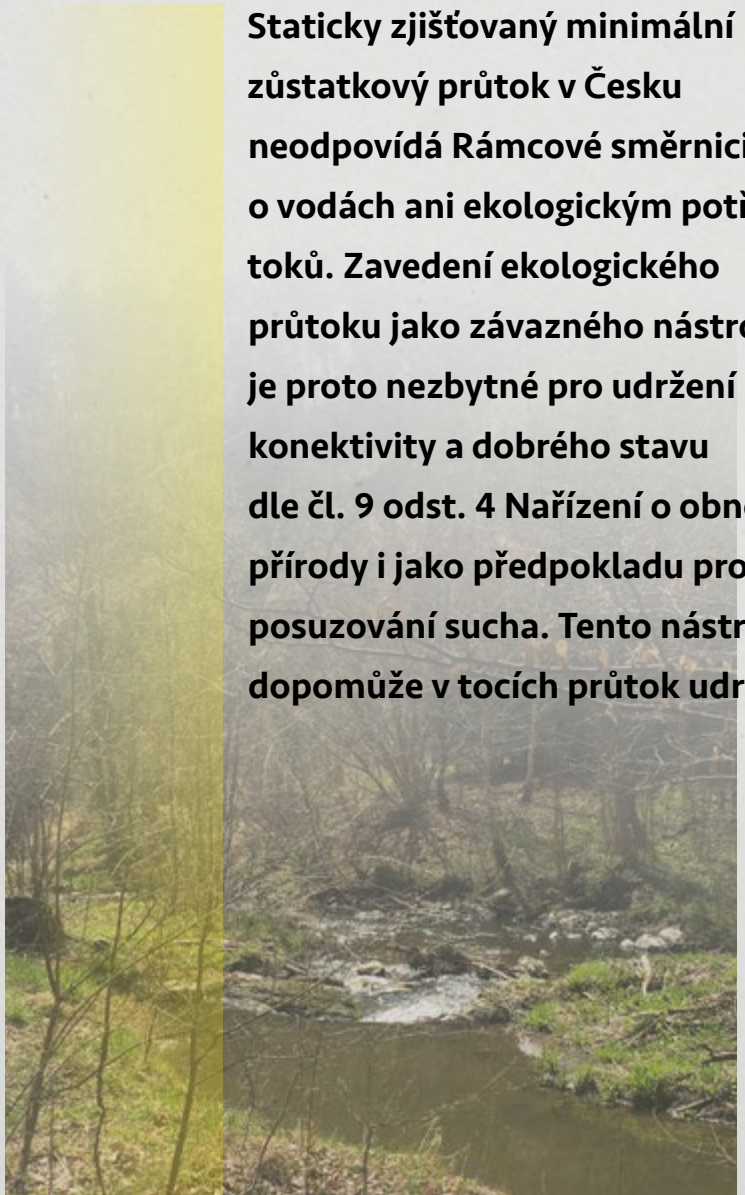
2030 Zveřejněn rozšířený inventář a definice zastaralé překážky. Zahájeno odstraňování malých bariér. Dosažen cíl volně tekoucích řek a 30 % realizované obnovy.

2040 Dosažen cíl volně tekoucích řek a 60 % realizované obnovy.

2050 Dosažen cíl volně tekoucích řek a 90 % realizované obnovy. Aktualizovaný inventář překážek.

15 Obnova institutem ekologický průtok

Staticky zjišťovaný minimální zůstatkový průtok v Česku neodpovídá Rámcové směrnici o vodách ani ekologickým potřebám toků. Zavedení ekologického průtoku jako závazného nástroje je proto nezbytné pro udržení konektivity a dobrého stavu dle čl. 9 odst. 4 Nařízení o obnově přírody i jako předpokladu pro posuzování sucha. Tento nástroj tak dopomůže v tocích průtok udržet.

lokalizace
celá ČR

zdroje
NPŽP, SFŽP, národní prostředky; MŽP, MZe, správci toků, AOPK

opatření

Po rakouském a německém vzoru je do konce roku 2027 třeba zavést do vodního zákona institut ekologického průtoku. Zároveň s tím se zrychlí tvorba sezónně variabilních e-flows na všech vodních útvarech před koncem 3. cyklu plánů oblastí povodí. Identifikované minimální průtoky se nahradí vyššími jarními průtoky a regulovaně sníženými letními průtoky včetně ekologicky relevantních špiček. A zavede se po každých 6 letech dle cyklů plánů povodí revize velikosti ekologického průtoku se zohledněním klimatických scénářů. Institut ekologického průtoku tím může sloužit i jako základ pro posuzování závažnosti nízkých průtoků a vyhlašování stavu sucha.

2030 Do roku 2027 je zavedený institut ekologického průtoku a zahájená tvorba sezónních e-flows. Počet útvarů, kde jsou zavedeny, je monitorovaný.

2040 Ekologický průtok je stanovený a revidovaný na všech relevantních útvarech.

2050 Průběžně zlepšovaný stav dosažený k roku 2040. Indikátorem je podíl útvarů s aktuálním e-flow.

Martina Skohoutilová a David Číp

Obnova přírody nekončí dokončením projektu

Když se dokončí tůň, oplocení nebo obnova louky, projekt bývá administrativně uzavřen. Ta pro přírodu podstatná část ale právě tehdy začíná.

Ekologickou obnovu totiž nelze měřit jen počtem hektarů nebo dokončených opatření. O jejím úspěchu rozhoduje návrat procesů, které krajinu dlouhodobě utvářejí. Nestačí proto ani obnovovat jednotlivé lokality. Protože pokud se principy obnovy přírody nestanou přímou součástí zemědělského hospodaření, bude návrat přírody příliš pomalý k tomu, aby úbytek druhové pestrosti účinně zastavil.

Dobře je to vidět na pastvě malých i velkých býložravců. Selektivní pastva, okus, sešlap, obnažování půdy nebo přenos semen vytvářejí pestrou mozaiku stanovišť pro opylovače, ptáky i další organismy. Podobně funguje citlivě prováděná seč, obnova mokřadů, říčních niv nebo péče o světlé lesy. Jejich cílem není jednotná krajina, ale proměnlivá mozaika stanovišť a obnovených přírodních procesů, které podporují rozmanitost.

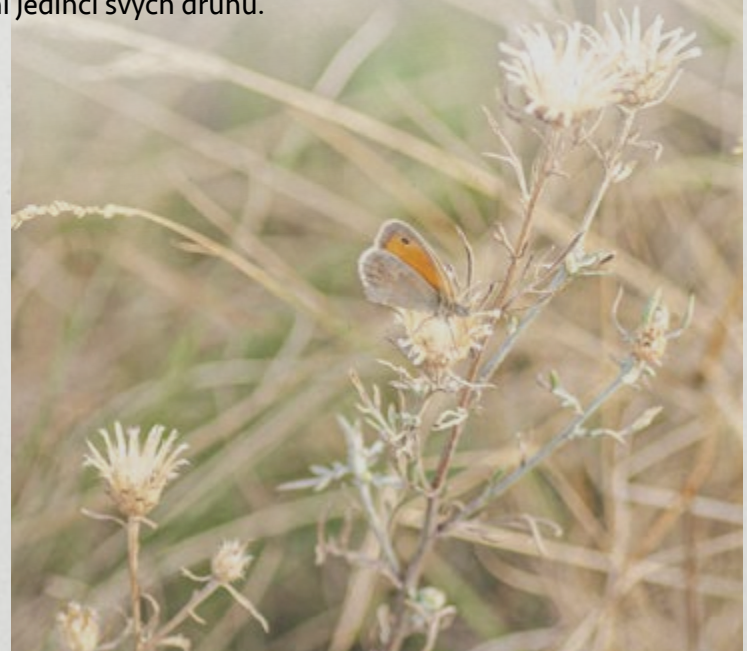
Zopakujme přitom, že nejde jen o ochranu přírody. Zdravé ekosystémy zadržují vodu, omezují erozi, podporují opylování, zemědělskou produkci i odolnost krajiny vůči suchu a extrémním srážkám. Zastavení ztráty pestrosti přírodních druhů je tak jen jedním z předpokladů dlouhodobé bezpečnosti a prosperity společnosti, které nám obnovená příroda může přinést.

A tomu musí odpovídat i její financování. Národní plán na obnovu přírody by neměl podporovat jen jednotlivá opatření, ale především dlouhodobou správu území, průběžné vyhodnocování výsledků a adaptivní management. Nejde nám totiž o jednotlivé zásahy či nějaký obraz neměnné vegetace, ale o celkově fungující krajinu s potřebným rozsahem struktur, procesů a vývojových trajektorií.

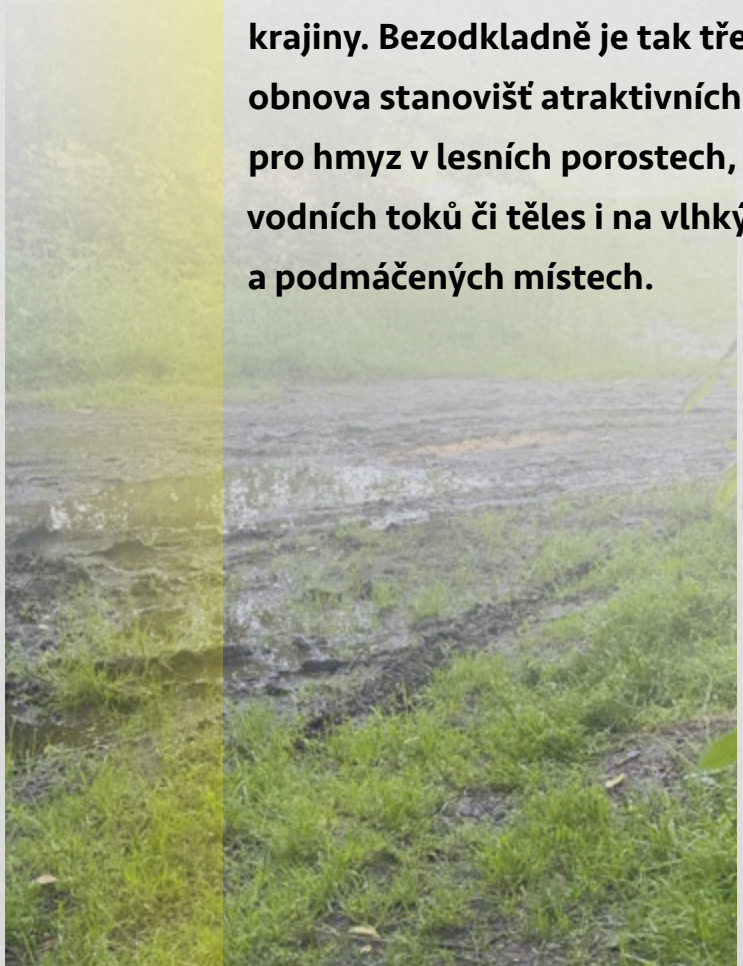
(10) OPYLOVAČI

Opylovači nepotřebují soucit, potřebují místo k životu: a hledat ho musíme doslova všude. Ochranné pásy kolem vod a otevřená stanoviště v lesích doplní pastva velkých herbivorů, která při vhodně nastavené intenzitě vytváří strukturálně a sukcesně pestrou mozaiku. Trvalé travní porosty dostanou diverzifikovanou seč s odstupem a dosíváním kvetoucích bylin a podél silnic, dálnic i vedení vysokého napětí se vytvoří migrační koridory. I městské trávníky přejdou na mozaikovité sečení s kvetoucími plochami po celou sezónu. Lesní paseky, pastva herbivorů, kvetoucí louky, liniová infrastruktura a městská zeleň: to je pět klíčových opatření, která hmyzu slibují nejen přežití, ale i možnost cestovat krajinou na nová stanoviště a za dalšími jedinci svých druhů.

16 Obnova otevřených a přechodových stanovišť v lesích a podél vod

Měnící se klima ovlivňuje celou krajinu a všechny organismy v ní. Řada stanovišť navíc mizí v důsledku zarůstání či stírání rozmanitosti krajiny. Bezodkladně je tak třeba obnova stanovišť atraktivních pro hmyz v lesních porostech, podél vodních toků či těles i na vlhkých a podmáčených místech.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP; MZe, MŽP

opatření

Je třeba zajistit ochranné pásy kolem vodních toků, rybníků a vodních krajinných prvků s vhodným managementem. Podpoří ochranu povrchových vod před negativními vlivy zemědělského hospodaření, omezí šíření nežádoucích invazních druhů a vytvoří vhodná stanoviště pro vlhkomilné hmyzí druhy. V hospodářských lesích budou obdobně obnovována drobná otevřená stanoviště jako palouky, světliny, řídké křoviny či vysekané pásy kolem cest a bude prováděna jejich průběžná údržba na podporu hmyzích populací. V měnících se klimatických podmínkách tak poskytneme populacím opylovačů potřebná útočiště.

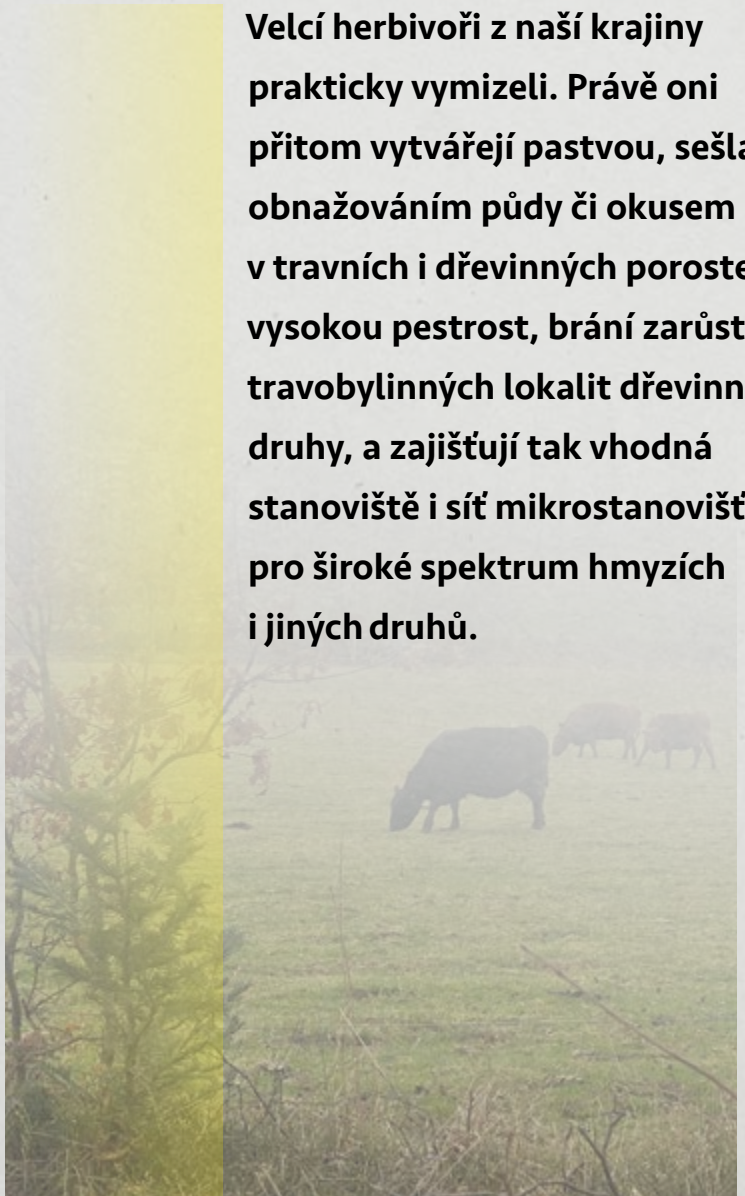
2030 Ochranné pásy jsou součástí SZP a lesnických dotačních titulů. Obnovní management je zaveden nejméně na 1 000 hektarech a na 500 kilometrech pásů.

2040 5 % ploch lesů s nelesními prvky s vysokou biodiverzitou, 60 % vodních krajinných prvků s ochrannými pásy.

2050 10 % ploch lesů s nelesními prvky s vysokou biodiverzitou, 90 % vodních krajinných prvků s ochrannými pásy.

17 Obnova procesů a stanovišť velkými herbivory

Velcí herbivoři z naší krajiny prakticky vymizeli. Právě oni přitom vytvářejí pastvou, sešlapem, obnažováním půdy či okusem v travních i dřevinných porostech vysokou pestrost, brání zarůstání travobylinných lokalit dřevinnými druhy, a zajišťují tak vhodná stanoviště i síť mikrostanovišť pro široké spektrum hmyzích i jiných druhů.

lokalizace
celá ČR; prioritně identifikované typy krajiny

zdroje
SZP, národní zdroje, programy obnovy postindustriálních území; MŽP, MZe

opatření

Stát vytvoří právní, veterinární a dotační rámec pro vznik dostatečně rozsáhlých ploch s extenzivní, podle podmínek i celoroční pastvou bizonů, koňů, skotu a dalších vhodných herbivorů. Každá lokalita bude mít plán nosné kapacity, prostorového rozložení pastevního tlaku, nepasených refugií a ochrany mokřadů či citlivých druhů. Nejméně 10–20 % plochy bude podle místních podmínek ponecháno jako dočasné nebo trvalé refugium. Rutinní používání antiparazitik bude omezeno.

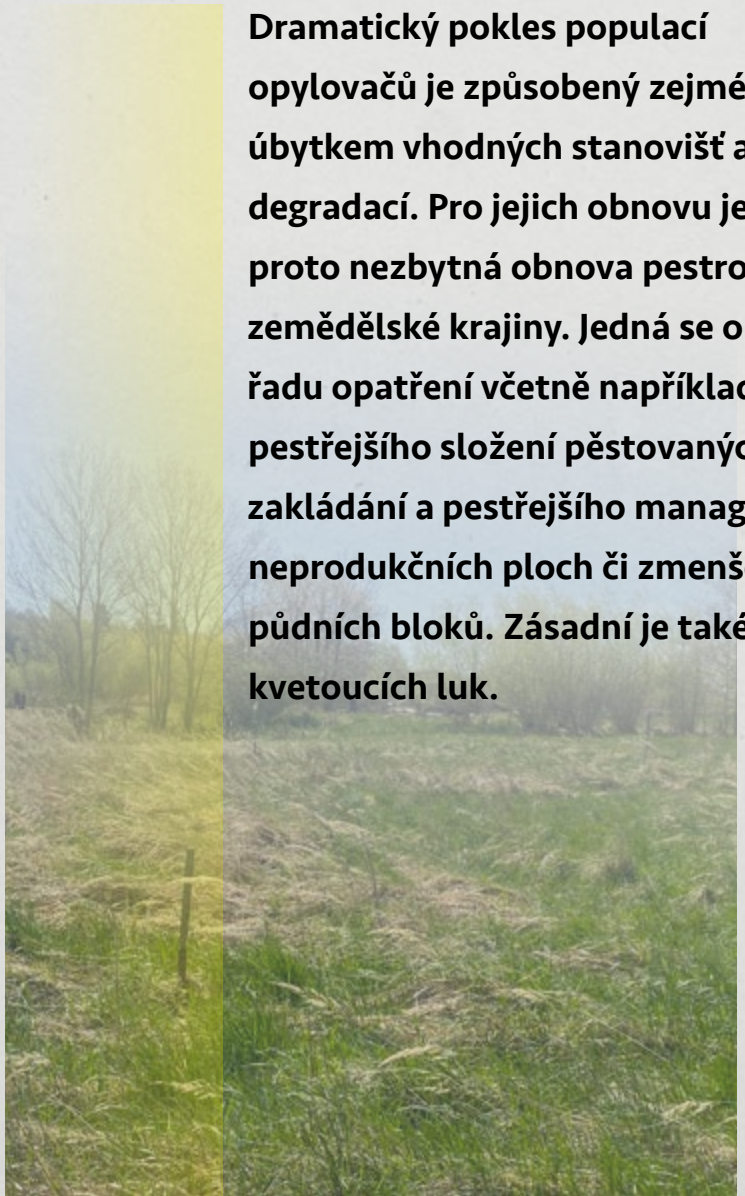
2030 Obnovní plochy s pastvou velkých herbivorů se rozkládají na 0,5 % území ČR. SZP podporuje extenzivní pastvu.

2040 Obnovní plochy s pastvou velkých herbivorů se rozkládají na 1,5 % území ČR.

2050 Obnovní plochy s pastvou velkých herbivorů se rozkládají na 3 % území ČR.

18 Obnova pestrých stanovišť pro opylovače

Obnova travních porostů pro opylovače

Dramatický pokles populací opylovačů je způsobený zejména úbytkem vhodných stanovišť a jejich degradací. Pro jejich obnovu je proto nezbytná obnova pestrosti zemědělské krajiny. Jedná se o celou řadu opatření včetně například pestřejšího složení pěstovaných plodin, zakládání a pestřejšího managementu neprodukčních ploch či zmenšování půdních bloků. Zásadní je také obnova kvetoucích luk.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP; MZe, MŽP

opatření

Bude zajištěna obnova trvalých travních porostů a travnatých krajinných prvků na zemědělské půdě se zaměřením na podporu populací opylovačů. Zdůrazněné tak bude vytváření potravních zdrojů, hnízdních stanovišť, zimovišť i migračních cest. Základním přístupem bude prostorově a časově diferencovaný management kombinující seč, pastvu, dočasnou bezzásahovost, narušování půdního povrchu a obnovu původních květnatých společenstev. Dosévání regionálními druhy bude využito jen pokud se ukáže jako nezbytné. Na každém zásahovém celku nad 10 hektarů zůstane při jednotlivém zásahu nejméně pětina neposečené nebo nespasené plochy.

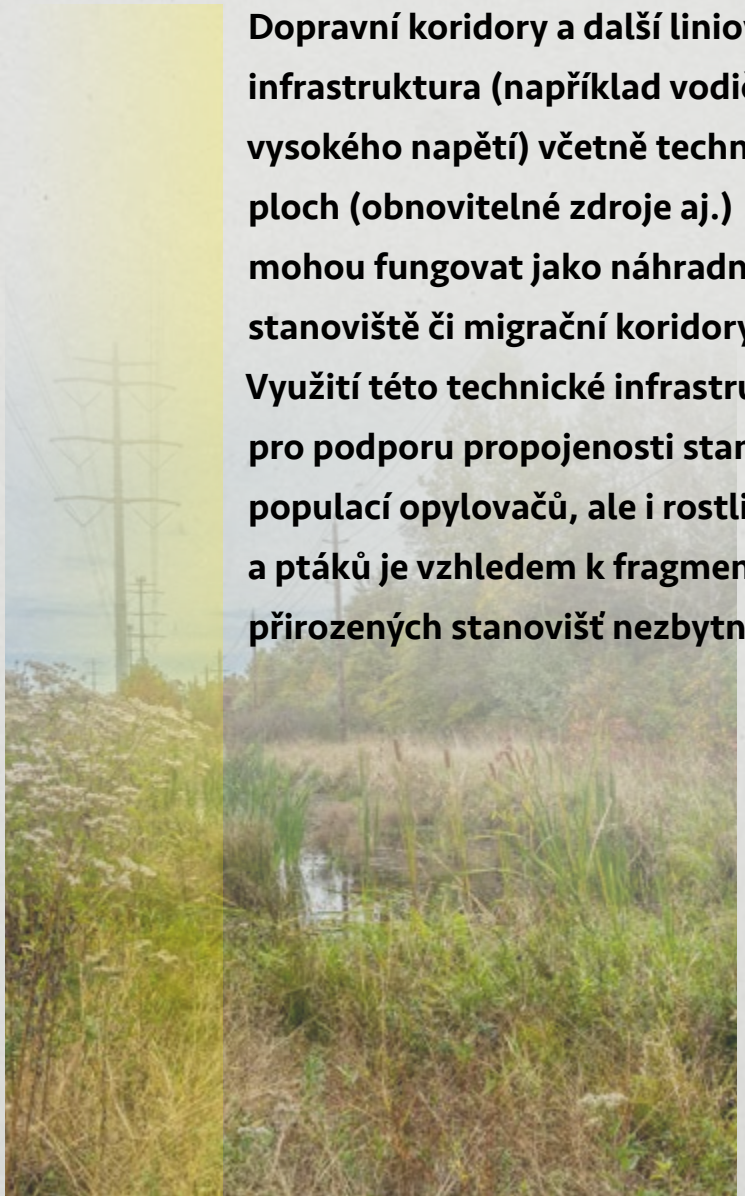
2030 U trvalých travních porostů větších 10 hektarů je nejméně 20 % plochy sečeno s časovým odstupem 4 až 6 týdnů od zbytku plochy.

2040 Požadavek vztahuje na porosty nad 6 hektarů. Stoupá počet indikačních cílových druhů kvetoucích rostlin.

2050 Hodnota je snížena na 3 hektary. Nadále stoupá počet indikačních cílových druhů kvetoucích rostlin.

19 Obnova stanovišť a konektivity u liniové infrastruktury

Dopravní koridory a další liniová infrastruktura (například vodiče vysokého napětí) včetně technických ploch (obnovitelné zdroje aj.) mohou fungovat jako náhradní stanoviště či migrační koridory. Využití této technické infrastruktury pro podporu propojenosti stanovišť populací opylovačů, ale i rostlin a ptáků je vzhledem k fragmentaci přirozených stanovišť nezbytné.

lokalizace
celá ČR

zdroje
MD, MŽP, ŘSD

opatření

Pozemky doprovázející všechny typy technické infrastruktury v krajině mají mít zajištěný management ve prospěch podpory populací opylovačů a konektivity jejich stanovišť. Pásy kolem silnic, dálnic, železnic a technické liniové infrastruktury lze upravit vhodným managementem podporujícím různé skupiny organismů tak, aby vytvářely stanoviště pro různé skupiny opylovačů a staly se migračními koridory.

2030 Vyhláška stanovující vhodný management vegetačních pásů kolem liniových staveb a technické infrastruktury je v platnosti.

2040 30 % stávající infrastruktury a všechna nová musí mít prokazatelný přínos pro opylovače.

2050 50 % stávající infrastruktury a všechna nová musí mít prokazatelný přínos pro opylovače.

20 Obnova míst pro opylovače ve městech

Města a sídla mají vysoký potenciál k obnově populací opylovačů, pokud zajistí přítomnost původních a zároveň i regionálních kvetoucích bylin na dostatku kvetoucích ploch v průběhu celé vegetační sezóny. Pro obnovu populací opylovačů ve městech potřebujeme také vytvářet vhodná hnízdní stanoviště a zimoviště.

lokalizace
sídla

zdroje
rozpočty místních samospráv, MŠ, MŽP

opatření

Vyhláška stanoví pravidla péče o městskou zeleň s ohledem na podporu hmyzích populací. Bude zavedena mozaikovitá seč městských či obecních trávníků. Do vyhledávání kvetoucích míst v městských parcích, obecních sadech a trávnících bude dostatečně zapojena také veřejnost. Stanovišti a zimovišti pro hmyz i další druhy se stanou například ponechané dřevo v parcích, disturbovaný povrch nebo torza stromů.

2030 Vyhláška v platnosti a nejméně 20 % ploch veřejné zeleně ve městech nad 10 000 obyvatel je spravována s ohledem na místní ekologické potřeby.

2040 V každém sídle probíhá správa 30 % ploch veřejné zeleně ve prospěch populací opylovačů.

2050 V každém sídle probíhá správa 50 % ploch veřejné zeleně ve prospěch populací opylovačů.

Alžběta Procházková a Martin Rexa

K obnově odolné zemědělské krajiny

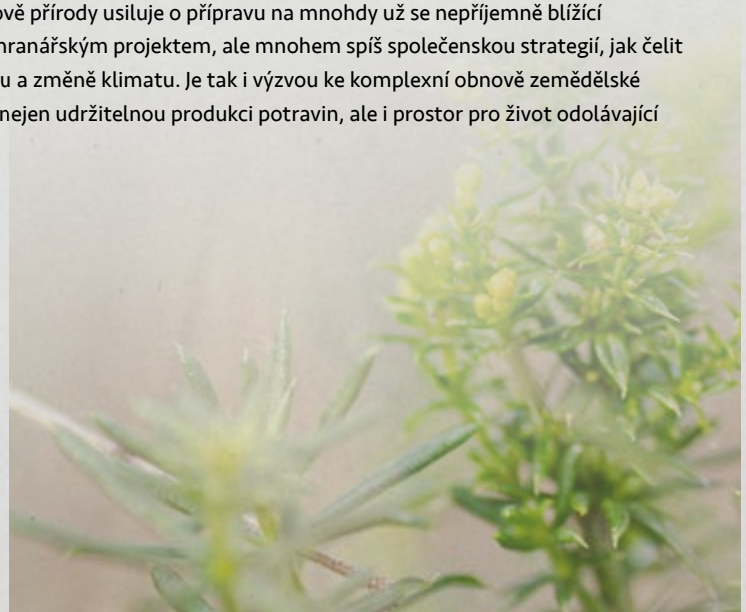
Zemědělci trpí mrazy. Trpí suchem. Trpí povodněmi. Trpí šířením invazních druhů.
Lidé ve vesnicích trpí erozí půdy, když jim zanese silnice nebo domy. Trpí nedostatkem stínu v letních nesnesitelných vedrech. A někteří trpí, i když čtou o mizejících motýlech nebo ptácích.

Bez zdravé přírody nebudeme mít ani prosperující zemědělství, ani tu nebudou žít spokojení lidé. Příroda a zemědělství proti sobě prostě nestojí, ač by si to kdekdo mohl myslet.

Českou krajinu jsme přesto z velké části připravili o její pestrost, jež je základem její odolnosti a bohatství. Připravili jsme ji o funkce, které nám přitom pomáhají a brání i nás. Nejen letos tak krajina těžko zvládá zadržovat vodu, odolávat suchu i přívalovým dešťům nebo obnovovat úrodnost půdy. Léto 2026 je každopádně pro všechny z nás víc než výstrahou, co může a bude přicházet i v budoucnu.

Přitom zemědělská půda zabírá polovinu rozlohy Česka. Je tak zřejmé, že obnova zemědělských ekosystémů a péče o ně je nezbytnou podmínkou adaptace Česka na dopady klimatické změny. Problémy zemědělské krajiny ale nejsou jen důsledkem měnícího se klimatu, ale také dlouhodobé intenzivní produkce, která se vyvyšuje nad přírodu a zároveň nebere v potaz svou závislost na přírodních procesech.

Evropské Nařízení o obnově přírody usiluje o přípravu na mnohdy už se nepříjemně blížící budoucnost. Není tak ochranářským projektem, ale mnohem spíš společenskou strategií, jak čelit úbytku biodiverzity, suchu a změně klimatu. Je tak i výzvou ke komplexní obnově zemědělské krajiny, která nám zajistí nejen udržitelnou produkci potravin, ale i prostor pro život odolávající přicházejícím extrémům.

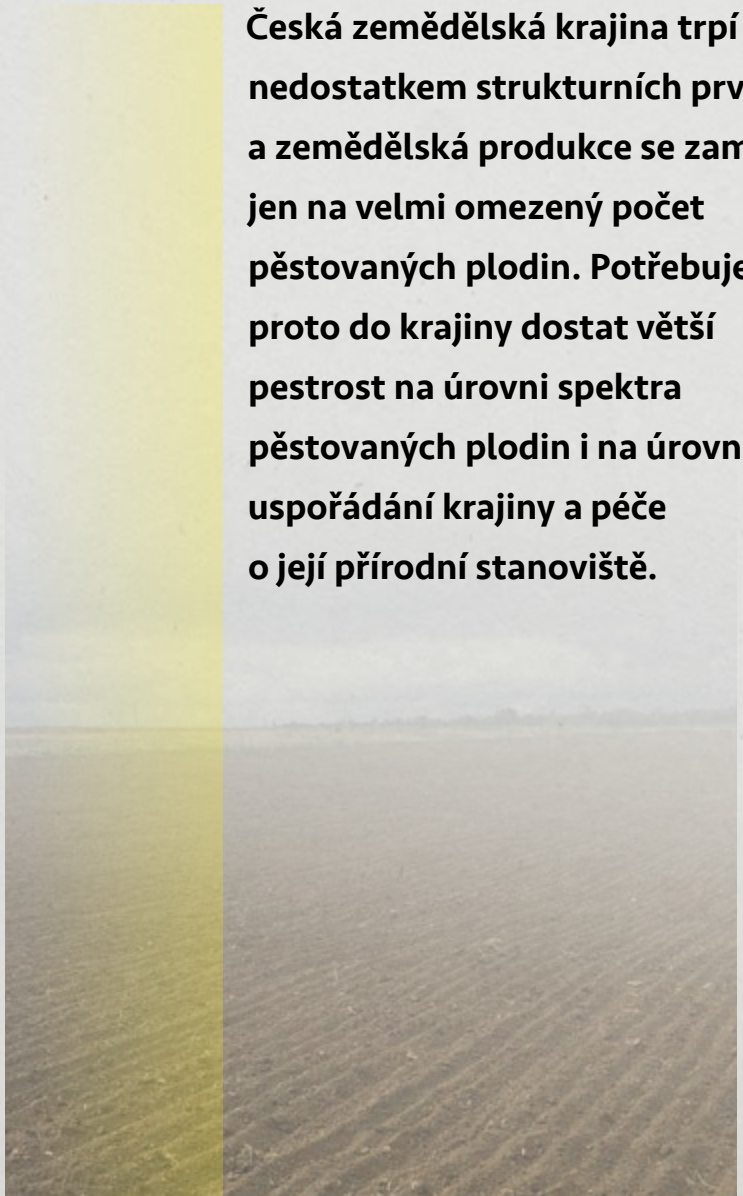
(11) ZEMĚDĚLSTVÍ

Česká pole jsou dnes hlavně velká, stejnorodá a smutně tichá. Musíme to změnit rozčleněním velkých bloků krajinnými prvky a plánem prioritizace proti erozi. Zdravá půda dostane víc organického uhlíku díky meziplodinám a dusík vázajícím rostlinám, alespoň osm procent zemědělské půdy má být pestrých a neprodukčních a čejka chocholatá i další polní ptáci dostanou neoseté pásy a skřivánčí plošky jako hnízdiště. Ekologické zemědělství se významně rozšíří i na zeleninu a ornou půdu, s bio jídlem v jídelnách jako důkazem, že to myslíme vážně. Pestrost, půda, biodiverzita, ptáci a šetrné hospodaření: to je pět klíčových opatření, která vracejí do polí život i rozmanitost.

21 Obnova pestrosti v zemědělské krajině

Česká zemědělská krajina trpí nedostatkem strukturních prvků a zemědělská produkce se zaměřuje jen na velmi omezený počet pěstovaných plodin. Potřebujeme proto do krajiny dostat větší pestrost na úrovni spektra pěstovaných plodin i na úrovni uspořádání krajiny a péče o její přírodní stanoviště.

lokalizace
celá ČR

zdroje
NRPP, SZP; MZe, SPÚ, AOPK, kraje, obce

opatření

Pozemkové úpravy je potřeba zaměřit na dělení velkých ploch polí pomocí krajinných prvků, průlehů a dalších typů opatření trvalého charakteru, které synergicky pomáhají přerušit délku svahu a zároveň pomáhají obnově zemědělských ekosystémů. Bude zpracován a následně implementován plán prioritizace a finanční podpory společných opatření zaměřených na snižování rizik eroze a synergickou podporu biodiverzity. Vhodnými incentivami je zároveň potřeba zvyšovat pestrost pěstovaných plodin. Dojde k zefektivnění monitoringu eroze a nastavení postihů povede k snižování erozních rizik.

2030 Implementace plánu prioritizace protierozních opatření komplexních pozemkových úprav zahájena. 40 % erozních událostí je zachyceno monitoringem eroze.

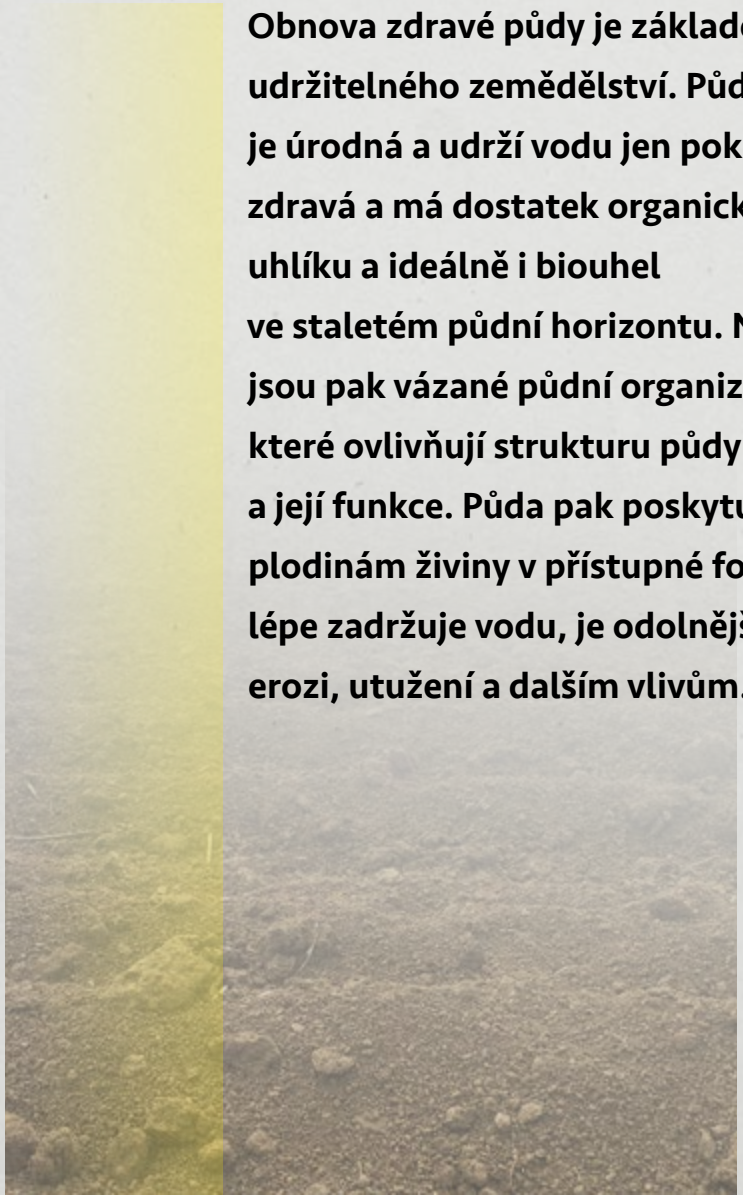
2040 60 % erozních událostí je zachyceno monitoringem eroze.

2050 80 % erozních událostí je zachyceno monitoringem eroze.

22

Obnova zdraví zemědělské půdy

Obnova zdravé půdy je základem udržitelného zemědělství. Půda je úrodná a udrží vodu jen pokud je zdravá a má dostatek organického uhlíku a ideálně i biouhel ve staletém půdní horizontu. Na něj jsou pak vázané půdní organizmy, které ovlivňují strukturu půdy a její funkce. Půda pak poskytuje plodinám živiny v přístupné formě, lépe zadržuje vodu, je odolnější vůči erozi, utužení a dalším vlivům.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP

opatření

Zemědělské půdy v České republice jsou výrazně degradovány mimo jiné erozí a utužením a potřebují obnovu. Jejím základem je zvyšování organické hmoty v půdě nejen dodáváním organických hnojiv, ale zejména podporou zeleného hnojení, trvalého pokryvu, pestrých osevních postupů, snižováním chemických vstupů a mechanického zatížení. Zásadním opatřením je zavádění meziplodin v co největší míře a zařazování dusík vázajících plodin do osevních postupů.

2030 Plochy s meziplodinami dosahují 50 % rozlohy orné půdy a plochy s plodinami vázajícími dusík dosahují 15 % rozlohy orné půdy.

2040 Plochy s meziplodinami dosahují 60 % rozlohy a plochy s plodinami vázajícími dusík dosahují 20 % rozlohy.

2050 Plochy s meziplodinami dosahují 70 % rozlohy a plochy s plodinami vázajícími dusík dosahují 25 % rozlohy.

23

Obnova ploch pro polní biodiverzitu

Populace ptáků a populace opylovačů stále klesají. Obrácení trendu jejich úbytku vyžaduje vytváření stanovišť pro rozmnožování, vychovávání mladých, pohyb krajinou či přezimování. V krajině musí být výrazně větší rozmanitost stanovišť, tedy pestrých mimoprodukčních ploch různého charakteru pro širokou škálu volně žijících organizmů s prioritizací v oblastech s nedostatkem těchto ploch.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP; MŽP

opatření

Musíme podporovat nejen zakládání trvalých krajinných prvků, ale také mnohem větší zastoupení různých druhů přechodných neprodukčních ploch na orné půdě. Na zemědělských plochách navíc chybí neoseté a řídce zarostlé plochy, které nejsou ošetřovány pesticidy a hnojené, a jsou tudíž vhodné pro hmyz a polní ptáky. Je nutná revize podmínek dotací na neprodukční zemědělské plochy tak, aby plošně zabíraly větší rozsah, obsahovaly více kvetoucích druhů a zahrnovaly i neoseté a chemicky neošetřené plochy.

2030 Nejméně 8 % zemědělské půdy s pestrými (dočasnými i trvalými) neprodukčními plochami.

2040 Nejméně 10 % zemědělské půdy s pestrými (dočasnými i trvalými) neprodukčními plochami.

2050 Nejméně 12 % zemědělské půdy s pestrými (dočasnými i trvalými) neprodukčními plochami.

24 Obnova populací polních ptáků

Viditelným indikátorem zhoršování stavu zemědělské krajiny je dlouhodobý a soustavný pokles populací polních ptáků. Abychom tento trend zvrátili, musíme v krajině vytvořit v dostatečné míře stanoviště, která nabídnou polním ptákům po celý rok potravní zdroje, úkryt i místo k hnízdění.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP

opatření

Stávající opatření na podporu polních ptáků (Podpora čejky chocholaté, kombinované biopásy apod.) budou plošně rozšířené a doplněné o plochy s odhaleným substrátem například ve formě neosetých pásů nebo skřiváncích plošek tak, aby bylo dosaženo cílových hladin indikátoru běžných druhů polních ptáků. Abychom trend jeho poklesu zvrátili, musíme vytvořit dostatek stanovišť s vysokou pestrostí, která nabídnou polním ptákům po celý rok potravní zdroje včetně hmyzu, úkryt i místo k hnízdění. Současně bude zachován proces trvalého vyhodnocování aktuálních opatření na základě nejnovějších poznatků výzkumu a praktických zkušeností zemědělců.

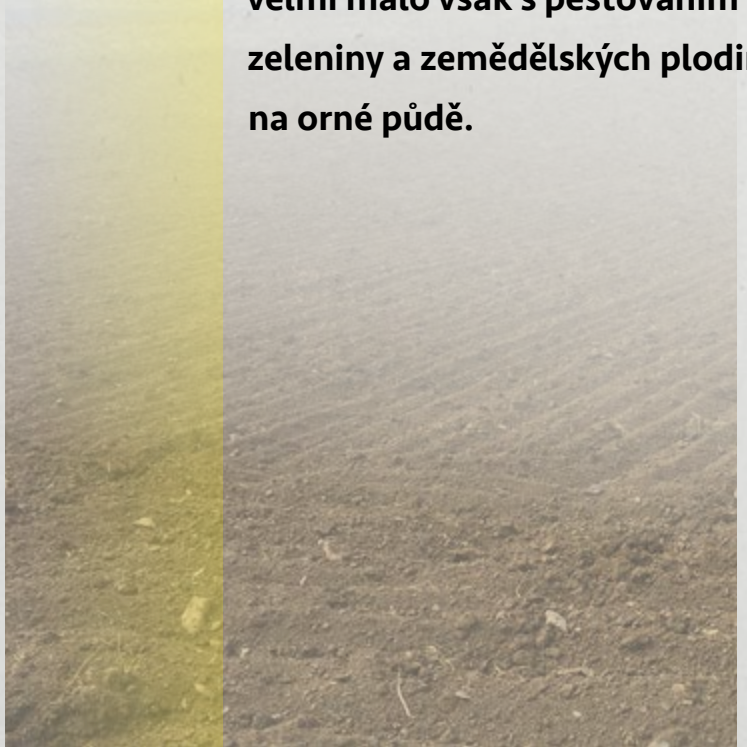
2030 Opatření „Neoseté plochy bez chemického ošetření a aplikace hnojiv“ bude zavedeno do SZP a implementováno na 1 000 hektarech orné půdy.

2040 Opatření „Neoseté plochy na orné půdě“ bude zavedeno na 4000 hektarech.

2050 Opatření „Neoseté plochy na orné půdě“ bude zavedeno na 8 000 hektarech.

25 Obnova šetrného hospodaření

Ekologické zemědělství má nejen výrazně nižší dopady na biodiverzitu, vodu či půdu, ale vyhýbá se i pesticidům a spolu s tím snižuje dopady na zdraví obyvatel. V Česku je spojené především s pastvou dobytka, velmi málo však s pěstováním zeleniny a zemědělských plodin na orné půdě.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP; MŽP, MMR

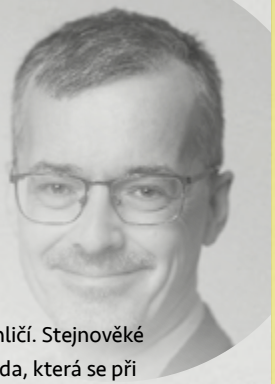
opatření

Ekologické zemědělství je v České republice třeba rozšířit nejen podle růstu poptávky u spotřebitelů, ale kvůli jeho přínosu pro krajinu a společnost. Ekologické zemědělství znamená produkci potravin s minimálními chemickými vstupy, pestrými osevními postupy a šetrným přístupem ke krajině. Zemědělské dotace v Česku by to měly výrazně reflektovat a motivovat k přechodu dostatečného množství zemědělců do šetrnějšího režimu. Státní správa má jít příkladem v konzumaci potravin, jejichž pěstování nepoškozuje přírodu a zdraví. Paralelně je možné podporovat také všechny další agroekologické přístupy vedoucí k obnově přírody a přírodních zdrojů.

2030 Ekologické zemědělství je rozšířené na 30 % ploch, zastoupení bio potravin ve veřejném stravování nejméně z 10 %.

2040 Ekologické zemědělství je na 40 % ploch, bio potraviny ve veřejném stravování nejméně z 40 %.

2050 Ekologické zemědělství je 50 % ploch, bio potraviny ve veřejném stravování nejméně z 70 %.

Petr Petřík a Jaromír Bláha

Les, který není jen sklad prken

Chodíte-li dnes českým lesem, často spíš procházíte skladem dřeva se střechou z jehličí. Stejnověké smrkové monokultury, jedna vedle druhé, jako vojáci na přehlídce – jenže je to armáda, která se při prvním suchu nebo kůrovcové ofenzivě rozsype jako domeček z karet. A právě tady začíná povinnost, kterou nám ukládá Nařízení o obnově přírody: lesní ekosystémy nejsou položka v účetnictví těžby, ale indikátor, který se při obnově naší krajiny a zvyšování její obranyschopnosti vůči suchu musí zlepšovat.

Stínový plán proto navrhuje to, co by mělo být samozřejmostí: přechod od holosečí k lesu druhově i věkově pestrému, podrostnímu a výběrnému hospodaření. Zní to jako detail z učebnice lesnictví, ale ve skutečnosti je to přímá odpověď na sucho, vedro i požadavky Nařízení o obnově přírody.

V této perspektivě i staré stromy a tlející dřevo přestávají být „nepořádek“ a stávají se doslova měřitelnou hodnotou. Je třeba je nechávat ne jednotlivě, ale v celých skupinách, protože osamělý veterán uprostřed paseky toho proti vedru a pro biodiverzitu moc nezmůže. Lesní mokřady a prameniště si zaslouží zákaz odvodňování a status chráněných ploch, ne roli zapomenuté louže na okraji parcely.

Nezapomíná se tu ani na to, co bývá trapně přehlíženo: přemnožená zvěř. Místo počítání kusů se navrhuje sledovat poškození dřevin: limit 20 % je jasné číslo s konkrétním dopadem, tedy to, co namísto vágních frází Nařízení o obnově přírody vyžaduje. Do roku 2030 má vzniknout jednotný rámec plánování, 10 % lesů se speciálním režimem pro vodu a biodiverzitu a monitoring nejen ptáků, ale i hub, lišejníků a bezobratlých, protože les se neskládá jen z toho, co je vidět z cyklostezky. A financování? Princip „kdo objednává, ten platí“ by přinesl méně papírování a víc peněz tam, kde se skutečně pracuje. Bez toho zůstane každý indikátor jen čárkou v tabulce, kterou nikdo v lese nepozná.

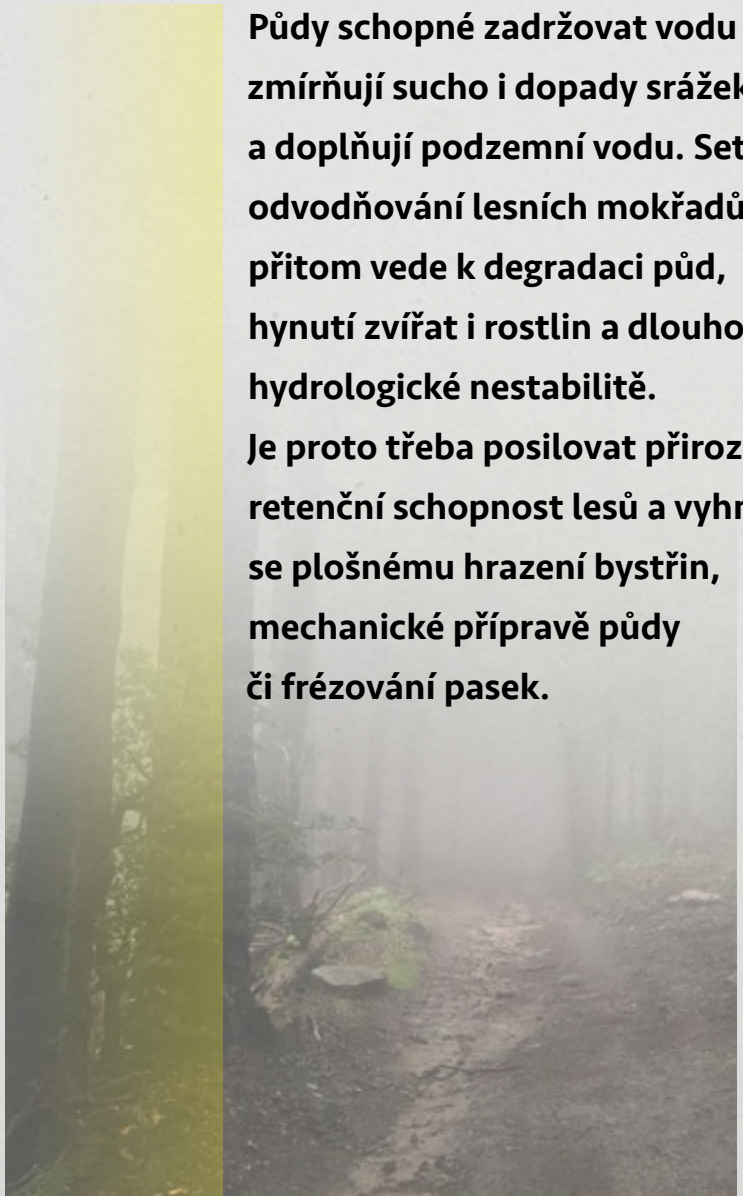
(12) LESY

Český les má problém: odvodněné mokřady, jen pár kubíků tlejícího dřeva na hektar místo stovek v přírodních lesích a stromy vysazované, jako by měly jen jeden možný tvar. Svahy, nivy a mokřady se vyhlásí za hydrologicky citlivé, mrtvé dřevo naroste aspoň na 30 kubíků na hektar, obnova dá přednost přirozenému zmlazení pod mateřským porostem před smrkovou monokulturou a tradiční pařezinové hospodaření i pastva ochrání světlomilné motýly a byliny, kterým samotná pasivní ochrana nestačí. Prosvětlené okraje lesa pak spojí les s loukou v jeden funkční celek. Půda, mrtvé dřevo, přirozená obnova, světlé lesy a ekotony představují různé, vzájemně se doplňující režimy: navrhujeme proto pět klíčových opatření od samovolného vývoje po dlouhodobý aktivní management.

26 Obnova lesních půd

Půdy schopné zadržovat vodu zmírňují sucho i dopady srážek a doplňují podzemní vodu. Setrvalé odvodňování lesních mokřadů přitom vede k degradaci půd, hynutí zvířat i rostlin a dlouhodobé hydrologické nestabilitě. Je proto třeba posilovat přirozenou retenční schopnost lesů a vyhnout se plošnému hrazení bystřin, mechanické přípravě půdy či frézování pasek.

lokalizace
celá ČR

zdroje
komplexní revize dotačních titulů MZe

opatření

Svahy, nivy a mokřady je nezbytné vyhlásit za hydrologicky citlivé oblasti s managementem a podmínkami zahrnujícími výběrnou těžbu, ponechání dřeva, šetrnou dopravu a revitalizace. Prioritou je odstranění příčin odvodnění a zrychleného odtoku. Stabilní vodní režim je závislý na péči o přehrážky, obnovené mokřady, prameniště, odstraňování sedimentů a opatření pro nezrychlování odtoku u lesních cest. Jsou proto nastaveny kompenzace za uspořádání zbytků dle vrstevnic, opravy cest a rýh, revitalizace, podporu výběrné těžby, bezzásahovost, zpracování LHP v povodích či poradenské služby pro vlastníky.

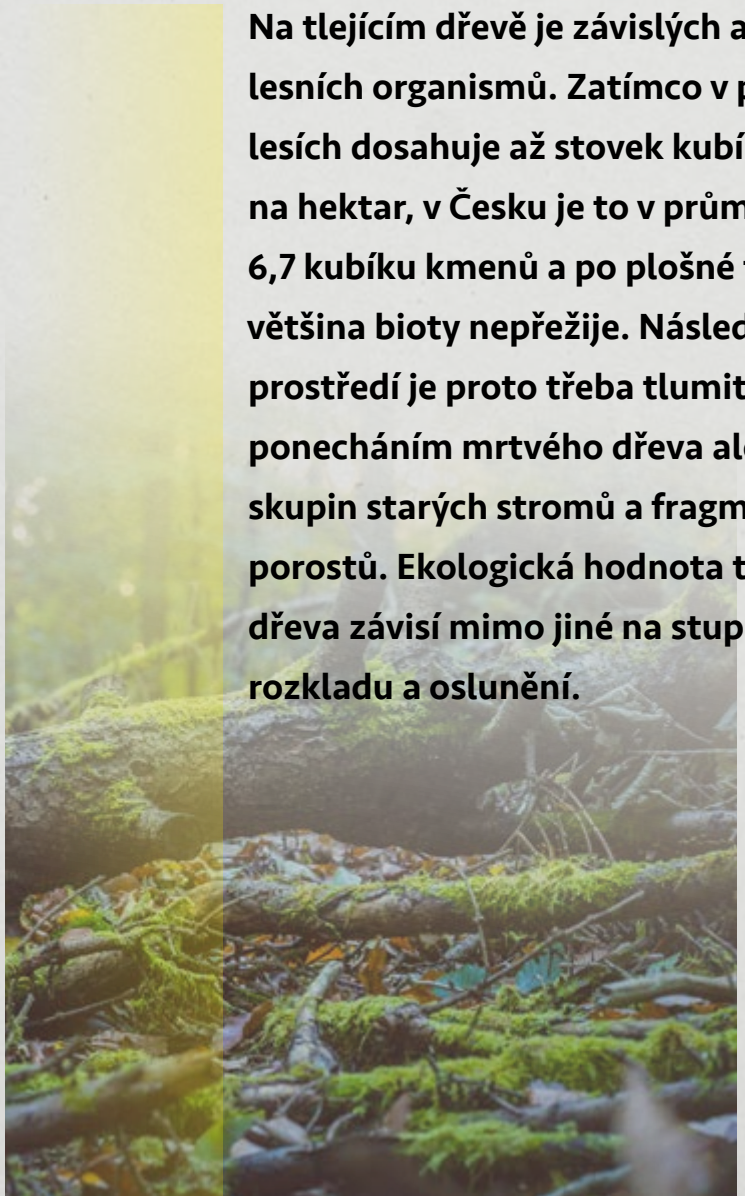
2030 Lesní mokřady jsou zařazeny jako lesy ochranné. Svahy, nivy a mokřady jako citlivé oblasti s šetrným hospodařením a obnovou.

2040 Ochranné pásy vyhlášeny podél vodních toků 1. a 2. řádu, mokřadů a pramenišť. Přehloubené vodní toky se špatným ekologickým stavem jsou revitalizované.

2050 Realizovat revitalizaci anebo renaturaci 75 % vodních toků 1. a 2. řádu.

27 Obnova života lesa díky dřevu k zetlení

Na tlejícím dřevě je závislých až 30 % lesních organismů. Zatímco v přírodních lesích dosahuje až stovek kubíků na hektar, v Česku je to v průměru jen 6,7 kubíku kmenů a po plošné těžbě tak většina bioty nepřežije. Následky změny prostředí je proto třeba tlumit nejen ponecháním mrtvého dřeva ale i celých skupin starých stromů a fragmentů porostů. Ekologická hodnota tlejícího dřeva závisí mimo jiné na stupni rozkladu a oslunění.

lokalizace
celá ČR

zdroje
SZP

opatření

Ve státních hospodářských lesích bude dlouhodobě dosaženo průměrně nejméně 30 m³ tlejícího dřeva na hektar, přičemž nejméně třetinu objemu budou tvořit kusy o průměru nad 30 centimetrů. Součástí každého porostního komplexu budou stojící souše, ležící kmeny a biotopové stromy v různých stupních rozkladu. Nejméně 80 % porostních skupin bude dosahovat lokálního minima 15 kubíků na hektar, aby celostátní průměr nemaskoval rozsáhlé plochy bez vhodného substrátu. Ke zvýšení množství tlejícího dřeva je třeba upravit legislativu, řešit kompenzace vlastníků a posílit výzkum i osvětu.

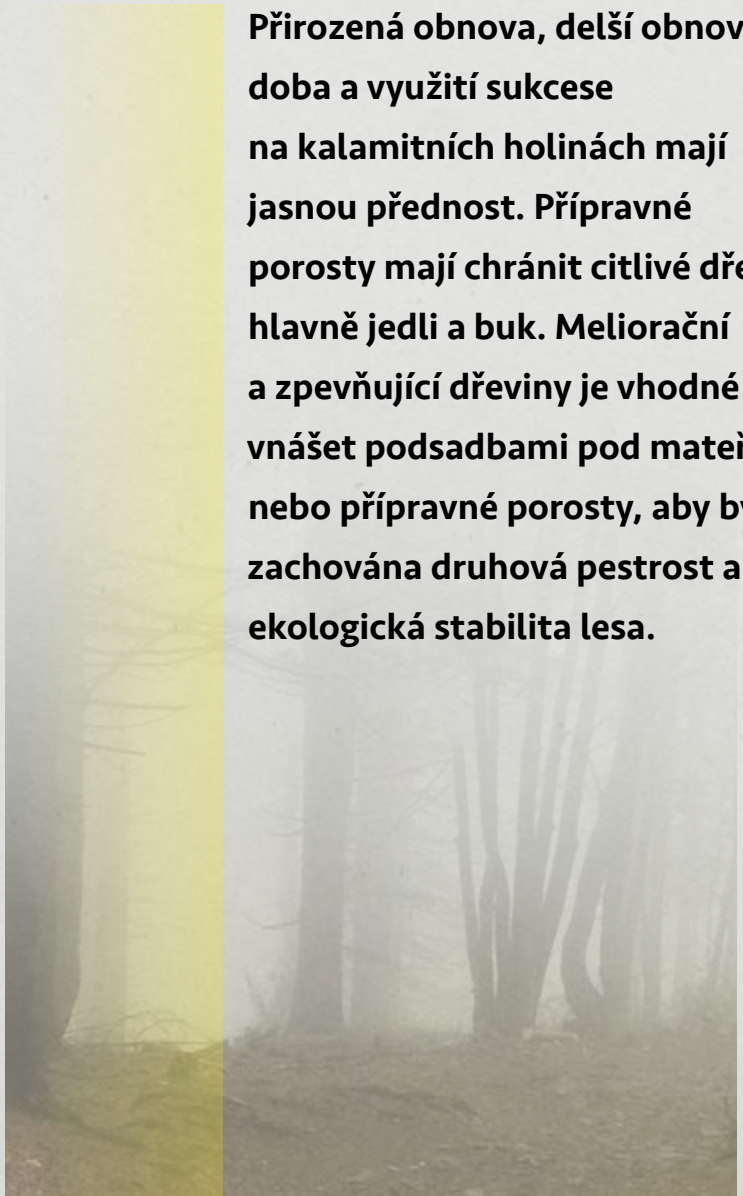
2030 Ve státních hospodářských lesích je v průměru dosaženo 30 kubíků na hektar.

2040 Je udržený a kvalitativně zlepšený předchozí stav. Celorepublikový průměr dosahuje 25 m³/ha.

2050 Kompenzace za ponechávání dřeva v soukromých lesních hrazena z mandatorních výdajů.

28 Obnova lesů – přirozeně

Přirozená obnova, delší obnovní doba a využití sukcese na kalamitních holinách mají jasnou přednost. Přípravné porosty mají chránit citlivé dřeviny, hlavně jedli a buk. Meliorační a zpevňující dřeviny je vhodné vnášet podsadbami pod mateřské nebo přípravné porosty, aby byla zachována druhová pestrost a vyšší ekologická stabilita lesa.

lokalizace
celá ČR

zdroje
komplexní revize dotačních titulů MZe

opatření

Při zakládání smíšených porostů je třeba dávat přednost obnově pod mateřským nebo přípravným porostem. A aby se podpořila samovolná obnova, více prodloužit lhůty pro zalesnění a zajištění porostu. Na osluněných holinách se mají využít pionýrské dřeviny a cílové dřeviny doplnit až později. Druhová skladba stanovená ve vyhlášce lesního zákona zohledňuje změnu klimatu, omezuje smrk a podporuje odolnější dřeviny. Dotace do 50 % celkových nákladů výsadby melioračních a zpevňujících dřevin je možné žádat až při splnění ekologických požadavků a až po pěti letech nezdaru přirozeného zalesnění.

2030 Lesní zákon umožnuje vnášení MZD, které se nesází v hospodářském souboru soustředěně, ale až 15 let po prvním zalesnění.

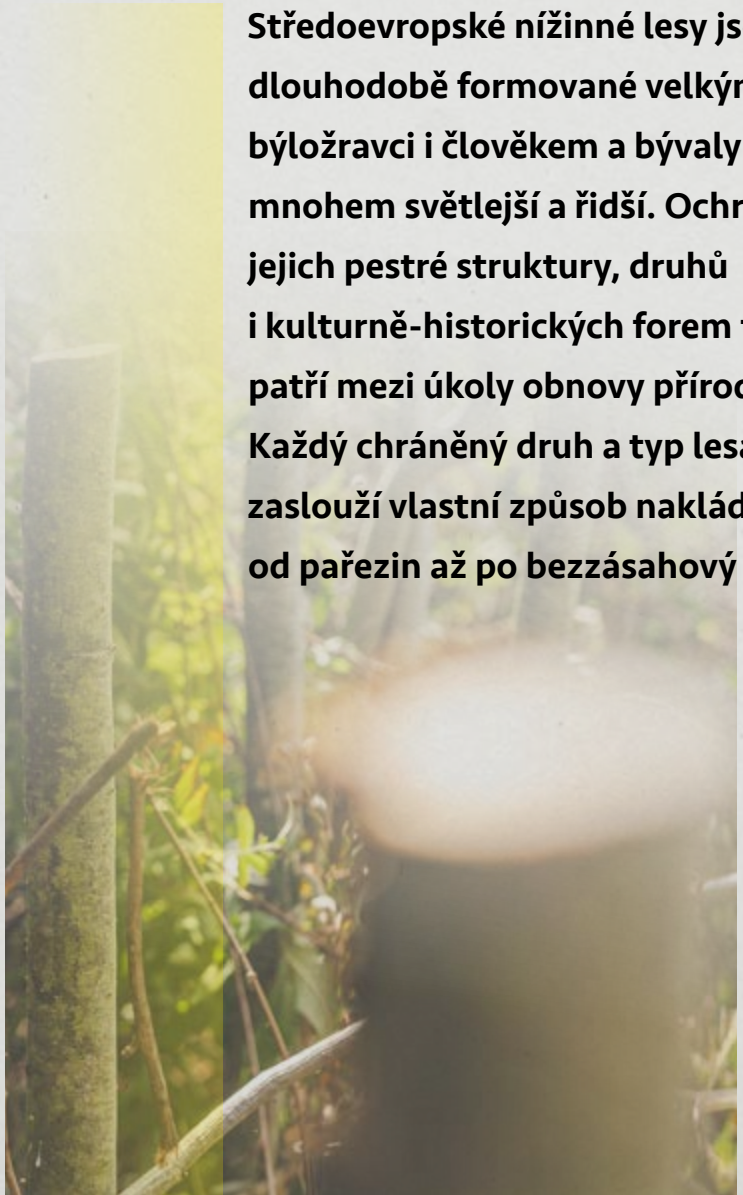
2040 Nejméně 20 % vhodných kalamitních ploch využívá sukcesní nebo přípravné porosty. Přirozená obnova tvoří 60 % obnovy ve státních lesích. Výrostky se sází v 2000 ks/ha s možným zahuštěním.

2050 Umožněna porostní obnova od 30 let a nezalesnění malých ploch, tedy takzvaný „přírodní vzor“.

29

Obnova světlých lesů a tradičních forem lesního hospodaření

Středoevropské nížinné lesy jsou dlouhodobě formované velkými býložravci i člověkem a bývaly mnohem světlejší a řidší. Ochrana jejich pestré struktury, druhů i kulturně-historických forem tak patří mezi úkoly obnovy přírody. Každý chráněný druh a typ lesa si zaslouží vlastní způsob nakládání: od pařezin až po bezzásahový režim.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Újma v lesích se zvláštním ochranným režimem hrazena ze zdrojů EU.

opatření

Druhy světlých lesů a lemů, například motýli a cévnaté rostliny, po ústupu pastvy, pařezení či hrabání steliva mizí a pasivní ochrana jim často nestačí. V souladu s požadavky Natura 2000 a Směrnice o stanovištích je nezbytné rozvíjet monitoring druhů a lokalit i chránit porosty závislé na historických způsobech hospodaření.

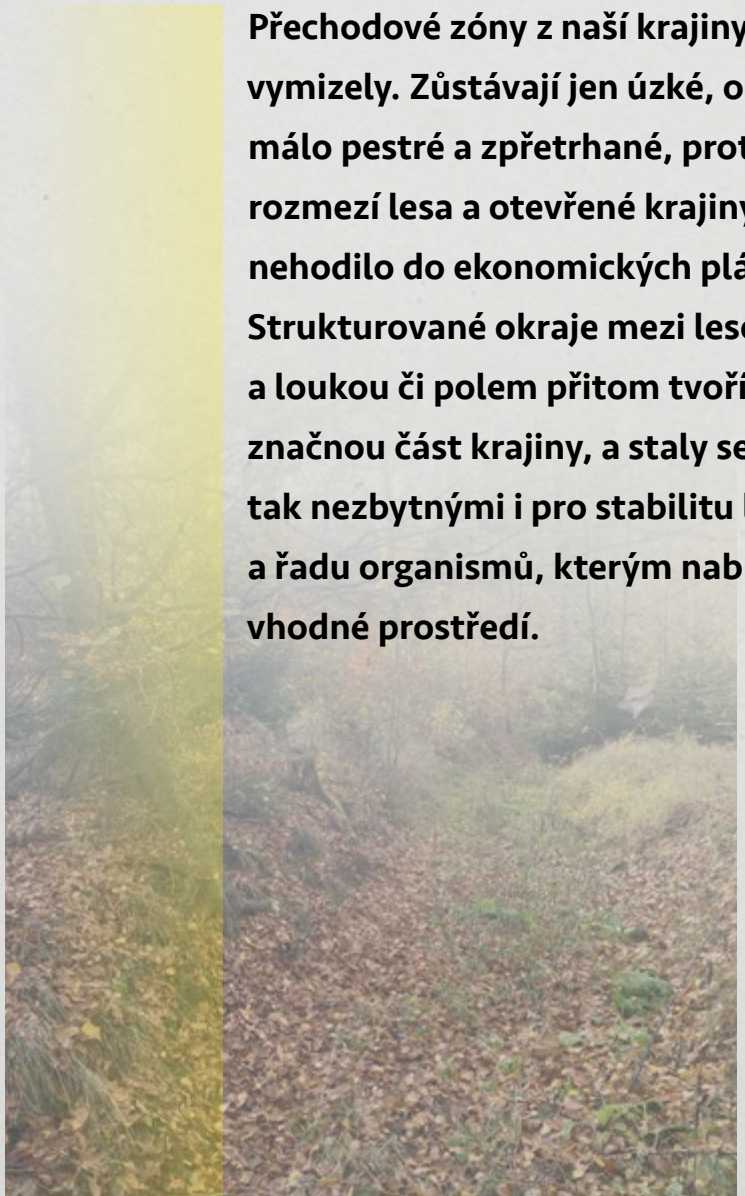
2030 Po dohodě s vlastníkem je umožněno výmladkové hospodaření s obmýtím 10, 20 či 30 let. Indikován je nárůst plochy pařezin.

2040 Aktivní management světlých lesů je zaveden na 8 000 hektarech a lesní pastva na 2 000 hektarech.

2050 Management je rozšířený na 15 000 hektarů.

30 Obnova ekotonů na okrajích lesů

Přechodové zóny z naší krajiny téměř vymizely. Zůstávají jen úzké, ostré, málo pestré a zpřetrhané, protože rozmezí lesa a otevřené krajiny se nehodilo do ekonomických plánů. Strukturované okraje mezi lesem a loukou či polem přitom tvořívaly značnou část krajiny, a staly se tak nezbytnými i pro stabilitu lesů a řadu organismů, kterým nabízejí vhodné prostředí.

lokalizace
celá ČR

zdroje
komplexní revize dotačních titulů MZe

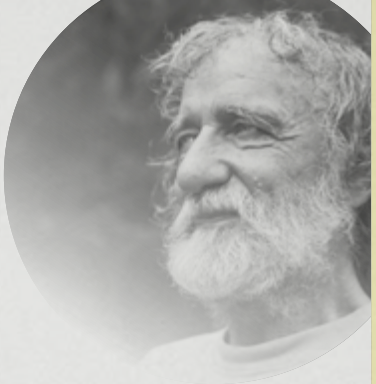
opatření

Lesní okraje a přechodová stanoviště je nutné v šířce 10 až 30 metrů prosvětlovat včetně úprav keřového patra a vytváření světlin. V žádoucí dynamice a historické kontinuitě lesa druhově bohaté okraje podpoří výběrné či podrostní hospodaření, nízký a střední les i pastvu. Monitoring jejich zavádění bude probíhat ve spolupráci s AOPK, sledován bude i podíl víceetážových okrajů. Výmladkové hospodaření a další postupy podporující biodiverzitu budou výrazně zahrnuty do finančních schémat na podporu mimoprodukčních funkcí lesa.

2030 Vymezeny prioritní ekotony a specifický management zaveden na 2 000 evidovaných hektarech.

2040 Specifický management rozšířený na 8 000 hektarů a obnova lesních okrajů je standardem.

2050 Funkční síť ekotonů na 15 000 hektarech se zvýšenou biodiverzitou.

Karel Prach

Součástí obnovy je omezování invazních druhů

Jedním z prvních kroků obnovy přírody je rozlišit nebezpečné nepůvodní organismy od víceméně neškodných. Ty první se do krajiny nesmí vědomě vysazovat, zanášet či vypouštět a pokud je to možné, je třeba je omezovat a případně i úplně likvidovat.

Pokud jde o rostliny, z dřevin to jsou především douglaska (*Pseudotsuga menziesii*), dub červený (*Quercus rubra*), vejmutovka (*Pinus strobus*), americké jasany (*Fraxinus americana* a *F. pennsylvanica*), javor jasanolistý (*Acer negundo*) či ořešák černý (*Juglans nigra*), které jsou stále místy vysazovány lesníky.

K těmto druhům lze přičíst další, s oblibou vysazované například podél komunikací: netvařec křovitý (*Amorpha fruticosa*), hlošinu úzkolistou (*Elaeagnus angustifolia*), případně některé další.

Ani ve městech by neměl být vysazován pajasan žláznatý (*Ailanthus altissima*), který se s oteplováním klimatu začíná nebezpečně šířit. Varovat rovněž lze před populárním, tzv. motýlím keřem komulí Davidovou (*Buddleja davidii*), která se leckde stává nebezpečným invazním druhem.

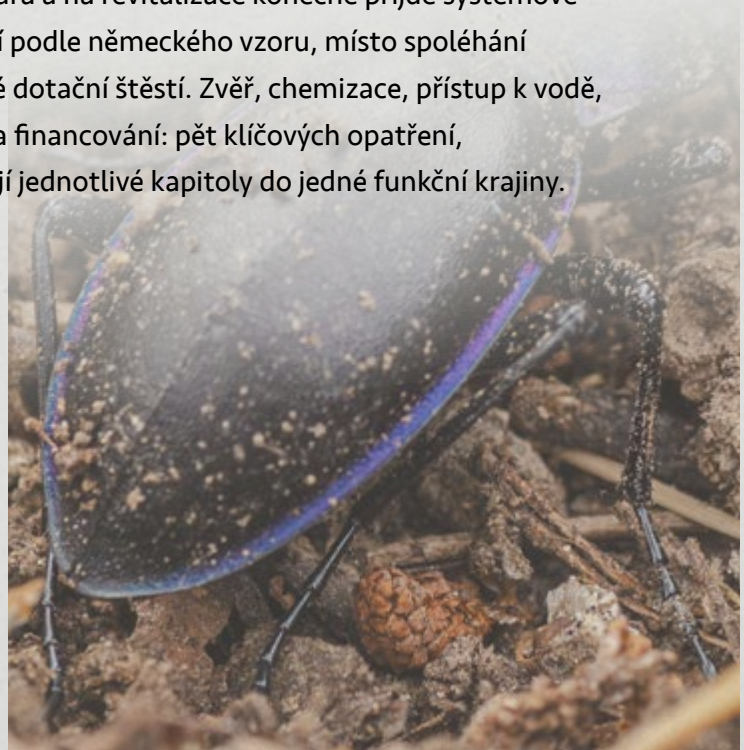
Z bylin cíleně pěstovaných ve volné krajině lze zmínit hybridní šťovík uteuša (*Rumex hybr.*) a rovněž hybridní ozdobnici obrovskou (*Miscanthus* x *giganteus*). Zvláště před ozdobnicí lze do budoucna oprávněně varovat. I když se asi zatím nemnoží semeny, její schopnost šířit se vegetativně je značná.

Všechny tyto druhy mají prokázaný negativní vliv na biodiverzitu a na ekologické funkce invadovaných ekosystémů a projekty ekologické obnovy by se na ně měly zaměřit, pakliže se na obnovovaném místě nebo v jeho okolí vyskytnou.

PRŮŘEZOVÁ OPATŘENÍ

Průřezová opatření dokazují, že příroda se neobnoví jen po kouskách. Přemnožená zvěř, která za deset let nadělala škody za pětadvacet miliard, dostane přísnější myslivecký zákon, nadměrné vápnění a hnojení lesů ustoupí návratu listnáčů a volný přístup k řekám, potokům a rybníkům se stane samozřejmým veřejným právem bez ohledu na to, komu patří břeh. Říční krajina získá závazné prostorové standardy šířky toku i nivy jako skutečná páteřní infrastruktura a na revitalizace konečně přijde systémové financování podle německého vzoru, místo spoléhání na náhodné dotační štěstí. Zvěř, chemizace, přístup k vodě, říční páteř a financování: pět klíčových opatření, která spojují jednotlivé kapitoly do jedné funkční krajiny.

31 Obnova omezením tlaku spárkatou zvěří

Nadměrný tlak spárkaté zvěře poškodí až třetinu mladých lesů, limituje zemědělství a za deset let způsobil škody za minimálně 25 miliard korun. Okusem a loupáním zvěř znemožňuje obnovu pestřejších a odolnějších lesů. Vybalancování stavů zvěře a obnovy lesů lze dosáhnout jen změnou zákona, které myslivci dvacet let brání. Mechanismy novely připravené v roce 2025 přitom nyní stačí prosadit.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Podpora spolkové činnosti má být podmíněna dodržováním zákona o myslivosti.

opatření

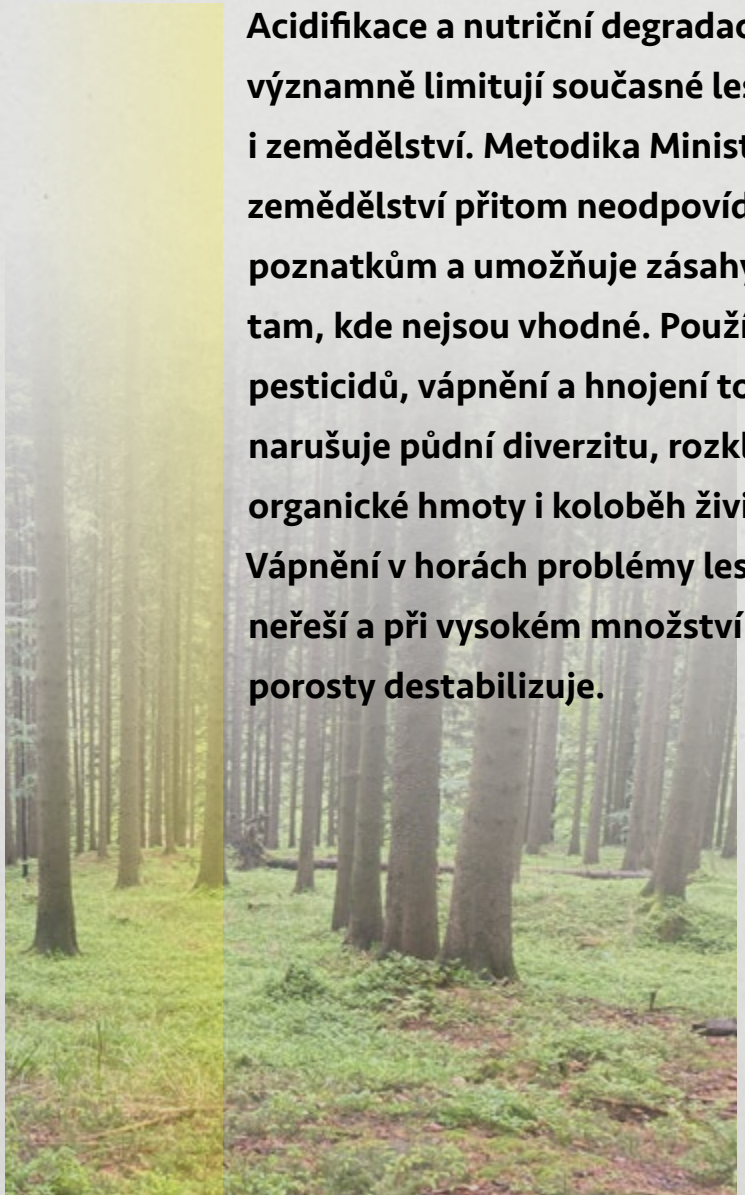
Schválit již připravenou novelu zákona o myslivosti s následujícími parametry: odvozovat plán lovu zvěře výhradně od míry škod na porostech a plodinách. Zmenšit minimální výměru honiteb a umožnit vlastníkům lovit na jejich pozemcích. Ze seznamu zvěře vypustit chráněné a ohrožené druhy. Zavést chov jelena siky výhradně v oborách, zrušit zákaz odlovu zvěře v odchytových zařízeních a ve ZCHÚ zavést k plánu lovu závazná stanoviska orgánu ochrany přírody. Schválit vyhlášku, která určí, co jsou nepřiměřené škody, zavede účinnou kontrolu lovu, upřesní definici nevratného poškození stromů a opraví reprodukční koeficienty zvěře.

2030 Novely zákona o myslivosti i její vyhlášky jsou platné včetně uvedených parametrů. Průměrná mortalita okusem je menší než 15 %.

2040 Jsou dosažené ekologicky únosné stavy spárkaté zvěře. Průměrná mortalita okusem je menší než 10 %.

2050 Průměrná mortalita okusem je menší než 5 %.

32 Obnova funkcí krajiny omezením chemizace

Acidifikace a nutriční degradace půd významně limitují současné lesnictví i zemědělství. Metodika Ministerstva zemědělství přitom neodpovídá poznatkům a umožňuje zásahy tam, kde nejsou vhodné. Používání pesticidů, vápnění a hnojení totiž narušuje půdní diverzitu, rozklad organické hmoty i koloběh živin. Vápnění v horách problémy lesů neřeší a při vysokém množství dusíku porosty destabilizuje.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Zdroje určené na vápnění, hnojení i výsadby smrků převést na změnu skladby lesů.

opatření

Umělá chemizace prostředí by měla být výrazně oslabena a většinově od ní upuštěno. Vápnění, hnojení a pesticidní zásahy v lesích budou povolovány pouze na základě doložené potřeby, posouzení alternativ a stanoveného monitoringu. V přírodně nejcennějších územích budou vyloučeny, pokud nejsou nezbytné k odvrácení bezprostředního ohrožení předmětu ochrany. Důležité je také volit metody biologické ochrany.

2030 Je evidována veškerá výměra vápnění, hnojení a pesticidních zásahů v lesích. Oproti průměru let 2021–2025 se jejich celková plocha sníží o 30 % a v chráněných územích o 50 %.

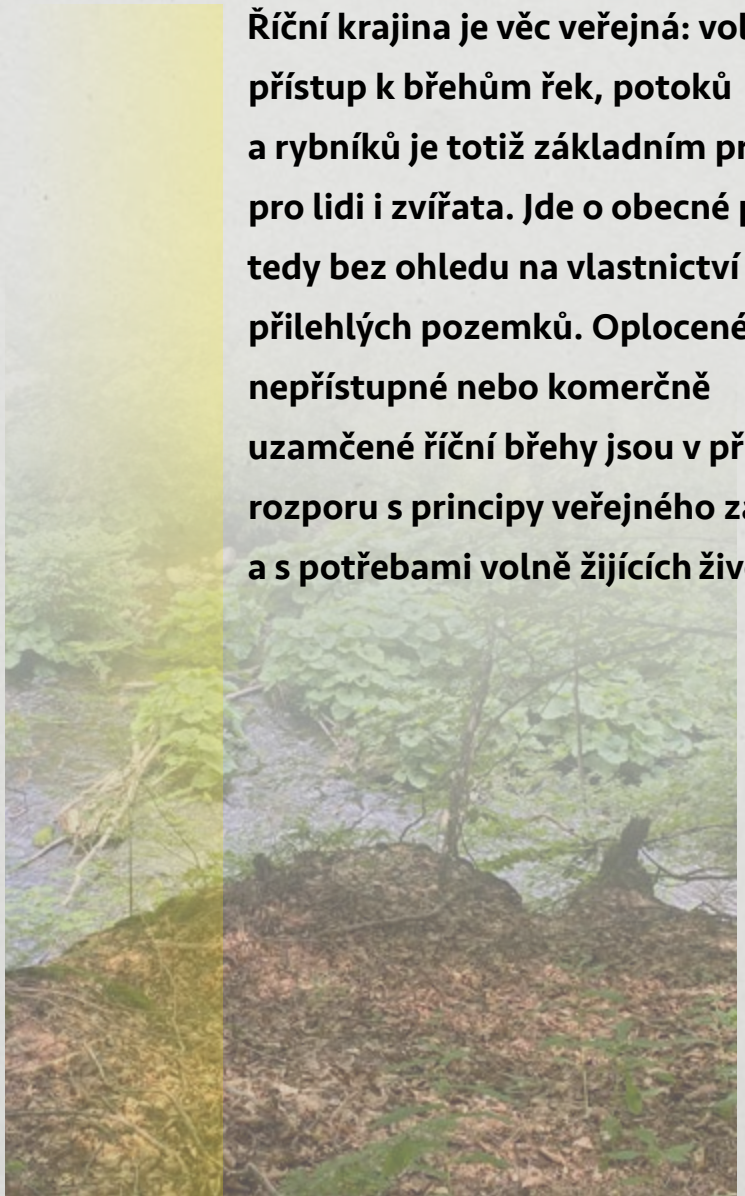
2040 Snížení o 60 %, v chráněných územích o 80 %, při současném sledování chemismu a biologické aktivity půd.

2050 Chemické zásahy jsou výjimečné, individuálně odůvodněné a omezené nejméně o 80 % oproti výchozímu období.

33 Obnova průchodnosti přístupem k vodě

Obnova přístupu k vodě

Říční krajina je věc veřejná: volný přístup k břehům řek, potoků a rybníků je totiž základním právem pro lidi i zvířata. Jde o obecné právo, tedy bez ohledu na vlastnictví přilehlých pozemků. Oplocené, nepřístupné nebo komerčně uzamčené říční břehy jsou v přímém rozporu s principy veřejného zájmu a s potřebami volně žijících živočichů.

lokalizace
celá ČR

zdroje
NPŽP, SZP, Modernizační fond, SFŽP, národní prostředky; správci toků

opatření

Je nezbytné vymezit funkční ekologickou infrastrukturu: základní kostru, která zajišťuje klíčové služby. Ta má tři vzájemně propojené vrstvy: infrastrukturu říční krajiny zahrnující liniové a plošné prvky, infrastrukturu biodiverzity tvořenou územním systémem ekologické stability a infrastrukturu veřejného prostoru zahrnující přístupné koridory. Prostor říční krajiny přitom plní úlohu skutečné páteřní infrastruktury území, neboť při dostatečných parametrech šířky, přirozenosti břehové linie a kontinuity porostu zajišťuje polyfunkčnost, která byla součástí krajiny od pradávna a nelze ji jednoúčelově nahradit.

2030 Na základě celostátní analýzy je odstraněno nejméně 20 % kritických bariér laterálního přístupu k vodě. Současně je veřejnosti zpřístupněno nejméně 500 km břehových úseků.

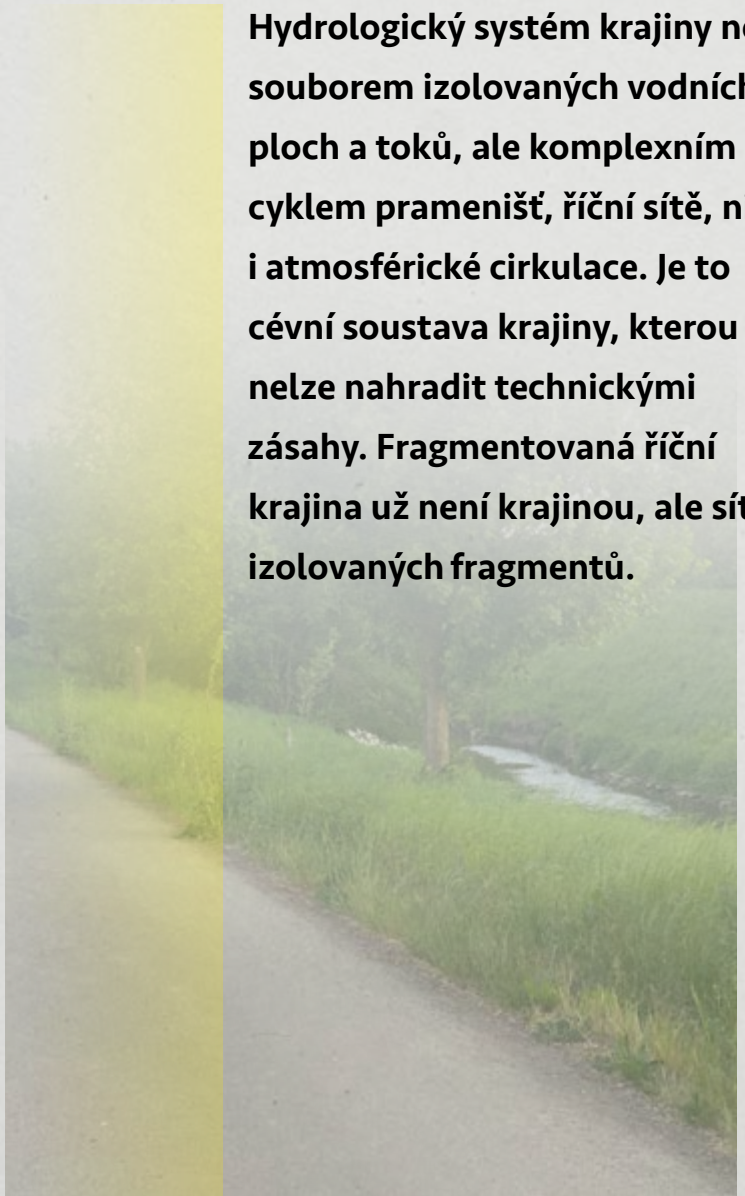
2040 Realizováno 50 % navržených opatření.

2050 Realizováno 80 % navržených opatření.

34 Obnova říční páteře zelené infrastruktury

Obnova říční páteře krajiny

Hydrologický systém krajiny není souborem izolovaných vodních ploch a toků, ale komplexním cyklem pramenišť, říční sítě, nivy i atmosférické cirkulace. Je to cévní soustava krajiny, kterou nelze nahradit technickými zásahy. Fragmentovaná říční krajina už není krajinou, ale sítí izolovaných fragmentů.

lokalizace
celá ČR

zdroje
NPŽP, SZP, Modernizační fond, SFŽP, národní prostředky; správci toků

opatření

Říční krajinu je třeba ustanovit a chránit jako nedělitelnou páteřní prostorovou i funkční jednotku zelené infrastruktury. Je nezbytné zavést závazné prostorové standardy minimální šířky funkčního pásu toku a nivy, celistvosti aluvií, náplavových kuželů, pramenišť a břehových porostů. Říční krajinu je třeba promítnout do územního plánování a ÚSES jako spojitou kostru napříč vodou, zemědělstvím, lesy i sídly a zajistit její podélnou i laterální konektivitu. Funkční pás malých toků má mít 10 až 20 metrů, u větších toků celý přirozený nebo potenciální rozsah aktivní nivy.

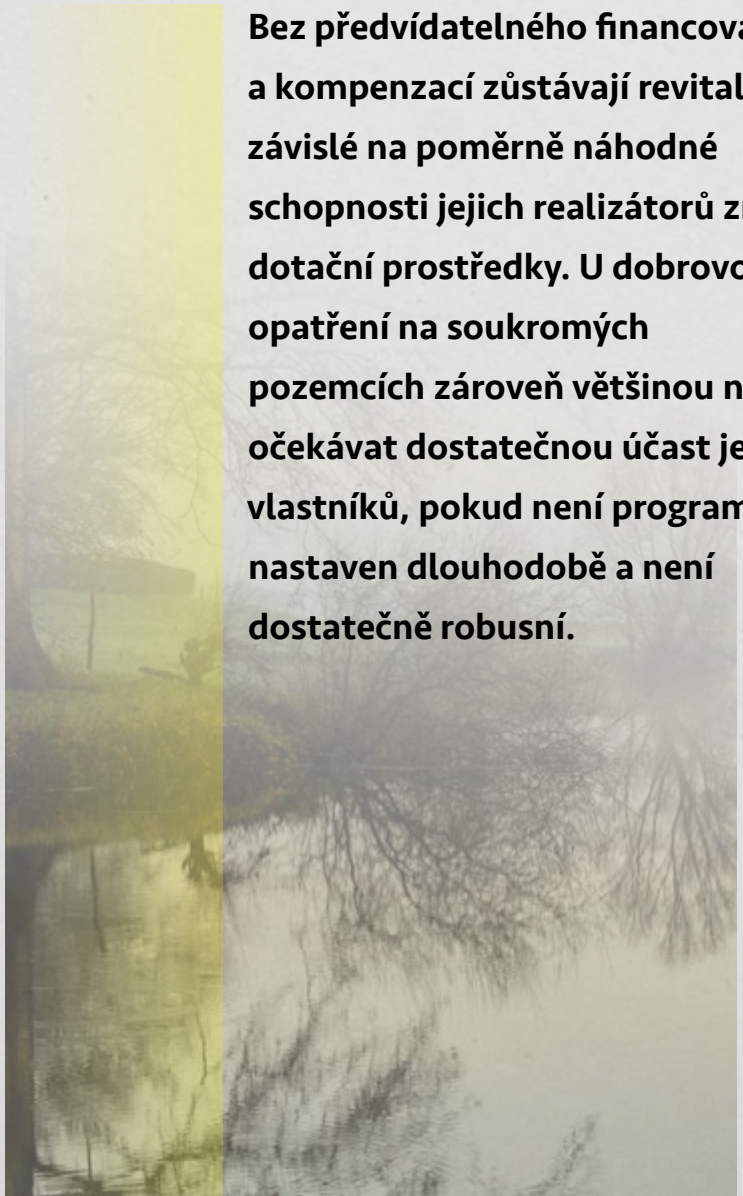
2030 Říční krajina je uznána jako celistvá jednotka a přijaté závazné prostorové standardy jsou promítnuty do ÚSES. Indikován podíl říční sítě s celistvou a propojenou říční krajinou.

2040 Nejméně 50 % prioritní říční sítě má funkční laterální propojení s nivou nebo závazně vymezený prostor pro jeho obnovu.

2050 Říční krajina tvoří spojitou funkční kostru v nejméně 80 % prioritních povodí.

35 Obnova toků a niv systémovým financováním

Bez předvídatelného financování a kompenzací zůstávají revitalizace závislé na poměrně náhodné schopnosti jejich realizátorů získat dotační prostředky. U dobrovolných opatření na soukromých pozemcích zároveň většinou nelze očekávat dostatečnou účast jejich vlastníků, pokud není program nastaven dlouhodobě a není dostatečně robusní.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Vytvořeno nové finanční schéma.

opatření

Nový finanční nástroj dle německého vzoru by počítal zhruba s 1,5 miliardou korun ročně, přičemž 10 % alokace nástroje by bylo určeno na předprojektovou přípravu, ekologické průzkumy a monitoring a nejméně 5 % na následné vyhodnocení účinnosti. Financování realizace bude podmíněno dlouhodobou správou a sledováním hydrologického a ekologického výsledku. V rámci komplexních pozemkových úprav by nástroj dále podpořil směny a popovodňové kompenzace u přírodně renaturalizovaných pozemků. Nezbytným doprovodným opatřením je i vhodné nastavení dotací Společné zemědělské politiky pro ornou půdu v ochranném pásmu toku.

2030 Do roku 2027 je spuštěný předprojektový nástroj i víceletý finanční rámec pro vysoký počet projektů.

2040 Roční alokace pro revitalizace, kompenzace i počet projektů rostou o 10 % ročně.

2050 Je zajištěno dlouhodobé financování obnovy toků a niv. Podíl vyřešených majetkových vztahů roste o 2 % ročně.

Viktor Bečvář

Ptáci a opatření pro ně v kontextu nařízení na obnovu přírody

Ptáci, jak tomu v evropské legislativě občas bývá, zaujímají přednostní roli. Není tomu jinak ani v Nařízení na obnovu přírody, které se výrazně opírá o znění a mechanismy Směrnice o ochraně volně žijících ptáků z roku 2009. Mimo to ale pracuje i s takzvanými indikátory běžných druhů ptáků, a to konkrétně ptáků zemědělské krajiny v článku 11 a lesních ptáků v článku 12.

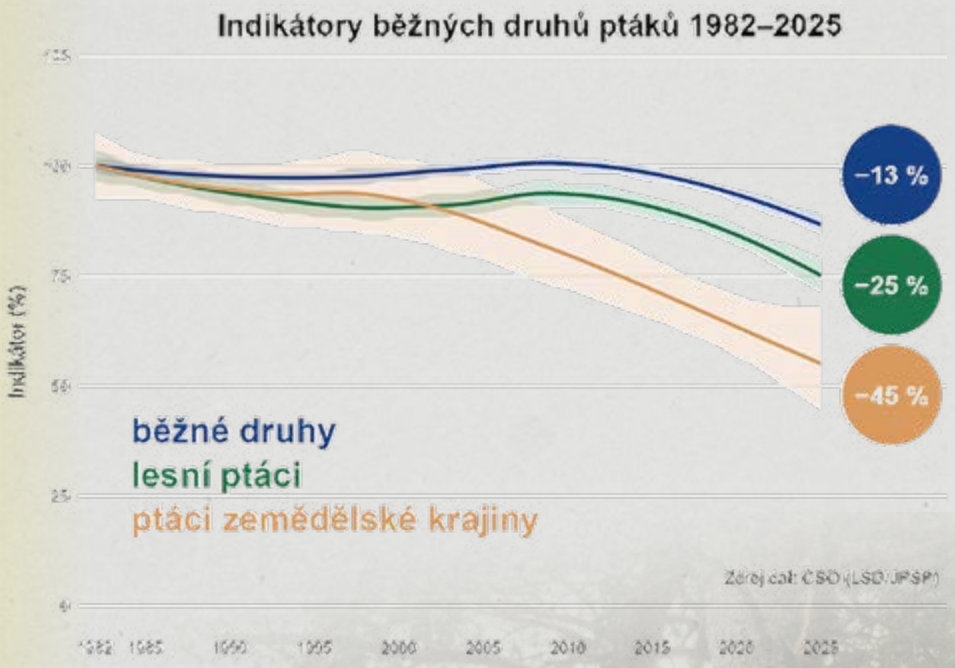
Ptáci mají schopnost velmi rychle reagovat na změny v prostředí a mimo to nám jejich popularita u veřejnosti a ustálené metody jejich sledování dovolují vytvářet zmíněné indikátory konkrétních prostředí. Tyto vícedruhové indikátory následně popisují komplexní stav krajiny a pomáhají nám vyhodnocovat i nově zaváděná opatření. Jak však vidíme z grafu níže, hodnoty indikátoru všech běžných druhů ptáků, lesních ptáků, a zvláště pak ptáků zemědělské krajiny významně a ještě k tomu setrvale klesají.

Při přípravě Národního plánu na obnovu přírody bylo pro naplnění požadavků článku 4 odst. 7 vybráno 64 druhů ptáků, kterým by se opatření plánu měla věnovat. Pro tyto účely vznikl v České společnosti ornitologické podkladový materiál, který se věnuje opatřením pro tyto vybrané druhy.

Výsledná tabulka obsahuje 99 návrhů opatření a jejich hrubou lokalizaci v rámci České republiky.

Samotná opatření vznikala v rámci diskuse mezi odborníky na konkrétní taxonomické skupiny a konkrétní biotopy. Návrhy opatření a jejich lokalizace jsou formulované obecně, kompletní seznam přesto pokrývá celou škálu témat, kterým by se opatření v plánu měla věnovat.

Na tabulku opatření se můžete podívat pod tímto odkazem...

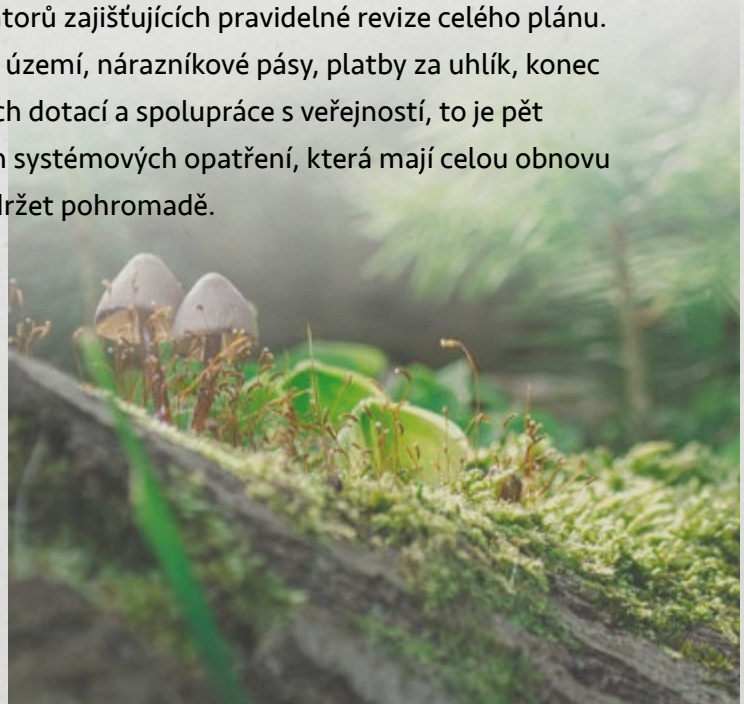

SYSTÉMOVÝ PŘÍSTUP

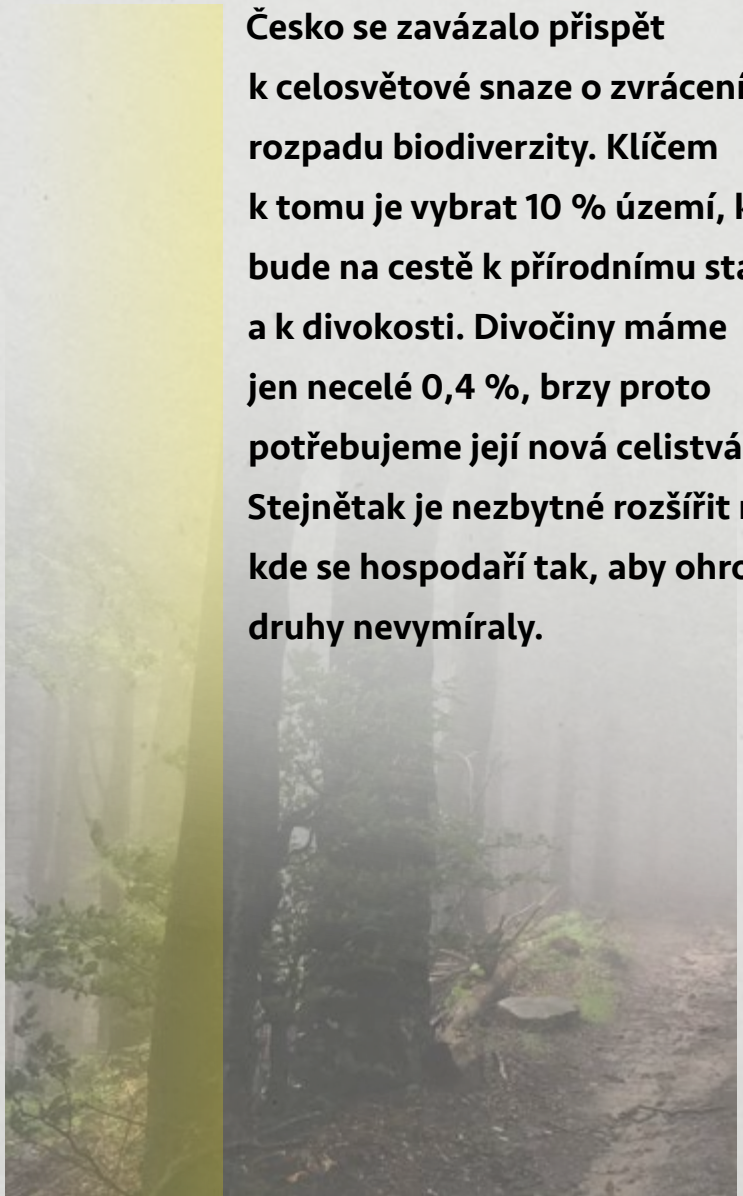
Systémový přístup nežádá o záplaty, ale o nový vztah vůči naší krajině. Přísná ochrana má pokrýt 10 % území včetně Evropského zeleného pásu, zemědělská krajina dostane zatravněné nárazníkové pásy podél vodotečí a majitelé půdy budou dostávat odstupňované platby za ukládání uhlíku. Padesátimiliardové dotace na uhlí a plyn i desetimiliardové škody z intenzivního zemědělství se mají přesměrovat do postupně rostoucího programu obnovy přírody.
A aby to vše nezůstalo jen na papíře, vznikne síť regionálních koordinátorů zajišťujících pravidelné revize celého plánu. Ochrana území, nárazníkové pásy, platby za uhlík, konec škodlivých dotací a spolupráce s veřejností, to je pět klíčových systémových opatření, která mají celou obnovu přírody držet pohromadě.

36 Obnova přísnou ochranou na 10 % území

Nová území pro přírodu a lidi

Česko se zavázalo přispět k celosvětové snaze o zvrácení rozpadu biodiverzity. Klíčem k tomu je vybrat 10 % území, které bude na cestě k přírodnímu stavu a k divokosti. Divočiny máme jen necelé 0,4 %, brzy proto potřebujeme její nová celistvá území. Stejnětak je nezbytné rozšířit místa, kde se hospodaří tak, aby ohrožené druhy nevymíraly.

lokalizace
celá ČR

zdroje
zdroje ČR a EU

opatření

Je třeba zajistit, aby se v dosud nechráněných nejperspektivnějších oblastech republiky stav přírody nezhoršoval, ale vedl k přísné a důsledné ochraně. Novou zónou ochrany přírody by měl tvořit Evropský zelený pás na jižní hranici republiky zahrnující i perspektivní CHKO Novohradské hory, ale i CHKO Krušné hory, CHKO Chřiby či rozšíření ochrany v Jeseníkách a na Křivoklátsku. Ve všech těchto oblastech je třeba konzultovat únosnou míru ochrany a spolu s obcemi a občany směřovat k takovému režimu, který bude přijatelný pro lidi i přírodu.

2030 6 % území ČR pod režimem přísné ochrany, z toho nejméně dvě třetiny tvoří území s převahou samovolných procesů. Vyhlášeno jedno nové velkoplošné chráněné území.

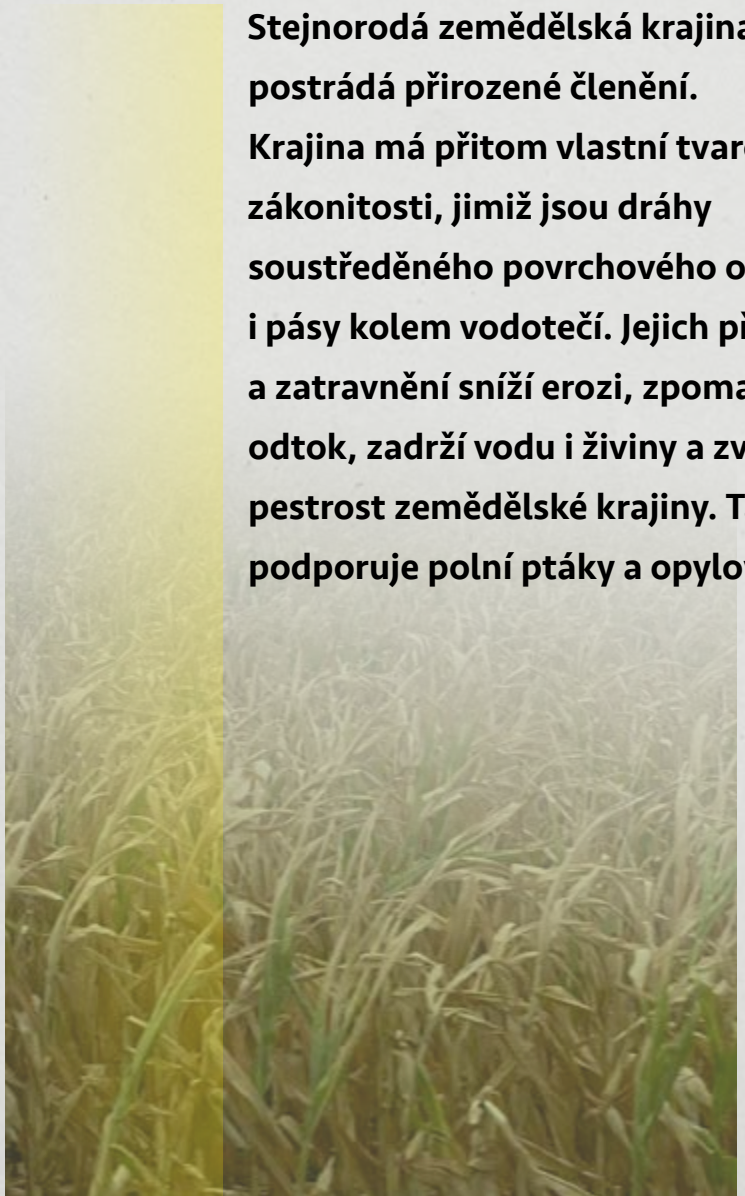
2040 Celkem 8 % území pod přísnou ochranou a 2 nová velkoplošná chráněná území.

2050 Celkem 10 % území pod přísnou ochranou a 2 nová velkoplošná chráněná území.

37 Obnova drah odtoku a nárazníkových pásů

Obnova drah odtoku a buffer zón

Stejnorodá zemědělská krajina postrádá přirozené členění. Krajina má přitom vlastní tvarové zákonitosti, jimiž jsou dráhy soustředěného povrchového odtoku i pásy kolem vodotečí. Jejich přiznání a zatravnění sníží erozi, zpomalí odtok, zadrží vodu i živiny a zvýší pestrost zemědělské krajiny. Také podporuje polní ptáky a opylovače.

lokalizace
celá ČR

zdroje
zdroje ČR a EU

opatření

Klíčové dráhy soustředěného odtoku v zemědělské krajině budou identifikované a bude jim vrácený adekvátní prostor: přirozeně členěný, vegetací porostlý a hydrologicky funkční pás. Půjde o zatravněné dráhy odtoku v liniích soustředěného odtoku i nárazníkové pásy podél vodotečí o navržené šířce minimálně 15 metrů. Dráhy odtoku a nárazníkové pásy budou jakožto krajinné prvky s vysokou diverzitou provázané s komplexními pozemkovými úpravami.

2030 Klíčové dráhy odtoku a nárazníkové pásy jsou identifikované a na nejméně 2 000 kilometrů zatravněné.

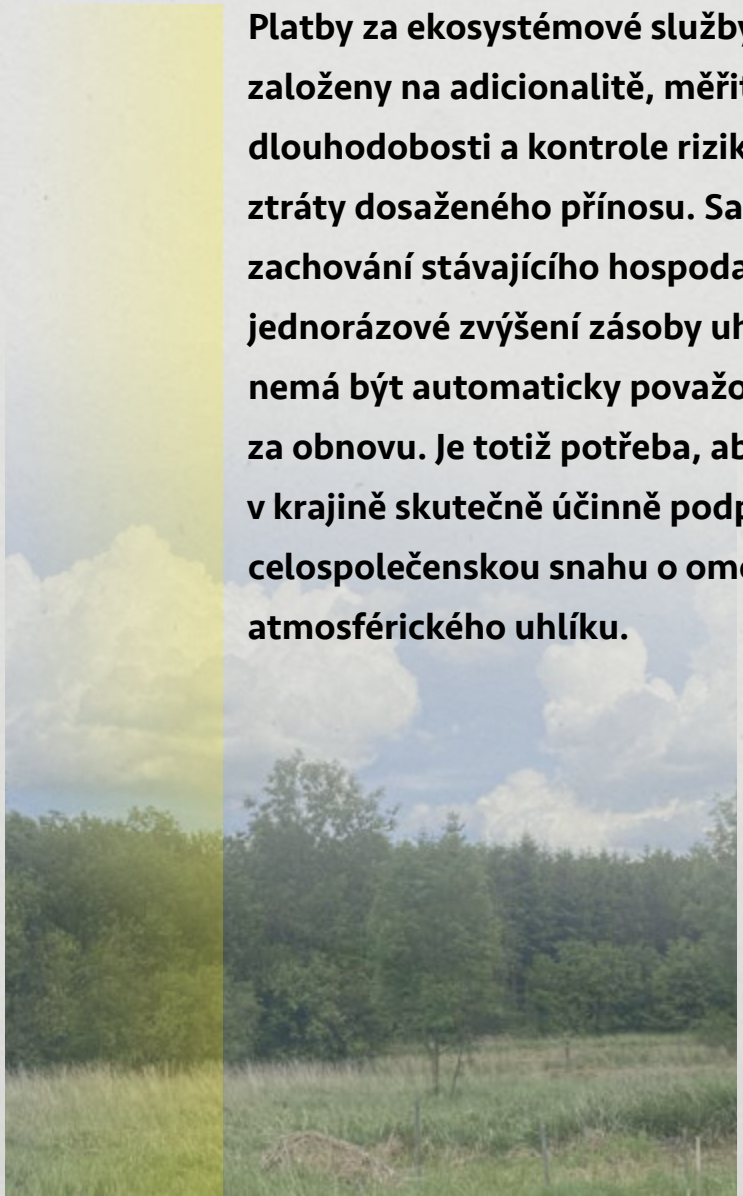
2040 Z celkové délky navržených drah odtoku a nárazníkových pásů je realizovaných více než 30 %.

2050 Klíčové dráhy odtoku jsou funkční na většině zemědělské krajiny. Podíl realizací roste o 2 % ročně.

38 Obnova uhlíku férovou platbou za služby

Férová platba za ekosystémové služby

Platby za ekosystémové služby musí být založeny na adicionalitě, měřitelnosti, dlouhodobosti a kontrole rizika ztráty dosaženého přínosu. Samotné zachování stávajícího hospodaření nebo jednorázové zvýšení zásoby uhlíku nemá být automaticky považováno za obnovu. Je totiž potřeba, abychom v krajině skutečně účinně podpořili celospolečenskou snahu o omezení atmosférického uhlíku.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Úspory zrušením škodlivých dotací a zbytných újem za ztížené hospodaření. Fondy EU distribuované MŽP.

opatření

Ministerstvo zemědělství již roky připravuje proplácení ukládání uhlíku a zadržování vody v krajině tzv. platbami za ekosystémové služby. Pokud ale budou nastavené tak, že budou připomínat spíš plošné platby v zemědělství, nebudou fér. Program má odměňovat prokazatelné zlepšení ukládání uhlíku, vodního režimu a biodiverzity. Platba by měla být tvořena základní složkou za změnu režimu a výsledkovou složkou nejméně 30 % celkové podpory. Národní program by měl doplnil certifikované výsledkové platby dle Nařízení EU 2024/3012 a navazujících metodik.

2030 Běžící a auditovaný odstupňovaný program na ukládání uhlíku a zadržování vody s roční alokací 4 miliardy korun.

2040 Nárůst alokace odstupňovaný a auditovaného programu na 8 miliard korun ročně.

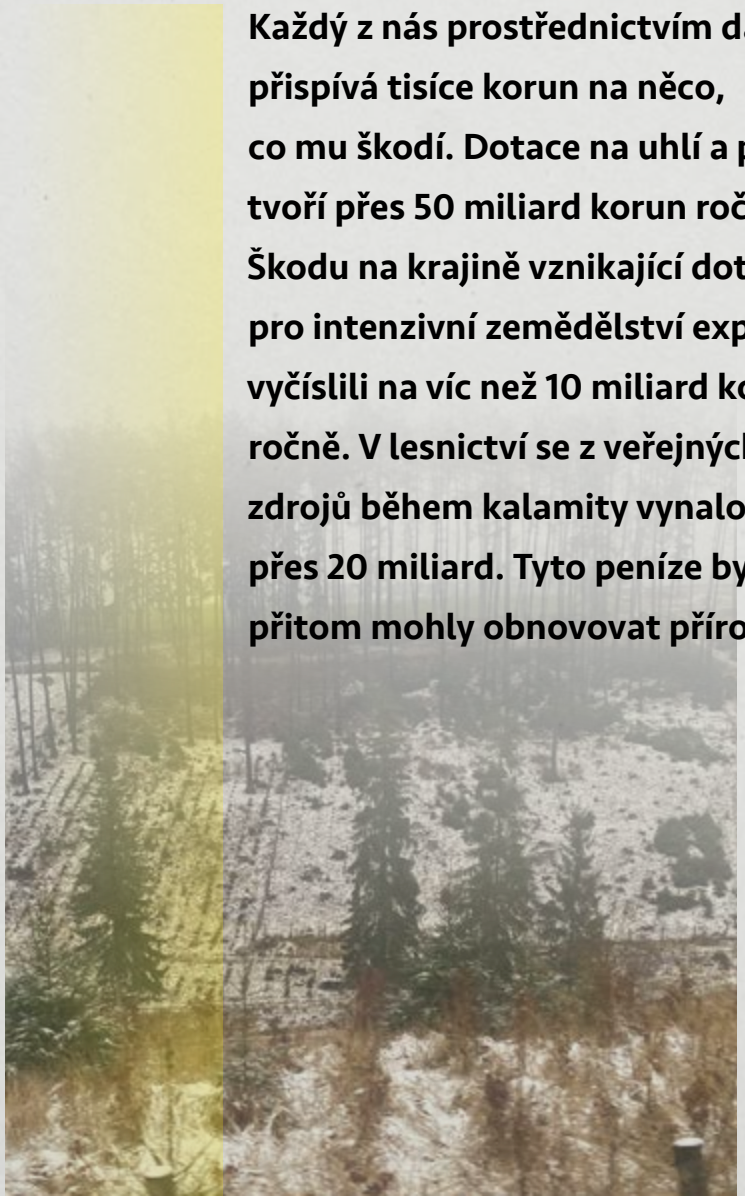
2050 Nárůst alokace odstupňovaný a auditovaného programu na 12 miliard korun ročně.

39

Obnova trhu bez škodlivých dotací

Férová podpora v obnově krajiny

Každý z nás prostřednictvím daní přispívá tisíce korun na něco, co mu škodí. Dotace na uhlí a plyn tvoří přes 50 miliard korun ročně. Škodu na krajině vznikající dotacemi pro intenzivní zemědělství experti vyčíslili na víc než 10 miliard korun ročně. V lesnictví se z veřejných zdrojů během kalamity vynaložilo přes 20 miliard. Tyto peníze by přitom mohly obnovovat přírodu.

lokalizace
celá ČR

zdroje
Kapacity pro audity a reformu poskytne MF, MŽP, MZe a MMR.

opatření

Do roku 2028 bude dokončen veřejný audit environmentálně škodlivých podpor v zemědělství, lesnictví, rybníkářství a energetice. U každé podpory bude navrženo zrušení, přesměrování nebo podmínění ekologickými výsledky. Polovina z uvolněných prostředků bude převedeno do opatření obnovy přírody a polovina na ekonomicky efektivní zadržování uhlíku. Podpora musí být odstupňovaná dle výsledku, tak aby skutečně motivovala k obnově přírody.

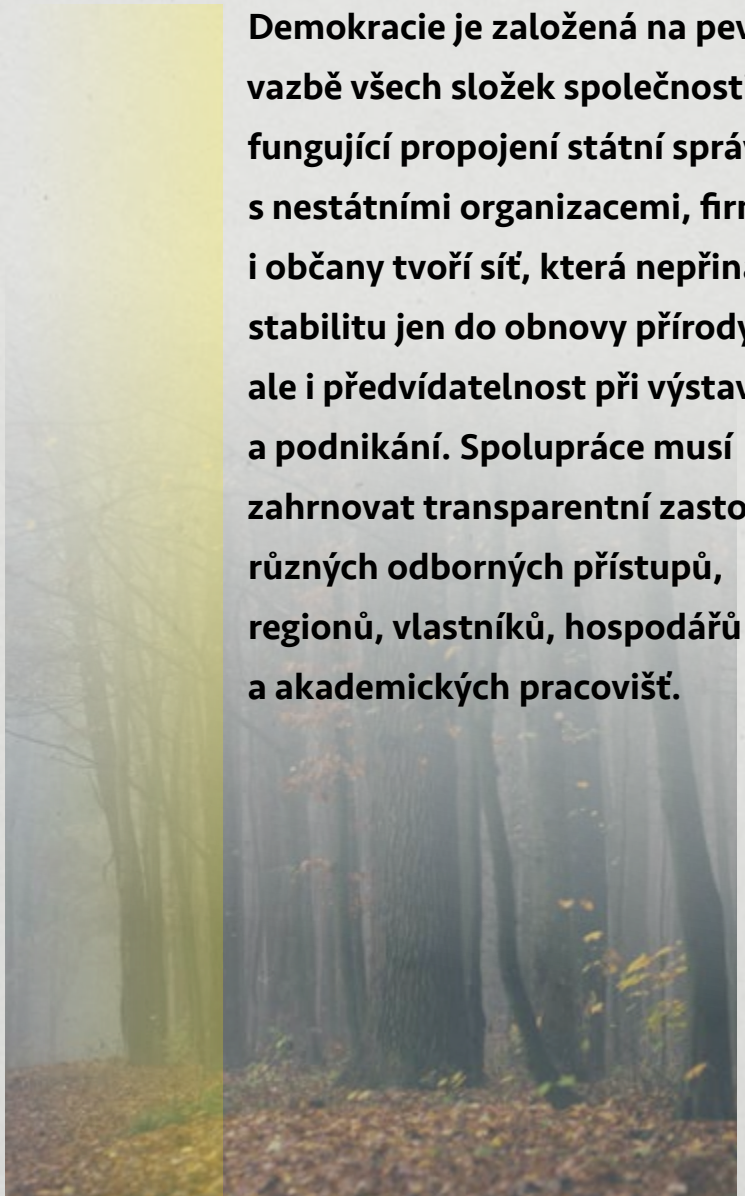
2030 Je reformováno nebo zrušeno nejméně 20 % objemu podpor označených auditem jako environmentálně škodlivé a do programu obnovy přírody je převedeno nejméně 10 mld. Kč ročně.

2040 Je reformováno nejméně 60 % identifikovaného objemu a do obnovy přírody směrováno nejméně 30 mld. Kč ročně.

2050 Environmentálně škodlivé podpory jsou zcela odstraněny nebo plně podmíněny výsledky; roční alokace programu vychází z pravidelně aktualizovaného auditu.

40 Obnova spolupráce s občanskou sférou

Program institucionální spolupráce

Demokracie je založená na pevné vazbě všech složek společnosti: fungující propojení státní správy s nestátními organizacemi, firmami i občany tvoří síť, která nepřináší stabilitu jen do obnovy přírody, ale i předvídatelnost při výstavbě a podnikání. Spolupráce musí zahrnovat transparentní zastoupení různých odborných přístupů, regionů, vlastníků, hospodářů a akademických pracovišť.

lokalizace
celá ČR; regiony

zdroje
Úspory zrušením škodlivých dotací a zbytných újem za ztížené hospodaření.

opatření

Je nezbytné, aby základní kapacita pro pravidelné revize Národního plánu na obnovu přírody byla podpořena trvale a stabilně. Program by čerpal financování z prostředků uspořených nevyplácením škodlivých dotací v ochraně přírody a jeho obsah i přínos by byl každé 3 roky vyhodnocovaný. Program stanoví transparentní výběr koordinátorů, požadovanou odbornost, pravidla střetu zájmů, veřejný reporting a nezávislé tříleté hodnocení. Do poradních struktur budou vedle NNO zapojeni také vlastníci, hospodáři, obce, akademická pracoviště a nezávislí odborníci zastupující rozdílné přístupy k obnově.

2030 Zapojeno 14 regionálních a 2 celostátní koordinátoři*rky.
K roku 2032 připraveny revize plánu.

2040 Udrženy či rozšířeny personální kapacity.
K roku 2042 připraveny revize plánu.

2050 Udrženy či rozšířeny personální kapacity.
Naplněna většina indikátorů NPOP.

Karel Prach

zásadním způsobem přispěl k celosvětovému výzkumu sukcese vegetace, v České republice založil obor ekologie obnovy a je považován i za jednoho ze zakladatelů tohoto oboru v Evropě. Propaguje hlavně využití přírodních procesů při obnově narušených nebo zničených ekosystémů.

Jan Skalík

se zabývá biodiverzitou lesů a spolupráci s lesníky a vlastníky lesů na jejich ochraně. Koordinuje projekt CESPSIP, v jehož rámci vychází i tato publikace a o Národní plán na obnovu přírody se zajímá i prostřednictvím celoevropské sítě Friends of the Earth.

Nikol Krejčová

dlouhodobě koordinuje aktivity týkající se ochrany krušnohorských lesů a zároveň v tématu obnovy přírody podporuje spolupráci členských organizací Zeleného kruhu. Na obnově přírody spolupracovala s řadou hlavních českých ekologických neziskových organizací.

Viktor Bečvář

zabýval se mokřadními ekosystémy a vodními ptáky v podmínkách současného hospodaření v krajině. Je specialistou na obnovu přírody České společnosti ornitologické, kde má na starost témata spojená s přípravou Národního plánu na obnovu přírody. Obnově přírody se věnuje i péčí o hodnotná přírodní území.

Marcela Klemensová

vystudovala ochranu přírodního prostředí,pracovala jako odborný asistent v ústavu ČSAV a ekolog ve stavební firmě. Od roku 2013 působí v Arnice. Koordinuje projekty a aktivity zaměřené na ochranu stromů a alejí, věnuje se tématu lepší právní ochrany dřevin rostoucích mimo les.

Klára Salzmann

je krajinářská architektka, vyučující na FA ČVUT v Praze a autorizovaná členka České komory architektů. Věnuje se krajinnému plánování, zelené infrastruktuře a ochraně drobných památek v krajině; vede Atelier Salzmann a působí i ve Výboru pro krajinu, vodu a biodiverzitu RVUR.

Alžběta Procházková

se věnovala zejména vzájemnému vlivu rostlin a prostředí a jejich adaptaci na změny. Ve WWF Česko se věnuje ochraně zemědělské krajiny, její adaptaci na klimatické změny a spolupráci se zemědělci. Zaměřuje se zejména na význam krajinné zeleně a přírodní rozmanitosti pro udržitelnost zemědělství a krajiny.

Petr Petřík

je krajinář a ekolog z Botanického ústavu AV ČR, kde spravuje Platformu pro krajinu. Popularizuje vztah člověka a krajiny v době klimatické změny, organizuje semináře a exkurze. Od roku 2023 vyučuje na FŽP ČZU a angažuje se v místní ochraně přírody jako předseda Okrašlovacího spolku čelákovického.

Pavel Šremer

byl aktivní v přípravě mezinárodního parku Podunají, byl spoluautorem Bratislavy nahlas a před rokem 2010 zodpovídal za přípravu Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR. Je místopředsedou Společnosti pro trvale udržitelný život a koordinátorem Platformy udržitelného rozvoje.

Jaromír Bláha

je dlouholetý expert Hnutí DUHA na ochranu lesů a divočiny. Založil program Lesy a posléze Krajina, vede kampaně za přírodě blízké hospodaření i národní parky. Za svou práci získal Cenu Josefa Vavrouška i další mezinárodní ocenění. Spolupracuje s odborníky z řady vědeckých institucí.

Martina Skohoutilová

se v rámci Pražské pastviny věnuje managementu chráněných území zejména pastvou a ochraně bezlesí a řídkolesí včetně městských a postindustriálních stanovišť se zaměřením na podporu opylovačů, především motýlů. Je PR a strategická poradkyně ochranářské Skupiny JARO.

Klára Řehounková

se na katedře botaniky Jihočeské univerzity věnuje oboru ekologie obnovy těžebních prostorů a dalších člověkem narušených stanovišť nebo urbánní ekologii. Je členkou výboru evropské sekce Společnosti pro ekologickou obnovu.

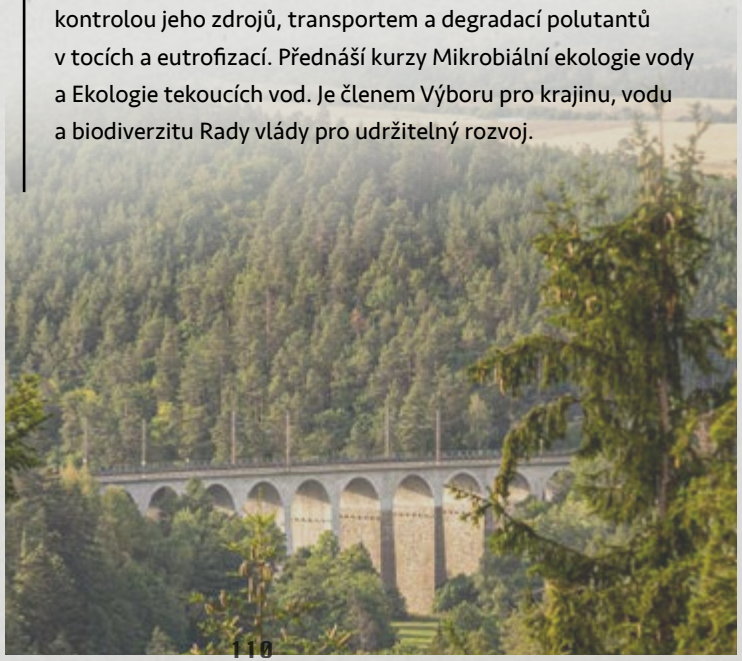
Jiří Řehounek

pracuje ve spolku Calla, kde se zabývá například přírodě blízkou obnovou postindustriálních prostorů, ochranářským managementem pískoven, přírodě blízkou péčí o městskou zeleň nebo ochranou hmyzu.

Josef K. Fuksa

se zabývá především ochranou vodních toků před znečištěním, kontrolou jeho zdrojů, transportem a degradací polutantů v tocích a eutrofizací. Přednáší kurzy Mikrobiální ekologie vody a Ekologie tekoucích vod. Je členem Výboru pro krajinu, vodu a biodiverzitu Rady vlády pro udržitelný rozvoj.

Koordinace pracovních skupin

(4) Přírodní stanoviště	Viktor Bečvář, Česká společnost ornitologická;
	Eva Volfová, Ametyst;
	Jan Sychra
(8) Město	Marcela Klemensová, Arnika
(9) Voda	Klára Salzmann, Společnost pro trvale udržitelný život;
	Nikol Krejčová, Zelený kruh;
	Jan Freidinger, WWF Česko;
	Josef K. Fuksa
(10) Opylovači a (11) Zemědělství	Alžběta Procházková, WWF Česko;
	Martin Rexa, Beleco
(12) Lesy	Petr Petřík, Okrašlovací spolek čelákovický;
	Jaromír Bláha, Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic
Další návrhy	Jan Skalík, Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic;
	Pavel Šremer, Společnost pro trvale udržitelný život;
	Martina Skohoutilová, Pražská pastvina;
	Klára Salzmann, Společnost pro trvale udržitelný život;
	Petr Petřík, Okrašlovací spolek čelákovický
Editor	Jan Skalík
Fotografie u jednotlivých opatření	autorský kolektiv
Ostatní fotografie	Jana Kloučková Kudrnová

Autoři a autorky samostatných textů jsou uvedeni přímo u nich.

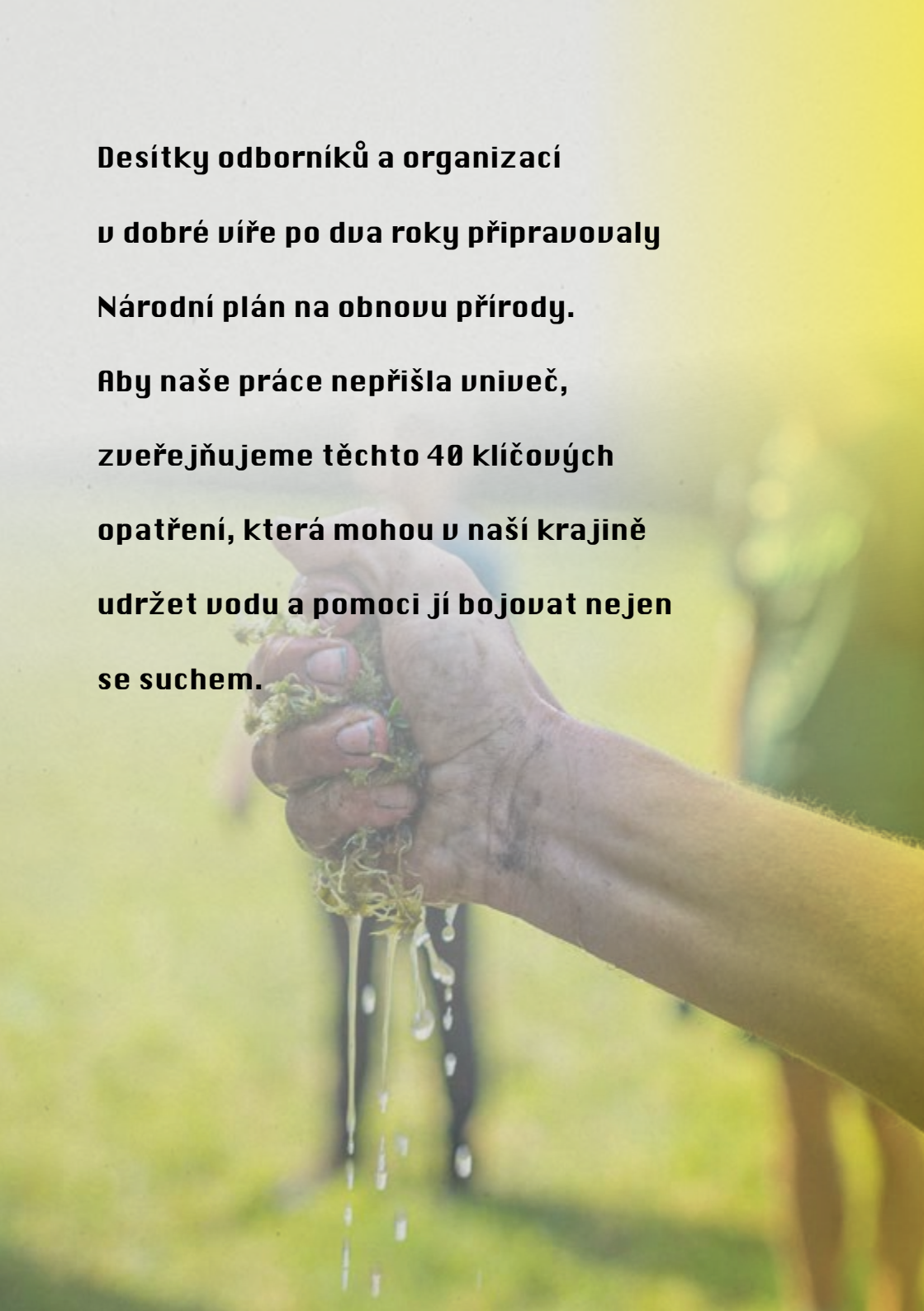
Za podrobnou oponenturu návrhu děkujeme řadě odborníků a odbornic napříč jednotlivými obory, kteří jsou s přípravou Národního plánu na obnovu přírody spojení. Publikace neprošla jazykovou korekturou.

Formát citace: Skalík, Jan a kol. 2026. *Obnova přírody: Stínový plán na obnovu přírody.* Hnutí DUHA, Brno. Dostupné online na www.hnutiduha.cz

V nákladu 100 kusů vydalo v roce 2026 Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic.

Publikace vznikla v rámci projektu CESPSIP podpořeného Evropskou unií. Vyjádřená stanoviska reprezentují výhradně autory daného textu a nemusí odrážet oficiální postoj Evropské unie.

Financováno Evropskou unií

Desítky odborníků a organizací
v dobré víře po dva roky připravovaly
Národní plán na obnovu přírody.
Aby naše práce nepřišla vniveč,
zveřejňujeme těchto 40 klíčových
opatření, která mohou v naší krajině
udržet vodu a pomoci jí bojovat nejen
se suchem.